

ДЕЙВИД СТОРИ ПАСМОР

Превод от английски: Ваня Ангелова, 1982

chitanka.info

ЧАСТ ПЪРВА

ГЛАВА ПЪРВА

Събуди се в стаята, обляна от слънчева светлина.

Тъпа болка пулсираше между очите му. Лицето му беше плувнало в пот.

Когато се обърна настрани, Кей все още спеше с лице, потънало, почти скрито във възглавниците.

Децата вероятно бяха влизали да дръпнат пердетата. От стаята им в предната част на къщата се носеше тропот и глъч. Будилникът все още не бе иззвънял. Беше почти седем часът.

Когато слезе долу в кухнята, на стълбите се появи Сюзан — най-голямата му дъщеря.

— Чай ли ще правиш? — попита го тя.

— Ами нещо толкова — отговори той.

Босите ѝ крака изтрополиха по стълбите зад него.

— Ти ли си влизала да дръпнеш пердетата?

— Да — каза тя. — Чух те, че викаш нещо.

— Да викам ли?

Тя застана до печката и го зяпна в ръцете, докато палеше газта. Главата ѝ едва се подаваше над металната дръжка.

— Сигурно си бълнувал нещо — каза тя.

— Сигурно — съгласи се той и попита: — И какво бълнувах?

— Не знам. Не чух.

— Е, другия път слушай по-добре.

— Да — усмихна се тя.

Той мина през кухнята, която се намираще в задната част на къщата, прекоси хола и отвори входната врата.

Отсреща в градината се разхождаше някакъв старец с куче. При отварянето на вратата той вдигна глава, а после зави по алеята, която водеше към дървената беседка в средата на площада. Там седна, подпря се на бастуна си, а кучето се излегна в краката му. Сноп лъчи проникна през клоните на дърветата и огря беседката на площада. Всичко наоколо все още оставаше потънало в сянка.

Беше много тихо.

Той взе вестника от стълбите, отиде до колата и провери вратите.
— Какво има? — чу гласа на дъщеря си, която бе застанала на вратата.

— Оставил съм прозореца отворен — отвърна той. — Цяла нощ. Надникна вътре. Отзад бяха нахвърляни детски столчета, играчки, домакински прибори и какви ли не части за самата кола: фар, гуми и някакъв отдавна излязъл от употреба карбуратор — все не се намираше кой да го изхвърли. По пращните прозорци от едната страна бяха изрисувани огромни надписи, сред които забеляза и името си: „Молим почистете тази кола“, „Минавайте Моля“, „Пас Мор“.

— Всичко наред ли е? — попита тя.

— Да — каза той.

Отвори вратата и вдигна прозореца. После я заключи.

Когато се върна вътре, малката вече беше приготвила чая.

Отнесе го горе на Кей.

Завари я, седнала в кревата, с поруменели страни и все още сънливи очи. Другите две деца седяха на леглото до нея.

— Значи вече си станал — отбеляза тя, когато той влезе в стаята.
— Не съм те чула.

— Нали знаеш — отвърна. — Обикновената лудница сутрин.

— Е, хайде — обърна се тя към децата, — изчезвайте. Още не сме станали.

— А скоро ли ще ставате? — попитаха в хор те.

— Да — каза тя. — Хайде, да ви няма!

След малко ги чуха долу в кухнята.

— Оставили сме колата отключена — каза той.

— Всичко наред ли е?

Тя го погледна: очите ѝ, все още замъглени от съня, бяха полузатворени.

— Да — отговори той.

— А ти наред ли си?

— Да — повтори Пасмор.

Седна неподвижно на леглото до нея.

— Случило ли се е нещо? — попита тя.

— Не — поклати той глава.

Стана и без да каже повече нито дума, слезе долу при децата.

Обикновено на път за колежа ги водеше на училище. Голямата, Сюзан, ходеше в основното училище, което се намираше през няколко преки, а малката, Синтия — в яслите на съседната улица. Кенет, който още нямаше две години, оставаше с Кей в къщи.

Обаче сега, когато децата бяха готови, Кей каза:

— Днес аз ще ги заведа. Ще ги закарам с колата. Ти не се притеснявай.

— И сам мога — каза той.

— Сигурен ли си? — попита го тя.

Той само се обърна и облече палтото си.

Кей излезе с тях до вратата да ги изпрати. Старецът все още си седеше в беседката, а кучето лежеше в краката му. Слънцето вече се бе скрило.

На ъгъла на площада той се обърна и й махна.

Двете момиченца вървяха след него ръка за ръка.

След като остави децата, той тръгна надолу към Блумсбъри, където се намираше колежа. Уличното движение беше вече натоварено и коли се стичаха към града от всички страни. Беше се заоблачило. Затича се да хване някакъв автобус, но като видя, че е пълен, се отказа и продължи пеша.

В миналото колежа бе ползуван за вечерно обучение на работници. Това бе някаква смесица от стари тухлени сгради и нови бетонни жилища, облицовани отчасти с жълтеникав варовик. Факултетът по история се намираше в най-старата от всички сгради и човек можеше да стигне дотам само след като прекоси два двора и изкачи няколко етажа.

Когато пристигна, Коулс вече го чакаше до прозореца в коридора, застанал срещу стаята, в която работеха заедно, и загледан към вътрешния двор, който до това време вече бе претъпкан с паркирани коли. Когато го чу да се приближава, той вдигна очи и се огледа, а слънчевите зайчета от очилата му заиграха ту в една, ту в друга посока.

— На твоето място не бих влязъл там — посочи той с глава към стаята. — Кромби си разопакова багажа.

— Какъв багаж?

— Уф! — Попрегърбената и малко съсухрена фигура на приятеля му потрепери и като притисна още по-силно куфарчето към

гърдите си, той добави: — Обикновената история. — Коулс се усмихна тайнствено, показвайки с това, че каквото и да става вътре, него ни най-малкото не го засяга, при което очите му се разкривиха зад дебелия лещи на очилата.

— А ние какво трябва да правим? — попита Пасмор. — Да висим тук ли?

— Ами — каза Коулс, — не бих казал. — Усмивката му стана по-широка, очите му се размазаха, почти изчезнаха.

Някак облекчен, той влезе след Пасмор в стаята.

Над бюрото в средата ѝ се бе навел Абъркромби — дребен и енергичен човечец с добре оформена козя брадица — и разопаковаше някаква раница. Около него бяха разхвърляни чифт ботуши, няколко намотани въжета, яке за голф и какви ли не пакетчета и консервни кутии. Тук бяха и ракетата му за скуош, спортните му гащета, както и гуменките.

— Славно си прекарахме, братче! В събота и неделя — поясни той, без да ги погледне. Имаше едва забележим шотландски акцент.

— И къде това? — позаинтересува се Коулс.

— В Уелс, брат — той посочи с глава към ботушите си: целите обковани с кабели, вероятно специално предназначени за катерене. — Едва не си счупих врата.

— Жалко — обади се Пасмор.

— Какво? — погледна го той.

Пасмор кимна към бюрото. В стаята обикновено се провеждаха консултации или се нанасяха бележки. Прозорецът ѝ гледаше към двора, а още по-нататък се виждаше самата улица.

Абъркромби се усмихна:

— Спокойно, старче, сега ще разчистя всичко това.

— Не се притеснявай, аз ще го разчистя — каза изведнъж Пасмор.

Сам се изненада от ентузиазма, който го бе обзел.

В следващия миг вече бе наградил ботушите, въжето, якето, раницата и голяма част от консервите, ракетата, гащетата и гуменките и като прекрачи покрай слисания Коулс и отвори с крак вратата, с един замах ги изхвърли навън в коридора.

— Защо трябва непрекъснато да ставаме жертва на подобни инфантилни идиотщини от твоя страна? — възропта той.

Абъркромби мълчаливо го изгледа. Човек трудно можеше да си представи как бе започнал инцидентът.

— Не знам, брат — каза той. — А може пък това, дете непрекъснато ставаш жертва на подобни инфантилни идиотщини от моя страна, все пак да ти се окаже от полза. Май че от доста време си се затворил между тия четири стени — и той посочи с глава към колежа.

— И така да е — съгласи се Пасмор. — Само дете съм се затворил с галфони като теб, Абъркромби.

— Е, това можеш много лесно да го оправиш — подхвърли Абъркромби.

— Така ли? — наежи се той. — Наистина ли мога? — но спря, като си представи за миг каква картинка сигурно представлява отстрани.

— Първо, можеше да го кажеш с по-нормален тон — отбеляза Абъркромби. Той излезе в коридора, засъбира ботушите и раницата си и започна да намотава въжето. Двама-трима студенти се бяха спрели ухилени до вратата.

И накрая, когато Абъркромби си тръгна с целия си багаж, Коулс както обикновено се настани до прозореца, започна нервно да рови из куфарчето си, после из книгите си и каза в заключение:

— Не трябваше да оставям Кромби да те изкарва от кожата, Колин. Просто не си заслужава.

— Това е част от всеобщия абсурд, Артър — каза кротко Пасмор.

— Абсурд ли? — замота Коулс думата из устата си. — Абсурд в какъв смисъл?

— Във всякакъв, Артър. — Сам се изплаши от силата на чувствата си.

— Добре. — Коулс се колебаеше. Поизгледа го изпитателно, а после продължи: — И в какво виждаш абсурдността на нещата?

— А в какво ли не. Във всичко. — Той разпери ръце в подкрепа на това, което чувствуваше.

— Имаш си работа — каза Коулс.

— Да, така е.

— Имаш си и семейство. — В гласа му се бе промъкнала нотка на оправдание.

— Да, имам си жена, имам си деца. Имам си къща, която, макар и ипотекрирана, си е все пак кажи-речи моя; имам си двама родители, куп роднини на жена ми... Мога да броя. Мога да смятам. Все пак имам известни математически заложби, Артър.

Коулс поклати глава с разбиране. Потрепери леко. Издълженото му лице и пооплешивялата му глава — един ред току-що набола като стърнище косица ограждаше високото му и донякъде деликатно теме — бяха пламнали.

— Извинявай — промърмори той, макар и да не бе съвсем сигурен за какво. — Ето ти сега. Виждаш ли какво стана?

— Бих искал да ти помогна — съвсем неочаквано каза Коулс и пламна още по-силно.

— Мислиш, че ми е нужна помощ, така ли, Артър?

Коулс примигна зад очилата си:

— Наистина не мога да разбера какво точно искаш да кажеш.

Пасмор отмести поглед от него, впери очи в пода и повдигна рамене.

И двамата се умълчаха.

След малко, като потри чело с ръка, Коулс попита:

— Да не би да се е случило нещо?

Пасмор не отговори. С ръце в джобовете, той отново се загледа в пода.

Но въпреки всичко, когато с един решителен, почти яростен поглед Коулс демонстративно напусна стаята, той се почувствува някак засегнат, неизвестно защо вцепенен и уплашен.

— Е, сега пък какво казах — промърмори под носа си, загледан след него.

Същия ден следобед го видя отново. Беше към пет часа. Останал сам в една от аудиториите, Коулс събираше нещата си и се готвеше да си тръгне. В залата беше топло и задушно.

— Знаеш ли, Артър — приближи се той към него, — хайде да отидем в къщи да пийнем по чашка чай, а? Кей не те е виждала цяла вечност. Ако си готов, можем да тръгнем още сега. Не е далече.

По всяка вероятност Коулс го бе отбягвал през целия ден. Той свали очилата си и започна да ги трие.

— Можеш да се обадиш или да помолиш някой да се обади, че ще се позабавиш, а? — продължи той.

— Не знам — промърмори Коулс. Той дъхна върху стъклата и започна ожесточено да ги лъска с носната си кърпа. Кожата около очите му, оградена от двата едва забележими кръга, отбелязани от рамките, беше по-бледа.

— Ще ми бъде много приятно — настоя той. — Извинявай за сутринта.

— Добре — съгласи се Коулс. Стана, взе куфарчето и погледна часовника си. — За колко ще стигнем дотам?

— За десетина минути. Мисля, че е толкова.

— Нямам дребни — каза Коулс и зарови из джобовете си.

— Аз имам.

— Е, добре тогава — рече Коулс и се огледа наоколо за телефон.

От района на колежа, застроен с къщи в георгиански стил, автобусът бързо ги изкачи нагоре по стръмната височина към Излингтън, а няколко минути пеша по билото на хълма ги отведеха от автобусната спирка до площада, обграден с викториански къщи. След заоблачаването през по-ранните часове на деня небето бе започнало да се прояснява, обаче гъстата зеленина на площада не пропускаше почти никакво слънце. Въпреки белите си, подновени фасади, самите къщи си оставаха потънали в сянка. Коулс, който за последен път бе идвал тук късно една вечер след някакво празненство в колежа, се огледа наоколо, поразведен от гледката.

— Сигурно добре си си вложил парите — отбеляза той. — Имам пред вид къщата ти. Ето виж, всичките ги подновяват. — Собственото му скромно жилище се намираше на южния бряг на Темза, в Клапам.

— Така е — съгласи се Пасмор. Той се отправи към вратата, която се намираше в средата на южната редица от къщи, които ограждаха площада, вследствие на което бе потънала в най-дълбока сянка. Още със слизането от автобуса го бе обзело някакво необичайно настроение, някаква инертност, чувство, което той се опита да превъзмогне с изваждането на ключа и пъхането му в ключалката. Вратата обаче се оказа затисната отвътре и очевидно бе претърпяла непреднамерената атака на детски тела.

— Господи! — възкликна той и след като се провикна: „Кей!“, отвори вратата и като я придържаше с една ръка, пусна пред себе си Коулс, който се бе поусмивнал.

Самата Кей вече се беше появила на другия край на пътечката, а през отворената врата зад нея се виждаше голямата стая в задната част на къщата, която в момента беше цялата огряна от слънце. Силуетът на крехката ѝ фигурка остана на вратата като някакво олицетворение на постепенното смекчаване на ослепителната светлина. Изведнъж тя възкликна: „Артър! Изобщо не те познах!“ — и забърза по коридора след него да го поздрави с „добре дошъл“.

— Човек даже не може да се прибере като хората — изсумтя Пасмор, все още в същото настроение, което го бе обзело навън — някаква раздражителност, с която отблъсна децата си, които се вкопчиха в краката му и го задърпаха да ги вдигне. Той се опита да се освободи от тях, посгълча ги, но нито тонът, нито действията му успяха да ги смутят и бе донякъде принуден да ги вдигне и отнесе със себе си в задната стая.

Помещението, което първоначално бе представлявало две отделни стаи, бе доста голямо. Един еркерен прозорец гледаше към стълбите и задната градина, по-голямата част от която бе засадена с туфеста пача трева. Около затревената площ имаше покрита със сгурия пътечка и тясна незатревена ивица без цветя. В нишата, оформена от еркера, бе поставена голяма маса, а върху нея стояха нераздигнати останките от следобедната закуска на децата. По пода бяха разхвърляни няколко големи кукли, а две-три бяха печално насядали по столовете като напомпени пародийни копия на самите деца.

Смутен от цялата тази наличност от доказателства за съвместно съжителство, той не успя веднага да забележи присъствието на някаква друга жена, която му се усмихваше от отсрещния край на стаята.

— Как си, Колин? — обърна се тя към него.

— О, Марджори — изненада се той и настроението му бързо започна да се повишава.

До стола, където Марджори се бе полуизлегнала в черната си кожена пола и черни кожени ботуши, си играеха още две дечица. Без изобщо да го погледнат, те си останаха все така погълнати от автоматичната главоблъсканица, чиито части бяха разпилени помежду им на пода. И чак когато бяха укорително сритани от полюляващия се островърх ботуш на Марджори — единият ѝ крак бе небрежно и съблазнително преметнат върху другия, — постреснати и начумерени,

те благоволиха да удостоят Пасмор с вниманието си и с нищо не зачитайки присъствието на Коулс, отново се заеха със задачата си.

— Марджори, да ти представя Артър Коулс — каза Пасмор и като се обърна към Коулс, добави: — Артър, това е Марджори Нюсъм, приятелка на Кей от съседната улица.

Коулс се усмихна. Той дружески кимна на Марджори, която бе седнала в другия край на стаята. И може би неуверен за момент дали не бе редно това представяне да бъде съпроводено и от ръкостискане, той добродушно се втренчи в нея през очилата си. Но след като дългокракото ѝ безгрижие го доведе до извода, че от него не се изисква нищо повече, отново насочи усмивката си към децата.

В това време, като отметна назад русите си коси, нерешително и някак предпазливо Сюзан задърпа Пасмор за ръката, а сините ѝ очи затърсиха тези на Кей, сякаш в тях можеше да намери някаква оценка на това, което вършеше.

На Синтия не ѝ беше присъща подобна предпазливост. Тя буквално увисна на свободната му ръка с присвити крака, като се мъчеше по някакъв начин да се задържи на коленете му. Той бе повален от гъвкавото ѝ, виещо се тяло, надигна се и отново изгубил равновесие, за втори път се намери на земята, а тя през цялото време му викаше и явно беше раздражена за нещо.

За да предугади настроението ѝ, той се освободи от по-голямата и обръщайки се към нея, я вдигна високо над главата си, запремята я в ръцете си, докато накрая тя изтощена се свлече в прегръдките му.

Обаче под критичната усмивка на Коулс малката отново започна да се гърчи, после да рита и намирайки в безсилието ѝ нещо от своето собствено, Пасмор я пусна на земята. Остана безпомощно загледан в нея, когато тя, разплакана, се тръшна на един стол.

— Кажи, миличко, какво има? — наведе се той над нея.

Малката захлупи лицето си с ръце.

— Остави я — намеси се Кей. — Аз ще се оправя с нея.

— Добре — каза Пасмор и се обърна, като едва тогава усети, че малкият все още се мотае в краката му.

Той здраво се бе вкопчил в него и свенливо, почти крадешком поглеждаше изпод тъмните си смръщени вежди към Коулс.

— Здравсти, малкия — с ръце на коленете, Коулс леко се наведе към него. — Как се казваш?

Момчето отстъпи назад и се промуши зад краката на баща си, където се притаи с тъмни ококорени очи, както би се притаило зад някоя врата.

— Кенет — отговори на въпроса му Пасмор с известно облекчение.

— Аха — каза Коулс, като се изправяше, чудейки се дали да продължи с интереса си към момчето.

— Да минем в другата стая — предложи Пасмор и като се отскубна и от последното от децата си, се отправи обратно по коридора към по-малката стая, която гледаше към сенчестия площад.

За разлика от лакирания под в първото помещение, тук всичко от стена до стена бе застлано с килими. Мебелите, разположени в полукръг около мраморната камина, също бяха по-леки и по-елегантни. До прозореца имаше бюро, което бе отрупано с купища книги, изписани листове, папки и хартии, по-голямата част от които бяха подредени старателно, почти педантично.

От другата стая долетя гласът на Коулс, после смехът на Кей и Марджори и само след секунда писъците на Синтия секнаха. Когато накрая Коулс влезе при него, лицето му беше зачервено.

— Работа, работа и пак работа — каза той, като потри одобрително ръце. Огледа се наоколо. — И какво е всичко това тук?

Отиде до бюрото и започна да прелиства ръкописите. Някои от тях очевидно бе виждал и по-рано; над други само пъшкеше и охкаше.

— И кога ще сглобим всичко това? — обърна се той към него, докато разбутваше папките.

— Не зная — отговори Пасмор. Щом Коулс преместеше някоя от папките, той незабавно я поставяше обратно на мястото ѝ. — За всичко това съм се ровил ужасно много. А в същност не знам какво да го правя. Кой знае, може би след толкова време все ще ми хрумне някоя идея.

— Може би — съгласи се Коулс. Той все още стоеше надвесен, превит надве над бюрото, с лакти, подпрени на хълбоците. Отдалече приличаше на хищна птица.

Пасмор се приближи до прозореца и погледна навън.

На площада отсреща няколко жени с детски колички се събираха на групички около градинската беседка. Слънцето, което се процеждаше през пролуките на дърветата, осветяваше фигурите им.

— Бедата, Артър, е в това — каза той, — че след като веднъж съм се добрал до същината на чуждото безсмъртие, започвам да се страхувам, говоря като атеист, че моето собствено ще бъде забравено или напълно игнорирано по същия начин.

— Не съм съвсем сигурен, че разбирам какво искаш да кажеш — погледна го Коулс.

— Искам да кажа — продължи той, като махна с ръка към прозореца, — че откъде могат да знаят те, а и защо ли им е, че съм бил добър към жена си и децата си и че съм се трудил съвсем съвестно и упорито през целия си живот.

— Е, добре — каза Коулс, все още загледан в бюрото. — Те не могат да не знаят това. — И като го погледна, добави: — Имам пред вид жена ти и децата ти.

— Тук си прав — съгласи се той. — Но въпреки всичко има нещо странно в това. Често съм си мислил по този въпрос, той започва и да ме притеснява — за относителната анонимност на работата ми, да не говорим за тук, в къщи, за всичко, което най-високо ценя и уважавам.

Но като забеляза погледа на Коулс, той отново се загледа през прозореца.

На площада от цигарите на жените се точеха тънки струйки дим.

— Всичко това означава — започна отново той, — че за теб нравствеността е функция на чувствителността, докато за мен — човек, израсъл с мъдростта на работническата класа, това е нещо, изтъкано от кумири и традиция.

— Мисля, че не те разбирам — промърмори Коулс. В погледа му се бе промъкнала сянка на загриженост.

— Аз произхождам от тази класа — продължи Пасмор, — от която само преди стотина години не повече от един на десет можеше да достигне до тридесетгодишна възраст. Породените по такъв начин инстинкти не могат да изчезнат така бързо, както си мислиш.

Коулс протегна напред ръка — дали в знак на плахо несъгласие или не, беше невъзможно да се каже за човек с такива некоординирани движения като него.

— Единствената причина, поради която не лягам с всяка жена, която ми хареса, с *всяка една*, която ми хареса Артър, е ужасният, влудяващ страх от това, което би могло да се случи, ако го направех.

Такъв страх, Артър, чиито размери изобщо не си в състояние да си представиш.

Отблясъкът в очилата на Коулс изчезна.

— Какво би могло да се случи? — попита той. — И с кого?

Подпрял главата си с ръка, той се обърна към него, но в никакъв случай не можеше да се каже, че изглежда изненадан от това признание.

— С Кей — отвърна Пасмор, — с родителите ѝ, с моите родители, с децата ми..., с цялото това многолюдие в къщи, което гледа на мен като на изпратен от бога усмиритель на безкрайната му налудничавост и довереник на всичките му страхове. Този, когото виждаш тук, Артър, не съм аз. Аз съм само един придатък към цял низ от поколения с неосъществени фикс идеи. Аз съм главата на една толкова дълга гъсеница, че ако се опиташ да я измъкнеш от дупката ѝ, ще си останеш тук до... не знам кога. — Той разпери ръце, вторачен в Коулс с цялото си обаяние. — Всичко се свежда само до едно, Артър — как човек да подходи към изневярата така, че да я вмести в традиционните рамки на семейството.

Коулс се усмихна още по-широко, сякаш нелепостта на подобно изявление само правеше Пасмор още по-симпатичен за него.

— Звучи познато, нали? — добави той, макар че това, което току-що бе казал, формулирайки душевните си терзания, сякаш му бе дошло почти изневиделица. — Без съмнение в Клапам знаят как да се справят с тези работи.

Коулс се поколеба за миг, после поклати отрицателно глава:

— Не, не знаят.

— Аха — Пасмор внимателно наблюдаваше приятеля си. — И ти мислиш, че ако се опитам да се справя с всичко това, то ще изчезне, така ли?

— Няма да изчезне. — Усмивката на Коулс се беше стопила.

От съседната стая долетяха гласовете на децата, после тези на Кей и Марджори.

Той погледна през прозореца към групичката жени, насядали по пейките край количките си: някои от тях плетяха, други пушеха, а болшинството си приказваха. И като че ли в този момент, при най-незначителния знак от страна на някоя от тях, без оглед на това колко е нищожен и ефимерен, той не би се поколебал да ѝ налети, с бебе или

без бебе, с количка или без, бременна или не. Напорът на чувства пречупваше духа му. Усещаше се напълно съкрушен и в отговор вече поглеждаше към Коулс с някаква смътна жажда за отмъщение. Сякаш в действителност той беше този, който бе предизвикал подобна реакция — толкова извратени бяха начините, по които, поне на теория, човек можеше да надникне в душата му и отново да си отиде.

— Е, добре — каза накрая той, избягвайки погледа на Коулс. — Ще трябва отново да премисля всичко, приятел.

Малко след това, когато Кей им донесе чая, той вече разтребваше книгите и материалите от бюрото, а Коулс се готвеше да си тръгне.

ГЛАВА ВТОРА

Пасмор беше едър или поне сам се смяташе за такъв, въпреки че беше малко под един и осемдесет. Имаше широки рамене и набити крака, изкривени сякаш от тежестта на кости и мускули. Косата му бе черна, очите също, и въпреки че тези тъмни тонове му придаваха донякъде меланхоличен вид, очите изпъкваха на фона на заобленото му лице с гладка светла кожа, с високи скули, с плътни, почти войнствени устни и изпъкнало чело, а фигурата му имаше нещо общо с тази на борец, напрегнал сили в люта схватка.

Жена му бе с общо взето по-деликатно телосложение — руса, със сини очи, нежни черти и дребен кокал. Изглеждаше някак неспокойна, с ясни, блестящи очи като на подплашено животно, което наднича от дупката си. На пръв поглед между двамата съществуваше някаква вътрешна дисхармония.

Пасмор приближаваше тридесетте. Жена му бе две години помлада от него. Бяха състуденти и се бяха оженили една година след завършването, когато Пасмор успя да стъпи здраво на краката си. Кварталът, в който се установиха да живеят по онова време, бе обитаван преди тях от работнически семейства. Тогава къщите бяха мънички и безформени и нямаха свой облик. Сега обаче повечето от тях бяха възобновени. Бели, блестящи фасади се оглеждаха една в друга от двете страни на тесни улички, а тези на площада ограждаха от четирите страни затревения терен на кварталната градинка. Най-слънчева бе задната част на къщата им и малката градинка, където слънцето свободно проникваше в просторната дневна и в спалнята на семейството на втория етаж. Останалите две малки стаи в предната част, които се водеха за детски, бяха засенчени от огромните, виещи се клони на чинарите, които като гигантски стълбове ограждаха малкия площад.

От покрива на къщата, където в миналото Пасмор бе прекарвал голяма част от времето си в ремонти, можеха да се видят покривите на колежа, скупчени сред сградите на Блумсбъри, които се простираха

надолу по хълма, а още по-нататък, вечер — светлините, които образуваха оранжево сияние над Уест Енд.

В тази къща бяха живели вече няколко години. И през по-голямата част от времето и двамата се бяха чувствували щастливи: тук се бяха родили децата им, тук се бяха радвали на успехите си, тук бяха намирали утеха един в друг при разни неудачи. Само че напоследък, изглежда, нещо не вървеше.

От известно време насам, фактически от много по-отдавна, отколкото му се искаше да си даде сметка, бяха започнали да го притесняват някакви сънища. И най-вече един от тях. Трябваше да участва в крос, подобен на онези, провеждани в училище, когато стоически, но без особен ентузиазъм бе бягал наред с всички останали. И изведнъж започнаха да го изпреварват не само състезателите, но и цялата оная паплач, която само подтичваше или даже спокойно се влачеше на опашката. И не след дълго, въпреки всичките си усилия, той се озоваваше далеч зад тях. И всеки път се събуждаше, обладан от някакъв ужас.

Самата Кей не намираше нищо ужасно в това.

„— Мен ме притеснява — обясняваше ѝ той, — не толкова безсилието, когато ме задминават, колкото желанието, макар да съм последен, самото състезание да не свършва. Знам, че звучи идиотски. Но все си мисля, че в известен смисъл това може да бъде обяснено. Това, което не мога да разбера, макар този сън да е съвсем банален, е чувството на ужас, което не ми дава покой.“

Но винаги когато видеше изражението на лицето ѝ, той се засмиваше над собствените си опасения и сменяше темата.

В живота му имаше едно единствено нещо, от което някога се бе срамувал — поне доколкото сам можеше да си го признае — и това бе службата му. Главно за да не сменя обстановката, с която беше свикнал, бе останал на работа в колежа като учител — място, където не се налагаше да се вземат определени решения и където в началото бе имал достатъчно време отново да премисли нещата и да реши с какво в крайна сметка иска да се захване. Одисеята му из учебните заведения бе започнала от петгодишна възраст: отначало я караше упорито и по спартански — както бе споменал пред Коулс, родителите му не бяха имали достатъчно средства и се бе наложило да разчита единствено на собствените си сили — а после, когато усилията му в

една или друга област бяха започнали да му се отплащат, всичко ставаше все по-приятно и победоносно. Сега обаче стигаше до момент, когато започваше да се страхува, че всичко е било на вятъра. Беше направил постъпки за стипендия за научна работа и за голямо свое учудване я бе спечелил, след което, макар и малко късничко, бе започнал да пише книга за живота на някои евангелисти-идеалисти, живели в началото на XIX век в промишления север на Англия — една част от страната, да не кажем и манталитет, които познаваше от детинство. Но въпреки всичко, преди да можеше изобщо да се каже, че което и да е от тези събития бе добило някаква конкретна форма, той започна да разбира, че това, което не му достигаше за едно пълноценно съществуване, не трябваше да се идентифицира с нищо от гореспоменатото — нито със службата, нито пък с частния му живот. Къде другаде можеше да потърси някакъв отговор и за какво — нямаше никаква представа.

Нямаше много приятели. И когато в действителност се поогледаше и се опиташе да разбере какво представлява истинското приятелство, решаваше, че изобщо няма приятели. „Виж, никакви приятели“ — това бе определение за собствената му независимост, както и израз на известно неотменимо право да чувствава, че в същност никой истински не го познава. В миналото, а и до момента той бе добър и предан съпруг; практиката също показваше, че бе добър и предан на работата си преподавател; по отношение на родителите си, които все още бяха живи, бе също добър и без съмнение предан син. И докъде го бяха довели цялата тази добрина и преданост? Като че ли от моралните принципи на живота в миналото не бе останала и следа. Беше ли миналото, беше ли самият живот наистина толкова объркан?

Една от трудностите в живота му бе, че здравият му организъм така упорито се противопоставяше на натрапчивите му идеи. Знаеше, че е стабилен човек. Бе посрещал всички рискове в живота обективно и безпристрастно, от твърдата позиция на реалист. И тъкмо това бе причината за странния парадокс в собствения му живот: защото му се струваше, че именно поради тази стабилност и това вродено чувство, че може да се осланя на естествения ход на нещата, на тяхната обективност и неизменност, той бе останал някак настрана, пренебрегнат от повечето, ако не и от всички съществени и значителни събития на своето време. И сега — ето ти тебе — лежеше смачкан в

краката на един век на разруха, един период на пълно разложение на този естествен ход на нещата, които образуваха в него (доколкото сам можеше да определи това): неразделно цяло. Почти боязливо, като все по-малко се съпротивляваше на това, бе почнал да си дава сметка, че всичките му добродетели — душевното му спокойствие, скромността му, това, че може да се разчита на него, че не обича да се натрапва, даже умението да се реализира — всичко това нямаше никаква стойност в живота, който се чувствуваше задължен да води. Какъв бе смисълът на самото му съществуване, ако не можеше да се вмести в този свят от личности, на които очевидно — на всеки един без изключение — бяха чужди онези установени, валидни само за него истини, които според него го изграждаха като личност?

Не му се искаше — докаран до другата крайност — да измерва света в долни страсти или, с други думи, човешки недостатъци, пагубни за собственото му нравствено благоденствие. Можеше да реши, както бяха направили мнозина, че времената, в които живееше, не бяха в състояние да предложат насъщния хляб за възжеланията му — това бяха времена безнадеждни, безпринципни, безпомощни, лишени от онзи център на правдивост, от който, както му се бе струвало по едно време, всичко води началото си и където всичко свършва. Да приеме и повярва във всичко това означаваше да остане в редиците на онези, които най-много презираше; онези, които между впрочем отправяха поглед назад в миналото или даже напред в бъдещето, търсейки някаква сигурност, която не можеха да намерят в настоящето. Изглежда, трябваше да се задоволи с известна гордост, ако не и с известно самосъжаление и да намери утеха в отчуждението, самоизтезанието, безпътицата и самотата.

През последните дни на летния семестър започна да съжалява, че бе споделил настроенията си с Коулс. Гледаше как приятелят му се стяга за ваканцията — както всяка година, той тръгваше с жена си и двете си деца, с колата и палатката, — без в същност да са разменили и дума. Не можеше да не се чувствава изигран.

Останал сам през летните месеци, започваше да си мисли, че полудява — не бе никак чудно, защото баналността на самото хрумване донякъде го предразполагаше към това. Отразяваше се на

всичко около него. Първо откри, че не е в състояние да се докосне до жена си. Странно — тя нито го отблъскваше, нито го привличаше; просто му бе невъзможно да се допре до нея и това си е. Така че понякога, както си лежеше в леглото — при какви ли обстоятелства би могъл да го каже на Коулс?!, — тя сама започваше да прокарва ръка по онези местенца от тялото си, които си бе мислил, че са предназначени единствено за неговите ласки; галеше се отчаяно, с някакво безмълвно обвинение, докато накрая не изтръгнеше тревожния му вик, след което казваше: „Ако не ти, някой друг ще трябва да го направи“ — и съвсем обезумяла, извъръщаше настрани глава с някакво отвращение, гласът и реакциите ѝ така неузнаваеми, че той изобщо не можеше да я познае. „Защо не? Защо не искаш?“ — питаше тя.

Въпреки че не се случваше много често, това много го притесняваше. И колкото повече се притесняваше, толкова по-дълбоко се затваряше в себе си. Както и Кей, въпреки че по природа бе разсъдлив, даже вгълбен в себе си, той не бе от онези, които се отдават на самоанализ. След като възможностите му за сериозна работа веднъж се изчерпваха, той имаше естествената склонност да не предприема нищо, а просто да стои и да чака. Даже и сега, независимо от състоянието на нещата, не можеше да не си мисли, че развързката неминуемо ще бъде благоприятна. Сянката само временно се бе спуснала над дома им, за да подсили светлината. Струваше му се, че полудява само в онези моменти, когато депресията му не можеше да намери друг израз.

Все още обичаше Кей — бе сигурен в това. И въпреки че не беше в състояние да я докосне или да поддържа някакъв контакт с нея, той се замисли, но както и да го мислеше, знаеше, че в момента, в който тя излезеше от къщи, вече няма да може да излезе от ума му и ще започне да се чуди къде е и какво ли може да прави; така че ако, да речем, малко се позабавеше, той моментално започваше да се безпокои, а ако се забавеше повече, почти обезумяваше: висеше по прозорците, излизаше на вратата, стигаше даже до ъгъла. И така — докато се тя върне. Тревогата му бе така прозрачна, че не можеше да не го успокоява.

Но въпреки всичко бе ясно, че нещо не е наред. Понякога още със събуждането си сутрин усещаше напрежението, сякаш се събуждаше в подпалена стая, изпълнена с пламъци и дим. Цялото

помещение трептеше в резонанс с тялото, което дишаше до неговото. Всичко го болеше. И ако само за момент не издържеше и я докоснеше, бе сигурен, че ще изреве яростно, горестно, като при някакво ужасно, направо невъобразимо изтезание. Нищо не разбираше. Беше съкрушен.

Към края на лятото отидоха на почивка. Заведоха децата на море. Местността беше равнинна, а плажът просторен и пуст. Беше краят на септември — началото на октомври.

По цели дни се скиташе сам по плажа. Човек можеше да извърви миля-две и в двете посоки, без да срещне жива душа. Беше тихо и студено, а вечер, когато слънцето се скриеше там, където се сливаха земята и небето, наоколо се спускаше гъста мъгла.

Децата също бяха тихи и унили, обладани от някаква инертност, изведнъж разбрали, че са оставени на самотек. Понякога случайно попадеше на разплаканите им физиономии из най-различни кътчета на хотела; те не бяха в състояние да му дадат никакво обяснение. Макар и да разговаряше от време-навреме с Кей, от това не излизаше почти нищо. Дразнеше го самият факт, че изобщо трябва да й обръща някакво внимание.

Един ден на брега се появи куче. Той му хвърли във водата някаква пръчка и се загледа как то зацапа из малките вълнички и как накрая покорно му я донесе обратно.

На следващия ден кучето се появи отново, после отново и отново. И всеки път, когато той се отправяше към ниския нос, който неизменно си поставяше като крайна цел на дългите си разходки по плажа, далеч от хотела, то безропотно тръгваше след него. Пасмор му подсвиркваше и даже му измисли име. Понякога вечер се налагаше собственикът на хотела да го гони от вратата.

— Защо не си играеш с децата вместо с кучето? — питаше Кей.

— Не зная — отвръщаше той.

— Сигурно защото животното не иска нищо от теб.

— Точно така — приключваше разговора той.

Вече нямаха почти нищо общо помежду си.

През последната нощ от почивката им се изви буря. Когато я усети, Кей беше вече заспала. Той стана, облече се, хвърли поглед на децата в съседната стая и слезе на брега.

Всичко наоколо кипеше и стенеше. Огромни, разлюлени маси вода с разпенени гребени нахлуваха на талази, разбиваха се и се разпръскваха като ветрило по едрия пясък. Морето се бе надигнало и заливаше плажа, където той обикновено правеше разходките си. На брега вече бяха изхвърлени цели камари чакъл и дребни парчетии, купища водорасли и изпотрошени греди, наред с маса огромни белезникави камъни. Въздухът се тресеше от грохота на вълните, които се виждаха далеч, навътре в морето, а бялата пяна просветваше, сякаш бълвана от самото сърце на мрака.

Той стоеше, загледан в кипналата повърхност, целият разтърсен отвътре, сякаш някакъв фрагмент от живота му се бе откъснал и вълните го отнасяха надалеч като някакъв остров. Искаше му се да извика, да закрепси. Но само вдигна яката си и се върна в хотела.

Дълго не можа да се откъсне от звънтящите прозорци, загледан в тъмнината и морето.

На следващата сутрин бурята беше утихнала. Когато пристигнаха на гарата, кучето се появи на перона: бе тичало след таксито по краткия път от хотела дотам. Той седна в купето и се загледа в него. С вдигната нагоре глава, то лаеше и въртеше опашка.

Влакът потегли. Едно от децата се наведе през прозореца и закри част от гледката. През пролуката се виждаше една елхова горичка, а в далечината се мярна и морето, където прибойт кротко галеше брега.

След малко от двете им страни се появиха ниски хълмове, а не след дълго влакът навлезе в някакъв град.

Зимният семестър започна. Коулс, доста позагорял от прекараните сред природата дни, оставаше все така резервиран. Пасмор се опита внимателно да анализира всичко, което се бе случило помежду им, но не успя да намери нищо, с което да си обясни високомерието на приятеля си. Той се поогледа наоколо, прехвърляйки през ума си децата, Кей, къщата, която в миналото с такава любов бе ремонтирал и преобразил, мъчейки се да открие във всичко това нещо нездраво, нещо, което да не е в ред. Усещаше, че постепенно започва да го обладава някакъв бяс, но срещу кого — не можеше да каже.

Една нощ Кей го събуди.

Беше се надвесила над него и леко го побутваше по рамото.

— Ей, как си? — промълви тя.

Той мълчеше и я гледаше колебливо.

— Добре ли си? — отново попита тя.

— Да — каза той. — Какво има?

Без да чака да ѝ го повторят отново, Кей го остави и се обърна на другата страна.

След няколко дни отново го събуди посред нощ. Това започна да се случва все по-често. И всеки път, без да промълви нито дума, тя само го сбутваше с лакът или го разтърсваше за рамото.

— Какво има? — питаше той.

— Бълнуваш — отговаряше тя.

Но след още някой и друг ден той сам делови стонове си. Това бе някакво скимтене, някакво приглушено стенание — звуци, сякаш издавани от животно, хванато в капан. Направи усилие да се събуди, като си помисли, че може да е някое от децата. Устата му беше отворена; цялото му лице бе обляно в сълзи.

Кей бе струпала всичките одеяла върху главата си.

На следващата сутрин, усетила в него някакво ново настроение, тя го попита какво се е случило.

— Какво има? Какво става с теб?

— Не зная — отговори той, като я гледаше внимателно. — Има нещо, само че не знам какво е.

— Нещо свързано с мен ли?

— Не зная.

— Не може да не е.

След малко той промърмори:

— Да, мисля, че е така.

Същата вечер, когато се прибра в къщи и децата вече си бяха легнали, той се обърна към нея:

— Знаеш ли, струва ми се, че ще е най-добре да се махна оттук.

Тя едва-едва повдигна глава.

— Поне за известно време — каза той.

— Защо? — попита тя.

— Не знам как да ти обясня.

Кей поклати глава.

— И въпреки всичко мисля, че ще е по-добре — настоя той.

— Е, щом така искаш... — промълви тя.

— Не искам така — наежи се той. — Само знам, че нямам друг избор.

По-късно, през нощта, тя го попита:

— Защо не ми кажеш всичко, ако аз съм причината?

Никога не бе я виждал така разстроена. Уплаши се и това само го накара да продължи да упорствува.

— Няма нищо повече за казване.

Кей го гледаше с някакъв ужас в очите.

— Какво се е случило? — недоумяваше тя. — Как е възможно нещата изведнъж така да се променят, след като толкова време сме били щастливи и всичко е било наред?

— Не зная — измърмори той.

Разплакана, тя поклати глава.

— И изобщо нищичко ли вече не чувствуваш към мен?

— Не — каза той. — Нищичко.

— Ами в такъв случай — каза тя — по-добре ще е да си отидеш.

Но въпреки всичко мисълта, че ще трябва да си търси квартира, му дойде като шок, и то не толкова за това, че ще трябва да плаща наем — защото естествено не можеше да си позволи да поддържа едновременно две жилища, — колкото поради внезапния сблъсък с целия този свят, сбутан само в една стая или едностайно жилище, от който изведнъж се почувствува застрашен: миниатюрни мансардни помещения, второкласни хотелски стаички на последния етаж, единични стаи из къщи, отдавна забравили що е живот, или по-точно семеен живот — такъв, какъвто той го познаваше. Това бе все едно да търсиш нещо под дъските на пода и да намираш само развалини; тази самостоятелност, наблъсканите в едно единствено помещение предмети, необходими за живота на един човек: електрическа печка, леген, готварска печка, легло, стол; та това бе по-лошо и от затвор, защото даваше само илюзия за някаква свобода. Това бе просто ад.

Той откри, както бе започнал и да подозира, че връщане назад няма; като студент бе живял в подобни стаи. Но, изглежда, не съществуваха и никакви други перспективи. Не знаеше какво да прави. А вече не знаеше и какво да чувствува. Всичко наоколо му се струваше в пълен хаос. И постепенно насочи цялото си внимание към Кей.

Започна да я дебне като убиец — хладнокръвно и методично — една роля, натрапена му бог знае откъде. Дебнеше я и за най-

незначителните пропуски, които биха могли да му вдъхнат някаква увереност; търсеше да открие в нея някакви физически недостатъци, враждебност, омраза или презрение. Но всичко, на което се натъкваше, бе нейната обърканост. И тя като него нито знаеше какво да прави, нито какво да мисли, защото не знаеше какво се бе случило. Налице бяха само един почтен дом и едно почтено семейство, разбити на парчета без абсолютно никаква причина.

— Къщата, ремонтите — казваше ѝ той, — всичко това бе само камуфлаж. Да ни замаже очите.

И все пак с такова удоволствие и радост бе изпипвал и най-нищожните детайли: даже и сега понякога се оглеждаше с известна тъга за пропуски, които можеха да бъдат оправени.

— Защо не се изнасяш? — питаше Кей. — Каквото и да направиш, би било по-добро от сегашното положение. — Това бе заплахата, с която я държеше в шах с надеждата, че ще може да я сломи.

— Като си намеря стая, ще се изнеса — отговаряше ѝ той така, сякаш удобството от наличието на такава една стая бе от изключително значение и за двамата.

Но въпреки всичко бе се отказал да търси. Отвреме-навреме все още хвърляше поглед на обявите в колежа, но не бе отишъл на нито един адрес.

— Кажки какво има? — настояваше Кей.

— Не е ли достатъчно ясно? — Безсилието му го влудяваше. — Каквото и да е имало, вече го няма.

— Така лесно ли изчезва?

— Лесно се появява и също така лесно изчезва. Не е необходимо да се ровим за прецеденти.

— И това прави всичко останало безсмислено, така ли?

— Защо, не вярваш ли, че е така?

— Не, не вярвам. — Тя едва сдържаше сълзите си.

— Защото не искаш да повярваш.

— Не, не искам — приключваше разговора тя.

И защото той изчакваше, навърташе се около нея и се мъчеше да я сломи, надеждите ѝ започнаха да растат. Беше ужасно. Бе притиснат от всички страни.

Всичко това се отрази даже и на Коулс. Почти неусетно в погледа му се бе промъкнало съчувствие, онези притъпени чувства, с които човек следи развоя на неизлечима болест, сам безпомощен да направи нещо, донякъде объркан от безсилието си; това бе поглед на човек, който даже и със съгласието на отсрещния не би могъл нито да каже, нито да направи нещо.

Безсилието му прерасна в ярост, от която цялата къща сякаш посърна уплашено. И за да оправдае всичко това, той се зае с децата. Едва се връщаше в къщи и терорът започваше.

Вместо да стигне до истерия, обладалата го инертност, която обаче бе далеч от примирието, се засилваше. Това бе някакво необяснимо, яростно бездействие, наложено му, бе сигурен в това, не отвътре, а отвън. Струваше му се, че животът му бе разбит в резултат на цял низ от безкрайни противоречия. Обичаше Кей и въпреки това не можеше да остане и секунда близо до нея. Обичаше децата си, но самото им съществуване го вцепеняваше до мозъка на костите.

ГЛАВА ТРЕТА

Заедно с Коулс и Абъркромби той водеше вечерен курс лекции под общото заглавие „Портрети от миналото“, като неговата област беше литературата на народите от Британската общност, тази на Коулс — от епохата на Реставрацията, а Абъркромби четеше лекции върху именити личности от периода на Промислената революция. Аудиторията им се състоеше от възрастни мъже, жени на средна възраст, група калугерки и само тук-там се срещаше по някой по-млад човек.

Една вечер вниманието му бе привлечено от една усмихната физиономия, която полунасмешливо, ако не и язвително, го наблюдаваше измежду редиците съсредоточени лица, сякаш бе открила в това, което се говореше, или в начина, по който бе излагано, нещо нелепо, ако не и комично.

Собственикът на лицето бе някаква особа, която приближаваше четиридесетте, една ненатраплива, по-скоро анонимна личност, седнала високо, в края на един от последните редове на аудиторията.

Следващата седмица я забеляза още когато пристигна. Погледът ѝ бе строг и суров, даже малко респектирац. Бе гологлава и бе облечена в палто, пристегнато в кръста. Имаше остри, характерни черти.

Друг път вечер, на лекции, той съвсем неволно улавяше погледа ѝ. Научи се да чете изражението на лицето ѝ. „Този тук е глупак“, „Тази там — също“ — и всичко това намираше израз само в едно леко свиване в крайчеца на устните. Вдигнатата ѝ вежда означаваше известно одобрение, а скованата ѝ усмивка — явно неодобрение. Едно доста напрегнато изражение на лицето с непроницаеми, широко отворени очи, показваше ако не досада, то поне известна подозрителност. Когато бе съгласна с нещо или нещо ѝ доставяше удоволствие, тя извъръщаше настрани глава и свеждаше поглед. И всичко това бе придружено от някакво невероятно високомерие.

Един ден той я срещна на двора. Току-що бе излязъл от страничното крило на колежа, когато я видя как се появи на вратата на

канцеларията и се отправя към една огромна лимузина, паркирана в средата на двора, където по принцип бе забранено влизането на каквито и да е коли.

Някакъв шофьор се разправяше с портиера — висок човек с мораво лице, който носеше пурпурночервена униформа, украсена със златист брокат.

— Да не би да ви е приятел, господин Пасмор? — попита го портиерът, когато той се опита да се намеси.

— Да, приятел ми е — отвърна той, поглеждайки към шофьора. Последният също беше в униформа, която обаче, с изключение на лъскавата козирка на шапката, в същност не му говореше нищо.

— Паркирането в този район е забранено, господине — обърна се отново портиерът към шофьора.

„Район“ бе малко пресилено казано; обикновено всички го наричаха „двора“.

— Това няма да се повтори, Джим — успокои го Пасмор.

— Каква досада — измърмори портиерът и бавно се отдалечи, като си слагаше ръкавиците.

— Ужасно съжалявам — каза тя, сякаш единствено тази случка я бе накарала да си спомни за него. Погледна го, после погледна към колежа.

— Мога ли с нещо да ви бъда полезен? — обърна се той към нея.

— Ами... — позамисли се тя, после поклати глава.

Беше облечена в тъмносиньо палто.

Яката бе вдигната под черните ѝ коси и се закопчаваше отпред с едно единствено копче. Изглежда, тъмните цветове и тази уравновесеност, присъщи на човек в траур, ѝ бяха привични. Не носеше шапка.

— Страхувам се, че ме намирате точно в почивката между две лекции.

В едната си ръка, облечена в ръкавица, тя държеше няколко брошурки.

От някакъв прозорец, недалеч от тях, студенти бяха започнали да подсвиркват — по всяка вероятност не на него, нито пък на нея, а поради самия факт, че една лимузина с шофьор се намира в двора на колежа.

— Няма ли да ги препоръчате? — попита тя.

— Ами... — придоби той собственически вид и погледна към прозореца.

— А какво бихте ми препоръчали? — попита отново тя.

— За да си направя реклама или искате нещо, което наистина си заслужава?

— Няма значение.

Тя го погледна право в очите.

— Не зная — отговори той. — Май че тук няма нищо за препоръчване.

Жената задържа още малко погледа си върху него, после тръгна към колата. Задната врата беше вече отворена.

— Още веднъж ви благодаря, че се застъпихте пред портиера — каза тя.

— На вашите услуги — отвърна той и се отдръпна назад.

Вратата се затвори. За момент Пасмор остана на мястото си с втренчен в нея поглед.

После колата потегли.

Потегли съвсем безшумно, като успя да се провре между редиците паркирани просторни автомобили и миниатюрни открити спортни коли на студентите, зави покрай стаичката на портиера и изчезна сред натовареното движение на улицата.

Една вечер я видя да излиза от сградата на колежа. Зад нея вървяха три калугерки, а капюшоните им проблясваха на електрическото осветление. Бавна върволица от хора се точеше през двора към изхода. В първия момент си помисли, че го е забелязала — беше се насочила право към него, но после се спря до една малка кола и отключи вратата.

Когато чу стъпките му по чакъла, тя вдигна глава.

— Добър вечер — каза той. Звучеше неимоверно весело, сякаш беше някакъв добродушен пазител на заведението, отдавна примирен с това, че спокойствието му ще бъде нарушено. — Как сте?

— Благодаря, добре — отвърна тя.

— Да отидем да пийнем по нещо.

Пасмор видя изненадата, ако не и известна досада в очите ѝ, после колебанието: и всичко това бе изразено с едно единствено движение. После тя отвори малко по-широко вратата на колата и хвърли вътре няколко книги.

— Добре. Далече ли е?

Той поклати глава.

— На ъгъла.

Изведнъж тя тръгна сама, сякаш никой никъде не бе я канил. На места токчетата ѝ леко хлътваха в чакъла.

— Как са лекциите? — попита той. Трябваше да засили ход, за да я настигне.

— Не са много интересни.

— А вие какво сте очаквали?

— О... — тя само повдигна рамене и излизайки на улицата, го погледна въпросително. Той кимна с глава в посока към барчето и докато пресичаха, си помисли дали няма да е редно да я хване под ръка.

Движението не беше много натоварено.

— За тридесет пенса на месец — каза той — не можете да очаквате кой знае какво.

— Таксата е една лира — възрази тя с каменна физиономия.

Барчето беше почти празно.

Жената се запъти към някаква маса и седна.

Когато се връщаше с напитките от бара, той открито се вгледа в нея.

Беше се втренчила пред себе си с празен поглед и леко смръщени вежди. И чак когато той остави чашите на масата, тя вдигна очи и огледа заведението.

— Често ли идвате тук?

— Не — отговори той.

Тя поклати глава. Взе чашата си, отпи малко, после я остави на масата.

Само след секунда отново я вдигна и този път я изпразни до дъно.

— Да ви поръчам още едно — предложи той.

— Аз сама ще си поръчам.

Проследи бармана с поглед и му кимна да дойде на масата. Сега в нея се забелязваше някакво оживление, очите ѝ за миг просветнаха. Поръча си със замах, с открит, почти прелъстителен поглед, който изчезна така бързо, както се беше и появил.

— Като че ли не сте създадена за подобен род занимания — кимна той с глава към колежа.

— Не, изглежда не съм — отговори тя и само след секунда добави: — Впрочем не знам. Човек никога не може да бъде сигурен.

Отвори чантичката си — малко портмоне с дълга дръжка, — извади оттам цигара.

— Ще запалите ли? — обърна се тя към него.

— Благодаря, не пуша.

Тя поклати глава, сякаш почти бе очаквала това.

— А аз мога ли да запаля?

За момент задържа малката сребърна запалка, която вероятно бе комплект с чантичката, пред очите си, щракна и доближи цигарата до пламъка.

— Откога преподавате? — насочи тя отново вниманието си към него.

— О, доста отдавна.

Донесоха им поръчката. И докато той преместваше двете чаши от табличката, оставена пред тях, на масата, тя отдели бакшиша от дребните и изсипа останалите монети в чантата си, която се затваряше отгоре с миниатюрна закопчалка.

— Женен ли сте? — попита.

— Да — каза той.

Тя остави чантичката си до чашата.

— А вие?

— Да. — Звучеше съвсем безучастно. Държеше цигарата пред себе си и гледаше в краката си.

— Тази вечер бяхте ли на работа? — попита отново тя.

— Да — отвърна той и добави: — Въпреки че така или иначе от следващия семестър напускам.

— И къде ще отидете?

Тя се поусмихна. Устните ѝ се присвиха в единия край. Изпусна облак дим, който бавно започна да се разнася около главата му.

— Имам стипендия.

— Какво значи това?

— Една година свободно време.

— И за какво?

— Да попривърша някои неща. — После добави: — Поне имам такова намерение.

— Звучи чудесно. — Стори му се, че в гласа ѝ се бе промъкнала нотка на неприязън. — Не знаех, че съществува подобно нещо.

— В същност тук не съществува.

— Аха.

— Отпускат я от Америка. Трябваше ми доста време, за да мога да се добера до нея. — Той се засмя, а тя продължаваше да го гледа отвисоко. — За подобно нещо специално освобождават от работа. За един семестър. В случая — за три.

— Може би няма да могат да се справят без вас — подхвърли тя.

— Не ви ли харесаха лекциите ми?

Тя поклати отрицателно глава.

— Защо?

— Не зная — каза, леко подпряла главата си с ръка. — Не, мисля, че не ми харесаха.

Той се поусмихна.

— Да ви поръчам ли още едно?

— Добре, само че последно. После трябва да тръгна.

Този път бе необходимо малко повече време, за да се привлече вниманието на бармана.

— Стори ми се, че и за вас не са от особено значение.

— Изненадан съм, че сте забелязали това.

— Забелязвам доста неща — каза тя.

Този път той не успя да долови точния нюанс.

Когато си тръгнаха, целият бар се обърна след нея.

— Ще ви изпратя до колата — предложи той, когато изведнъж разбра, че бе очаквала да се разделят на вратата. Беше протегнала ръка за лека нощ.

— Наистина не е необходимо.

Вече беше тръгнала към колежа. Вървеше с ръце в джобовете, а чантичката висеше на китката ѝ.

— И какво ще правите с лекциите? — попита той.

— Ще се откажа.

Вероятно бе прозвучало като коментар по повод на разговора им в барчето, защото тя почти веднага добави:

— Може би. Не зная. Не съм сигурна.

Мълчаливо стигнаха до колежа.

— Е, лека нощ — каза тя, като се спря пред вратата и отново му подаде ръка.

— Не разбрах как се казвате.

— Хелън.

Остана така, загледан след нея, докато тя мина покрай стаичката на портиера и стигна до колата, която бе останала единствената в двора. А в самата стаичка портиерът седеше гологлав и четеше един от вечерните вестници.

Докато се спускаше надолу към автобусната спирка, колата ѝ го задмина.

Срещнаха се след една седмица, дали случайно или не — не можеше да каже. Тя излизаше от същата аудитория и така се случи, че той също минаваше оттам.

— Значи все още сте тук — обърна се към нея.

За момент тя го погледна учудено, сякаш никога в живота си не бе го виждала.

— Имате ли малко свободно време? — попита той. — Току-що излизам от лекции.

— Не зная — каза тя. Нарочно го усукваше, за да печели време.

Едновременно вдигнаха глава към часовника над стаичката на портиера. Трите калугерки бавно минаха покрай тях и изчезнаха в тъмнината на улицата.

Не забеляза колата ѝ в двора.

— На същото място ли ще ходим? — попита Хелън.

— Не — поклати той глава.

Тя отново погледна часовника на стената и каза:

— Добре, тогава половин час.

После съвсем небрежно тръгна напред с ръце в джобовете.

— Как беше тази вечер? — попита той.

— О... — поклати тя глава, сякаш вървеше със свършено непознат човек.

Известно време повървяха в мълчание.

— Да влезем ли тук? — попита той, след като се бяха поотдалечили от колежа.

Тя почти не погледна къде. Само извади от джоба си някакво шалче и го върза на главата си. Не огледа нито посетителите, нито самото заведение. Просто забеляза една свободна маса и седна на нея.

Той даде поръчката.

— Познават ли ви тук? — попита тя.

Пасмор поклати глава, оглеждайки се наоколо.

— Не, за пръв път влизам.

Беше без грим. Очите ѝ бяха големи и гледаха малко уплашено. Извади от джоба си същата табакера, същата запалка, предложи му цигара и когато отказа, само леко примижа с очи и сама си взе една.

— Защо се усмихвате? — попита Хелън.

— Просто не мога да повярвам, че сте тук.

— Така е. — Тя също се усмихна.

— Имате ли много приятели? — попита Пасмор.

Тя изведнъж се засмя. Черните ѝ очи го изучаваха в някакво недоумение.

— С какво се занимава мъжът ви? — попита той.

— Работи — каза. — Като всички останали.

— Не би одобрил това, нали? — попита той, като посочи с ръка към заведението.

— Не зная — вдигна тя рамене. — Сигурно би се почувствувал много поласкан.

— Ако знае, че сте тук ли?

— Каквито и предпазни мерки да взема — каза тя, — всичко би било единствено заради собственото ми спокойствие.

Не бе съвсем сигурен какво иска да каже, затова само промърмори:

— А, да.

— Ще пийнете ли още нещо? — попита Хелън.

Изчака го да повика бармана.

— А вие? — обърна се тя към него. — С какво се занимава жена ви?

— Струва ми се, до голяма степен с това, с което и вие.

— О, не зная. Аз съм много мързелива.

Все още усмихната, задържа за миг погледа си върху него, след което попита:

— А колко деца имате?

— Три.

Тя остави една банкнота на масата и изчака да ѝ върнат рестото. Барманът изсипа куп монети на табличката, а Пасмор ги събра и ѝ ги подаде.

— Аз имам две — каза тя.

— И сигурно намирате това за малко безсмислено.

— Кое?

— Тези задължения. — Той се колебаеше дали да продължи.

— О, задълженията винаги са безсмислени.

Тя подпря главата си с една ръка, а димът от цигарата започна да пълзи нагоре. Над притиснатата буза очите ѝ бяха полузатворени.

Помълча малко, после каза:

— Струва ми се, че всичко си има своя специфична форма.

— Така ли? — заинтригува се той, след което добави: — А това?

— Не зная. Предполагам, че формата сама се конкретизира в процеса на развитие.

— И въпреки всичко, малко е странно.

— Така е — съгласи се тя.

Поръчаха си по още едно. После, както и предишния път, без да се съобразява с нищо, тя изведнъж реши, че е време да си ходи.

— Никога не съм ви питал къде живеете — каза той, докато вървяха обратно по тъмните улици.

Хелън го погледна.

— Има ли някакво значение?

— Не — поклати той глава.

Вървеше до него спокойно, без да ръкомаха.

Накрая забеляза колата ѝ, паркирана в една странична уличка недалеч от колежа.

— Ще ви видя ли пак? — попита той.

— Не зная.

В погледа му се четеше почти същата студенина, както и в нейния.

— Ако искате — продължи тя и само след секунда добави: — Ако смятате, че си заслужава.

— Къде? — попита той.

— Нямам представа. — Тя погледна към колата, после отново към улицата, която водеше надолу към колежа. — На същото място. В

това време бихте могли да помислите къде другаде можем да отидем.

— Добре, ще си помисля.

— Искате ли да ви закарам?

За малко не прие.

Обаче неизвестно защо само поклати глава.

— Не, благодаря. Ще се върна пеша.

Без да каже повече нито дума, тя се качи в колата, пусна фаровете, запали я, махна му с ръка и бързо потегли.

Той изпита огромно облекчение.

Когато се върна в къщи, прегърна Кей и каза:

— Наистина, знаеш ли, въпреки всичко нещата ще се оправят.

Държеше я в прегръдките си зашеметен, преливащ от чувства, сякаш се беше върнал от продължително отсъствие.

— Господи! — възкликна тя. — Какво се е случило?

— О... — Той само поклати глава, а малко по-късно каза: — Без съмнение в живота на човек идва момент, когато приема това, в което се е превърнал.

— Не зная — каза тя. — Никога не ми се е случвало.

— Но ти имаш децата.

— Мислиш ли, че помагат за това?

Той не отговори, а и тя не настоя много. Това ѝ се видя прекалено странно, за да навлиза в подробности.

— Струваше ми се, че според теб всичко вече е загубено — каза по-късно тя — и нищо повече не може да се направи.

— Тогава всичко беше затворено в мен — каза той.

— А сега?

— Нещата са по-различни.

— Добре. — Тя все още го наблюдаваше изумена.

Ледовете бяха стопени. Те отново усетиха, че живеят. Кей изведнъж се почувствува ужасно щастлива.

Една вечер отидоха на театър. Общо взето, им се случваше доста рядко. И това като че ли бе част от загадъчното събитие, с което той сякаш я забавляваше, като само повдигаше леко завесата, за да може тя да надникне в тайната му.

Къщата се поразведри. Децата си възвърнаха благоволенieto му.

Една седмица по-късно той ѝ каза, че ще закъснее.

— Та ти закъсняваш всяка вечер — изненада се тя.

— Няма да се притесняваш. Ако се позабавя, значи съм останал в библиотеката.

— Добре, добре — разпери ръце Кей и се усмихна.

Забеляза я отдалече. Бе застаналата в сянката на ректората, който се намираше срещу стаичката на портиера. Странно озлобление се бе промъкнало помежду им, сякаш някъде някакво пламъче бе угаснало.

— Как сте? — попита, като ѝ подаде ръка.

Забеляза в нея същата сдържаност, както и когато се бяха разделили последния път. Никаква друга близост.

— Страхувах се, че може и да не дойдете — каза той.

— Да — отвърна тя. — За малко не ви оставих бележка в колежа.

Изведнъж обхванат от някакъв ужас, той погледна към стаичката на портиера.

— Помислихте ли къде можем да отидем? — попита тя.

— Струва ми се, единствено в някое барче. Искам да кажа, познават ли ви много хора? Можем да вечеряме някъде. Или просто да се поразходим.

Тя не каза нищо. Лицето ѝ също не изразяваше нищо — нито разочарование, нито притеснение, нито пък, както изглеждаше, кой знае каква надежда. Беше студено почти като през зимата.

— Във всеки случай — каза той — би било по-разумно да се срещаме някъде другаде. Семейството приключва след около седмица. Тогава може би ще бъде по-лесно.

— Да отидем да пийнем някъде — предложи тя и тръгна надолу по улицата.

Беше облечена в неизменното тъмно палто, пристегнато в кръста, а на главата си бе вързала същото шалче. Приличаше му на униформа — или поне така изглеждаше в момента, в който се появи с тях. Не намираше у нея и най-малкото желание да се хареса, нито някакво желание да се облече даже за собствено удоволствие или за повдигане на самочувствието. Беше нещо като самоотричане.

В барчето тя отново си избра една ъглова маса, седна с гръб към цялото заведение и втренчи поглед не в него, а се загледа с безизразни очи в стената зад него.

— Не сте ли добре тази вечер? — попита той.

— Напротив, чувствавам се отлично — отвърна тя. — Защо питате?

Вместо да ѝ отговори, Пасмор погледна разсеяно настрани.

— Струва ми се, че всичко това е малко абсурдно.

— Права сте — съгласи се той.

— Може би ще е по-добре да не се виждаме известно време.

— А защо да не си вземем стая? — изведнъж попита той.

Тя остана все така невъзмутима.

После леко се поусмихна и не след дълго каза:

— Добре — и почти със същия тон добави: — Ако смятате, че си заслужава...

И мускулче не трепна по лицето ѝ. Не изглеждаше нито изненадана, нито заинтересована, сякаш всичко бе предварително решено зад гърба ѝ от хора, които никой от тях не познаваше и за които никога не бяха говорили.

— Няма да мога да остана много дълго — извини се тя. — Още по едно и ще трябва да тръгна.

Останалата част от вечерта прекараха в мълчание.

В едно огледало отстрани на бара той видя двете отражения: приличаха на непознати в чакалнята на гара или застанали край пътя. Приличаха на бежанци.

Мълчанието не ги напусна и когато станаха, а после продължи неотклонно с тях по тъмните улици.

— Как мога да ви откроя? — попита той, когато стигнаха до колата.

— Бихте могли да ми оставите бележка в колежа — каза тя.

— Малко ще ми е трудно.

— Ами тогава... — погледна го и сбърчи вежди, сякаш не можеше да проумее затрудненията му.

— Смятам, че ще мога да уредя това.

— Добре — каза тя.

— Ще ви оставя бележка на пропуска.

— Чудесно.

Тя се качи в колата.

— Все някак си ще се оправя — повтори той, обзет от странното желание да и вдъхне увереност.

— О, не се и съмнявам — каза тя и го изчака да затвори вратата.

Когато потегли, леко му махна с ръка.

Изведнъж се почувствува необичайно потиснат.

— Все пак не остана да работиш до толкова късно — му каза Кей, когато се прибра в къщи.

— Нямах търпение час по-скоро да се върна при теб — отвърна.

В известен смисъл това бе вярно — толкова бе облекчен да я види.

Все още беше доста замаян.

През следващата седмица прекара цялото си свободно време в търсене на стая. Имаше много, освободени от студентите, които се прибираха за коледните празници. И така той откри един малък апартамент недалеч от колежа.

Това бяха две стаи, които образуваха втория етаж на малка викторианска къща — една от редицата, слепени една до друга, чиито приземни етажи бяха превърнати в магазинчета. Самата уличка представляваше някакъв безистен, който денем гъмжеше от тълпите купувачи, а нощем бе ярко осветен.

От голямата стая човек можеше да се любува на сергиите, многолюдието и уличното движение; именно това го привлече най-напред. Мебелировката ѝ в общи линии се състоеше от един двоен диван, газова отоплителна печка, два фотьойла, бюфет и маса. Втората стая, която беше по-малка, се намираше на другия край на тясната площадка на стълбището и служеше за кухня. Единичният ѝ прозорец гледаше към някакъв жилищен блок и бетонния двор пред него, задръстен от паркирани коли.

От жилището лъхаше необикновена задушеvnост. Тя идваше от чувството, че човек се намира на улицата, а в същото време е някъде над нея, над целия този мравуняк от човешки глави, над цялата тази суетня, далеч от уличното движение.

Вечер, когато прибираха сергиите, неизвестно откъде се появяваше цяла армия боклукчии. Никога през живота си не бе виждал подобно нещо. На единия край на улицата изникваше групичка мъже с метли и лопати, а отсреща — друга, по-многобройна дружинка, повечето от които размъкнати, куцукаха и се тътреха нагоре-надолу, като с мъка си проправяха път сред купищата отпадъци. Някои от тях

бяха сакати, а болшинството — обезобразени. Сортираха боклуците в книжни торби, поскарваха се там, където двете групички се срещаха, а после изчезваха почти така бързо, както се и появяваха. Малко покъсно, когато светваха уличните лампи, пристигаше цистерна и измиваше и последните нечистотии от канавките. Така че късно вечер улицата опустяваше, а тротоарите и платното лъщяха мокри и оголени на неоновото осветление.

Тя дойде в апартамента няколко дни преди Коледа.

Той бе пристигнал преди нея, бе запалил газовата печка, изчистил стаята, измел пода и поставил цветя на масата в голямата стая.

Звънецът долу не работеше. Застанал на колене на леглото до прозореца, той започна да се взира сред тълпите с надеждата да я забележи. Из въздуха се носеха виковете на амбулантните търговци, чуваше се влаченето на стотици крака и клаксоните на колите, които едва се провираха между сергиите.

Видя я отдалече.

Беше облечена в черно астраганено палто, а черната шапка с широка периферия закриваше лицето ѝ. Малко под яката ѝ бе забодена брошка, която в първия момент той взе за цвете. Вървеше и оглеждаше номерата на вратите без всякакъв интерес.

Той слезе долу на входа да я посрещне. Все още на известно разстояние, без да е забелязала присъствието му, леко носена от тълпата, тя зяпаше по вратите със същата невероятна надменност.

Когато най-после го видя, съвсем нехайно се запъти към него и само леко вдигна глава, почти без да погледне към къщата.

— Звънецът не работи — посрещна я той. — Помислих си, че ще е по-добре да сляза долу.

— Това ли е? — попита Хелън.

Той кимна и тя, без да промълви нито дума повече влезе, прекоси тясното антре, като се поспираше в тъмнината, за да разбере къде са стълбите.

Бавно се заизкачва нагоре след нея. Стълбището беше стръмно и леко извито. Тя пипнешком намираще стъпалата, даже на едно място

се спъна, при което той веднага протегна ръка, но закачи само обувката ѝ.

— Няма нищо — каза тя и продължи без негова помощ.

Когато стигнаха до втората площадка, мина пред нея, за да отвори вратата.

Тя влезе бавно, като се оглеждаше наоколо.

— Какво ще кажете? — попита Пасмор.

Тя се спря в средата на стаята и открито го погледна.

— Все пак е нещо — каза той.

— Така е.

— Не ви ли харесва?

Тя посегна към шапката си, като се понаведе на една страна, докато я сваляше. После разтърси глава, а косите ѝ се разпиляха назад.

— Хубава е.

— Нали ви харесва?

Хелън се поогледа къде да остави шапката си и накрая я сложи на масата до вазата.

— Точно такава, каквата си я представях — каза тя.

— Нашият втори дом.

— Съвсем точно казано.

После тя се засмя.

Отиде до прозореца и погледна навън. Не можеше да види изражението на лицето ѝ. Смехът ѝ бе прозвучал някак язвително, като на човек, който гледа отстрани и няма нищо общо с всичко това.

— Не зная — каза. — Все едно че съм на друга планета.

Обърна се отново към него и го погледна. Навярно беше разочарована.

— Има и кухня — добави той. — Отсреща, на площадката.

С две думи ѝ обясни малкото удобства, с които разполагаха.

— Има и телефон.

Телефонът се намираше върху куп указатели на пода.

— А има ли нещо за пиене? — попита тя.

— Не. — Това бе единственото, което беше забравил.

— Няма значение.

Тя свали палтото си.

Той го взе от ръцете ѝ, като едва я погледна и потърси къде да го остави.

Понечи да го закачи в гардероба.

— Не, не там — обади се тя.

Той отново се огледа, съзря на вратата някаква кука и го окачи на нея.

Беше облечена в черна рокля с копчета по ръкавите, леко разкроена от кръста надолу.

— Така... — каза тя. — Ето ни и нас тук.

Извади от чантата си цигара и я запали с малката запалка. После отиде до печката, сгуши се зиморничаво и започна леко да поглажда ръцете си.

— Е, как сте? — обърна се тя към него, като го погледна.

— Можем да потърсим и някъде другаде — продължи да се притеснява той.

— Стаята е хубава — каза тя и поклати глава. — Ще ви давам част от наема.

— Добре.

— Само това ли е отоплението?

— Да — отговори той.

Тя отново се обърна и се загледа в огъня със скръстени ръце, а цигарата остана да виси между пръстите ѝ.

Известно време той я наблюдаваше мълчаливо.

Накрая тя изведнъж вдигна поглед към стената пред себе си, огледа се къде може да загаси цигарата, после я пусна в огнището.

Докато Пасмор се колебаеше, тя се обърна и бавно вдигна нагоре ръце.

— Добре ли си? — попита тя, като се усмихваше.

Това бе същият безочлив, почти арогантен поглед.

Но той изчезна така бързо, както се беше и появил.

Тя отиде до вратата, превъртя ключа и я залости.

Наистина не точно това бе имал пред вид. Ръцете му трепереха. Едва се държеше на краката си.

Когато спусна пердетата, ярките пламъци останаха единствената светлина в стаята.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Най-много му се искаше да сподели това с Коулс.

Една вечер му се обади в къщи — сесията беше вече приключила — и излязоха да пийнат по нещо. В последния момент не се реши да му разкаже всичко направо, а само подсказваше с повишеното си настроение, че му се бе случило нещо удивително, което го издига над положението, към което по едно време се бе чувствувал прикован завинаги.

Коулс го наблюдаваше усмихнат.

— Какво ще правиш по Коледа? — беше отговорът му.

И все пак Коулс и Кей бяха тези, с които макар и тайно, той празнуваше новооткритата си независимост — чувство на освобождение, което започваше да прелива, щом излезеше от онази стая.

А там всичко беше мрачно и сериозно.

Първата седмица се виждаха всеки ден. В срещите им имаше някаква сляпа, почти злобна напрегнатост на чувствата. Чак когато си тръгваше оттам, той усещаше, че настроението му започва да се повишава. И всеки път, когато се връщаше в къщи, посрещаше Кей с дълга прегръдка.

Когато отиваше в апартамента през деня или ако можеше да измисли някакъв претекст вечер, винаги преоткриваше Хелън, разтърсен от нови подозрения и недоверие. С нея чувствата му никога не бяха спокойни. Те се блъскаха едно в друго, изригваха, а после постепенно затихваха. Но когато беше с нея, нищо не можеше да го освободи от едно единствено усещане — и това беше някакъв страх. Не можеше да я погледне открито. И най-осезателно усещаше присъствието ѝ, когато тя бе някъде наблизо в полумрака, когато се приближаваше към него или се движеше из стаята.

След като веднъж биваше изтощен, не можеше да остане и секунда в леглото до нея.

Ставаше и докато правеше чай в кухнята, зяпаше отсрещния блок или редиците паркирани коли долу на улицата.

Отвреме-навреме от някой прозорец се подаваше лице, хвърляше поглед наоколо или поглеждаше небето, после отново изчезваше.

Тя бе винаги някак далечна, затворена в себе си.

От момента, в който я оставяше в леглото, до появяването ѝ напълно облечена, той почти не я поглеждаше. Но след като веднъж се облечеше, той заставаше в единия край на стаята и започваше да ѝ се любува, ясно осъзнавайки удоволствието да я наблюдава как се движи насам-натам.

Не научи много неща за нея. И колкото по-малко знаеше, толкова по-свободно се чувствуваше.

— Сигурно мъжът ти не подозира нищо за тази връзка — подпитваше я той.

— Не допускам.

— Не му ли се вижда подозрително, че излизаш?

— Той никога не си е в къщи.

— В колко тръгва сутрин за работа?

— Различно.

— И кога се прибира?

— Също различно — вдигаше тя рамене.

По време на подобни разпити Хелън обикновено лежеше, пушеше и отговаряше на въпросите му с едва доловима нотка на раздражение. Беше разбрал, че не трябва да ѝ задава директни въпроси, нито пък да се впуска в големи подробности. В известен смисъл и двамата бяха доволни.

— Никога досега не си ме нарекъл по име — каза тя една сутрин, когато и двамата се готвеха да си тръгват — всеки поотделно.

Той поклати глава.

— Може би не ти харесва.

— Мисля, че ми харесва.

— Или може би си го забравил?

Той отново поклати глава.

— Е, тогава... — Тя чакаше.

— Хелън — каза той.

— Така е по-добре — засмя се тя и го целуна по бузата.

Малко след Коледа пристигнаха родителите на Кей.

Тъстът му — червендалест здравеняк с побелели коси и сивосини очи — беше провинциален лекар. Това бе кротък човек, който умееше да се забавлява, но никога не се натрапваше. Майката също беше кротка, скромна и с открито лице: и двамата се посмутиха от внезапната сила на чувствата му.

— Виж ти, от толкова време насам никой не ми се е радвал така — приятно се изненада тъща му.

Жената съвсем не знаеше как да приеме прегръдката му.

Може би още с пристигането си бяха доловили у него известна студенина, някаква непохватност — движеше се като замаян. Но поусмихнати, само леко отстъпиха назад.

Много обичаха децата. Бяха ги поели от ръцете на Кей още от вратата и прекарваха с тях почти цялото си време. Те представляваха един мост към бъдещето, в изграждането на който и той бе дал своята дан. Усещаше, че за тях това беше някаква нова цел в живота.

При следващата им среща в апартамента Хелън разтревожено отстъпи назад.

— Какво се е случило? — попита тя. Може би подозираше, че сама бе причина за внезапния му изблик на чувства. За пръв път я виждаше уплашена.

— Нищо — каза той. — Чувствувам се отлично. Даже превъзходно.

Разхождаше се из стаята, без да се срамува повече.

— И все пак — настоя тя, — струващ ми се странен.

— Ще се видим ли утре? — попита я на тръгване.

— Както искаш — отговори тя и се отдалечи.

По-късно, когато се връщаше в къщи, усети, че обхваналото го въодушевление нараства: това бе една вълна от чувства, на която къщата и обитателите ѝ изведнъж му се сториха твърде крехки да устоят. Но още на прага се опомни и влезе вътре сдържан и усмихнат.

Беше обзет от неудържимо желание да гали и милва всичко, което му принадлежеше. Занесе децата да спят, целуна ги, а когато Кей загаси лампата, той все още я държеше през кръста.

Тя го бе наблюдавала с леко присвити вежди, сякаш удоволствието му някак си ѝ се изплъзваше. Караше я да се усмихва.

— Напоследък Колин е толкова странен — каза тя един ден на майка си така, сякаш би могла да сподели още много неща с нея, стига

да знаеше как. — Струва ми се, че това идва от перспективата да работи сам, далеч от колежа.

— Е, мисля, че и аз нямам нищо против това — каза тъща му.

Кей стоеше с такава надежда на прага на тяхното съществуване, че понякога силното ѝ желание я възпираше да надникне вътре.

И наистина в този неин жест, в това, че си затваряше очите пред един конфликт — уплашена и същевременно въодушевена, всичко изведнъж придобило за нея огромни размери, станало знаменателно, по-голямо от живота — той виждаше онова, което обичаше у тази, другата жена: едно мерило за всичко, което притежаваше и над което в същото време се бе издигнал. Навлизаше в нови светове, като се извисяваше над нея, понесъл я със себе си по това ново и могъщо течение.

По-късно вечерта, когато вече си бяха легнали и от долната стая се чуваха гласовете на родителите ѝ, които също си говореха в леглото, той ѝ каза:

— Знаеш ли, наистина чак сега започвам да усещам как се развиват нещата.

— Как? — попита тя.

— Израстват от миналото към бъдещето. Толкова рядко може да се изпита подобно чувство.

— Не мислиш ли, че моите родители ни са в тежест? — попита тя.

— Винаги са ме карали да чувствавам, че нося някаква отговорност — много по-голяма от тази, която наистина съзнавам, че имам — каза той. — И въпреки това сякаш сега те са тук не за да напомнят, а само да потвърдят това.

— Така е — съгласи се тя.

— Не чувствуваш ли някаква разлика? — попита той.

— Мисля, че чувствавам.

Дълбоките рани, които ѝ бе нанесъл, все още не бяха заздравели. Странно как той бе забравил това.

— Толкова много неща те радват напоследък — каза тя. — Това малко ме притеснява.

— Наистина усещам, че ме носи някаква инерция. Но не виждам защо да се съпротивлявам. Вече не се страхувам.

За момент тя замълча. Въпреки това думите му ѝ се сториха някак далечни.

— Добре, ще видим — каза тя и добави: — Майка ми е решила да поостане още някой и друг ден след като татко си тръгне. Сигурно тук ѝ е много приятно.

И тъща му беше тази, която той целуна на следващия ден, когато излизаше от къщи; една прегръдка, която, пренесена от една жена на друга, обединяваше целия му душевен мир и помиряваше в крайна сметка противоположностите в живота му.

Именно някаква пълнота носеше той със себе си в апартамента; и удивлението на Хелън бе това на човек, който, обръщайки се да бъде поздравен от един, изведнъж в последния момент, объркан, се озовава пред няколко души.

Отиваше при нея, преливащ от чувства. Тя се губеше пред тях. И накрая, изумен, откриваше, че не е сам.

— Ще трябва да замина за няколко дни — му каза тя един ден на тръгване. — Няма да можем да се виждаме известно време.

— Добре — съгласи се той. — И къде отиваш?

— О, на конференция — вдигна тя рамене.

— С мъжа ти?

— Да.

— И не можеш ли да не заминеш?

— Ходя с него всяка година. Едва ли си заслужава главоболието сега да направя изключение.

— Какво работи мъжът ти? — попита той. Беше ѝ задавал същия въпрос вече няколко пъти.

— О, нищо специално.

— И намираш това за доста отегчително, нали? — подхвърли той.

— В известен смисъл, да. — Тя се усмихна, наблюдавайки изражението му.

— Намираш почти всякакъв вид работа за отегчителна, нали? — продължи той. — Искам да кажа, имаш подобно отношение и към моята.

— Работата е средство за постигане на някаква цел — каза тя. — Поне така казват всички.

Пасмор също се засмя на собствената си задълбоченост, а после заяви:

— Е, във всеки случай ще ми липсваш.

— И ти на мене.

Но въпреки всичко, след като веднъж си бе тръгнала, той се почувствува облекчен.

Беше като на бойното поле: един фронт, към който той настъпваше, но му бе необходимо време, за да заздравя позициите си.

Когато Хелън се върна, беше някак променена, може би още поддържана. Изглеждаше вяла, даже замислена.

— А какво ще стане, когато мъжът ти разбере? — попита я той.

— Когато?

— Или ако.

— Не зная. — Изглеждаше изненадана. — Защо, искаш да сложим край на всичко това ли?

— Не.

— Не още?

— Не, изобщо. Просто не виждам как може да му се сложи край.

Тя го погледна недоумяваща, с известно раздражение. После, когато си тръгваше, каза:

— Ти въобще не ме попита за конференцията.

— Извинявай — каза той. — Не мислех, че би искала да го направя.

А в същност изобщо не бе повярвал на нейното оправдание за заминаването.

— Няма значение — каза Хелън.

— Бих искал да знам — настоя той.

— Наистина не е важно. — Тя се засмя.

Странно, но това, че не ѝ вярваше, я правеше реална.

В деня преди заминаването на майката на Кей имаше момент, когато, останал в къщи насаме с тъща си, едва не ѝ разказа всичко. Беше си уредил среща в апартамента и почти на вратата се обърна към нея с признанието на уста. Имаше определеното чувство, че ще ѝ е приятно да го чуе. Но вместо това само се наведе към нея, целуна я по бузата и каза: „Трябва да тръгвам. Грижи се за децата“ — като че ли ги напускаше завинаги.

Тя само бе промърморила: „Да, добре“, бе вдигнала глава към него доволна, нетърпелива, поразвеселена.

Чувствуваше се по-щастлив от всякога. И най-щастливите му моменти бяха тези, когато се прибираще в къщи или се готвеше да тръгне за апартамента, където още от улицата поглеждаше нагоре и си мислеше за стаята и за нея.

Вниманието, с което обграждаше Кей, не отслабваше. Една вечер, след като бяха вечеряли навън и си беше пийнал, изпаднал в откровение, той изведнъж ѝ каза, че смята да наеме стая някъде далеч от къщи. Сам се учуди, че го бе казал така направо.

— И какво ще правиш там? — попита тя.

— Мисля, че ще се хвана здраво за работа. В колежа не мога да приключа с всичко, което искам.

Тя недоумяваше. След малко каза:

— Е, щом наистина ти трябва. — А после продължи: — Мислиш ли, че можеш да си го позволиш?

— Не зная. — Той държеше успокоително ръката ѝ. — Ще трябва пак да си помисля. Това е още само идея.

Обаче сега, когато колежа отново беше в сесия и наоколо бе пълно със студенти, той трябваше да урежда срещите си в апартамента по-предпазливо.

Това усложнение не му даваше мира.

Веднъж попита Хелън:

— Какво смяташ, че трябва да правим тук?

— Да правим?

— Тук си само защото така ти е изгодно, нали?

— Ако беше така — каза тя, — едва ли щях да поема риска.

— Тогава, след като ти е трудно, не можеш да не му отдаваш някакво значение.

— А ти защо мислиш, че идвам тук? — попита тя.

— Не зная — каза бързо той. След малко добави: — Струва ми се, че прекалено много ме е страх да не те загубя, за да ти отговоря.

Друг път ѝ каза:

— Може би ще е по-добре да обсъдим това. Искам да кажа, какво в същност правим тук.

— Да обсъдим?! — възкликна тя, докато палеше цигарата си. Щракна запалката, загаси я и му обърна гръб.

Започна да усеща, че го лъжат или по-точно, че лъже себе си. С течение на времето чувствата му към нея започнаха да го подтикват да направи нещо. Всичко в него бушуваше.

Кей се беше поуспокоила и изглеждаше по-сдържана, в резултат на което собствените му реакции ставаха все по-предпазливи. Непрекъснатата нужда при всяко прибиране в къщи да я обгражда с внимание, да се презастрахова, мълчаливо или с жестове да търси в нея някакъв отговор, взе да го изморява.

Започна тайно да я презира: човек, който можеше така лесно да бъде мамен. Наивността ѝ го дразнеше. Ако наистина знаеше нещо, защо не го кажеше открито?

Намрази и работата си.

Във всеки случай не бе направил особено много. Беше се превърнала в нещо съвсем нелепо и без значение.

Отначало, понесен от новите вълни, залели живота му, се бе справял добре с нея. Но не след дълго тя бе започнала да му прилича на още един придатък към миналото му, една допълнителна пречка — това усещане на застои, което упорито го бе преследвало през всички етапи от живота му, което го разстройваше и му пречеше да върви напред.

Всичко това вече губеше всякакво значение.

Една вечер в апартамента реши, че ще трябва да разкаже всичко на Кей.

Хелън лежеше на леглото, зяпаше тавана и пушеше. Вече не се чувствуваше задължен да избягва нито тялото, нито погледа ѝ.

— Какво ще кажеш? — попита я той, когато видя липсата на каквато и да е реакция.

— Ще направиш това, което смяташ за необходимо — отговори тя, все още загледана в тавана. — Във всеки случай бих казала, че тя вече знае.

— Не вярвам.

— Ами... — поусмихна се тя и го погледна.

— Нямах нищо против да ѝ кажа, нали?

Тя бавно поклати глава:

Стига да не ѝ кажеш коя съм.

— Нима ти е безразлично това, че тя ще знае?

— Какво мога да направя? Струва ми се, винаги съм допускала, че тя така или иначе знае.

— И си допускала също, че няма да се намеси?

— Та тя е точно такава, нали?

— Ти не я познаваш. Откъде можеш да знаеш? — Изведнъж се намери в абсурдното положение да защитава жена си от любовницата си.

— Не, не знам — каза тя, явно доволна.

— Фактически това, което ти търсиш в случая, е позиция, от която да можеш лесно да се измъкнеш, щом поискаш, не съм при прав? — обърна се той към нея.

— Мисля, че си прав — каза тя. — Но същото важи и за теб.

— Така ли? — изненада се той. — Добре, тогава ще променя нещата. Поне що се отнася до мен. Ще ѝ кажа. Че има друга. И мисля, че ще дойда да живея тук.

— И ще я оставиш?

— Нямам друг избор. Не мога да понасям повече тази лъжа.

— Само искам да разбереш — каза тя, — че това не ме обвързва и мен с подобни задължения.

— Не се притеснявай — успокои я той.

За пръв път бяха опрели до кавга.

Докато тя лежеше в леглото отвита, с отметнати на една страна крака и пушеше, му се прииска да изрече още куп неща.

— Какво има? — попита Хелън.

— Всичко това — едва се сдържаше той. — Ти не си ми дала нищо.

Тя замълча.

— Не е ли така? Не знам нищо за теб.

След малко тя попита:

— Искаш ли да продължим да се виждаме?

— Мислиш ли, че това е разрешението? Не исках да чувствавам нищо към теб.

Тя не отговори.

— Ти не признаваш нищо от онова, което е ценно в мен.

Гледаше я съкрушен. Накрая само отмести поглед.

— Съжалявам — каза тя. — Трябва да ме приемеш такава, каквата съм.

Реши да каже на Кей.

Така или иначе му се струваше, че ще дойде ден, когато смело ще може да заяви какво се бе случило. Дълбоките му и искрени чувства щяха да надделеят и изместят всичко останало: едно основание, което Кей, независимо от реакцията си, трябваше да уважава.

Но въпреки това, веднъж стигнал дотук, той продължаваше да се колебае. Възпираше го мисълта за ужаса и объркването, за болката, която щеше да ѝ причини. Прекалено много се срамуваше, за да ѝ каже всичко направо.

Вместо това бе връхлетян от онзи песимизъм — сам бе поразен как бързо стана това, — който за известно време и двамата бяха смятали за част от погребаното им минало; отваряше раните, които така наскоро бяха заздравели, поставяше под въпрос целия си живот, самодоволното си ограничено съществуване, надсмиваше се над спокойствието и инерцията.

Кей беше потресена.

Всичко бе дошло така ненадейно, така подмолно, че тя изобщо не бе имала време да се подготви. Нямахше с какво да се защити.

И колкото по-мрачни ставаха настроенятията му, толкова повече в него се засилваше надеждата, че тя ще бъде принудена да изрече онова, което сам се страхуваше да ѝ признае: не толкова че беше влюбен, колкото това, че животът им бе стигнал до такава задънена улица, бе така опустошен, че единственият им изход беше да се разделят. Само Кей да можеше да разбере това, сигурно никога нямаше да му се наложи да ѝ каже за тази, другата жена; изобщо не бе необходимо да разбива живота ѝ.

Обаче въпреки отвратителните му настроения, тя бе така неспособна да стигне до подобно решение, както и той самият не бе в състояние да ѝ разкрие всичко сам. Отказвайки да продължи някакво обяснение, Пасмор се бе надявал да накара неизбежното да изкристализира и даже предпазлив, какъвто си беше, бе започнал да разработва система за разпадане, според която, ако започнеш да губи, можеше да го направи с чувството, че поне в известен смисъл остава господар на положението.

Така се въртяха в някакъв затворен кръг. И колкото по-бързо бягаше, толкова Кей бе по-близо по петите му. Така невинна, толкова

наивна: изглежда, не бе способна да разбере, че една единствена думичка може да развали магията.

Накрая ѝ каза, че действително е намерил стая.

— И за какво ти е? — отново попита тя.

— За да изгладим различията си.

— Какви различия?! — възкликна Кей. — И да не искаш да кажеш, че изобщо ще живееш там?

— Какво друго ни остава? — каза той. — Колкото повече стоя тук, това толкова повече ме съсипва.

— Един от двамата ни трябва да е луд — избухна Кей. — Та нали само преди няколко седмици ми каза, че животът ти никога не е бил толкова смислен!

— Знам.

Тя го гледаше безпомощно.

— Кажете какво има.

Изпита моментното изкушение да ѝ каже.

— Не зная — отвърна той. — Ако знаех, нямаше да сме на това положение.

— Искаш да кажеш, да свършим с всичко ли?

Тогавата го осени мисълта, че тя наистина знае. Втрени се в нея, изпълнен с надежда.

— Това ще даде и на двамата ни възможност да отдъхнем — каза той, — както и време да премислим нещата.

— Тук си прав — съгласи се тя, — макар да съм сигурна, че ако веднъж излезеш оттук, повече няма да се върнеш.

— Изглежда, много-много не ми вярваш.

— Не — отвърна тя.

Всичко това ужасно го разстрои.

Една седмица по-късно ѝ каза, че се изнася. Събра си куфара и тръгна, без да ѝ остави никакъв адрес.

Чувствуваше се смазан. Не знаеше какво прави. И колкото се опитваше да постави нещата на мястото им, толкова повече те се заплитаха. Единственото, което наистина си спомняше от напускането на дома си, бяха лицата на децата: без да знаят къде отива и за колко време, те весело му махаха с ръка от прозореца на предната стая.

Какво се бе случило? Всичко, за което се бе борил през целия си живот, изведнъж бе рухнало. Не виждаше нищо разрешено, нищо

изяснено, нищо утвърдено.

А след като се премести в апартамента, отношението на Хелън също се промени. Или по-скоро — въпреки че никога не бе си правил труда да го признае — се открие още по-ясно такова, каквото си беше и преди. И тъй като сега собствената му увереност до голяма степен зависеше от нея, той осъзна колко нищожна в действителност беше подкрепата ѝ. Виждаха се веднъж, най-много два пъти седмично; той усещаше в нея някаква нова съпротива. Сега ѝ беше нужно да се разграничи от всякаква отговорност, свързана с това, което бе извършил той — разрива в дома му, разбиването на живота му. Даже и да не го показваше с нищо, той приемаше мълчанието ѝ — тези ужасни отсъствия от стаята — като обвинение. Страхът му непрекъснато растеше.

— Та ти не носиш никаква отговорност за това, което съм направил — успокояваше я той. — Достатъчно ми е само да продължаваш да идваш тук, както и правиш. Това е всичко.

— Да — отговаряше тя. — Разбирам.

Не се появи цяла седмица.

Когато му звънеше по телефона, все си намираще някакви извинения. И в същото време се опитваше да го успокои. Накрая, същата вечер, когато се бяха уговорили да се срещнат, тя позвъни в последния момент и каза, че няма да може да дойде.

— Защо пък не, по дяволите?!

— Струва ми се, че мъжът ми е започнал да подозира нещо — каза тя.

— Е, и какво от това? Да не би да има някакво значение?

— Страхувам се, че за тази вечер има.

— Кога ще те видя?

Допусна, че тя също може да се е уплашила.

— Ще се опитам да се измъкна — каза тя. — Утре сутринта.

Той затвори телефона.

Върна се на леглото, откъдето беше станал и където фактически прекарваше почти цялото си време сам.

В празната стая светеше една единствена нощна лампа.

Не можеше да понася помещението ярко осветено.

Бе стигнал доникъде.

През прозореца съзря облаците, озарени в червено от ослепителния блясък на града. Някъде под тях, не толкова далече, се намираха жена му, децата му, домът му — онова, което само до преди няколко месеца бе представлявало всичко за него; последните същества, които някога би желал да нарани, тези, без които не би могъл да съществува.

ГЛАВА ПЕТА

Тя дойде на следващата сутрин, както беше обещала. Почти не я забеляза. Започна да негодува срещу нея. Бе по-студена от всякога.

— Би ли напуснала някога децата си? — попита я той.

— Не зная — каза Хелън. — Този проблем още не стои пред мен.

— Ама че удоволствие! Да си мислиш, че някой може и сам да страда за това.

Тя го погледна така, както би погледнала човек, който говори високо на улицата.

— Това не може да не те тормози — заяви той. — И да си е мое решение, ти се възползуваш от създаденото положение. От страданията, които причиних.

— Какво искаш? — попита тя. — Да си отида ли?

Той я поизгледа, после уплашено поклати глава.

— Не — каза. — Просто изпадам в подобни настроения.

— Да, разбирам — поклати тя съчувствено глава.

И все пак нещо се беше случило между тях. Той го усети още с появяването ѝ на вратата и го долови в начина, по който му позволи да я прегърне. В резултат на това стана още по-намръщен, като че ли искаше да я уязви не чрез своите, а чрез нейните собствени желания. Осезателно долавяше всяка нейна реакция: тази нехайна безотговорност, която представляваше за него самата ѝ същина. Това бе твърдата решимост както да не се лиши от удоволствието, така и, без да се ангажира, да запази спокойствието си.

Понякога се забавляваше с това да го възбужда от разстояние: неочаквано вдигаше глава, сякаш изведнъж усетила замечтания му поглед върху себе си, и започваше да се разголва с пълното съзнание, че това го унижава. Сякаш искаше да му покаже, че го познава добре и много по-добре даже от самия него усеща и най-интимните му влечения. Под всичко това обаче прозираше неговото съучастничество, някакво неосъзнато предателство по отношение на самия себе си. Струваше му се, че постепенно тя започва, и то с негово съгласие, да се гаври с всичко, на което той най-много държи.

А може би си бе създал погрешна представа за нея. Почти не разговаряха. Тя беше като някакво присъствие, което се появяваше по негово желание. Вече не можеше да разграничи чувствата и мотивите ѝ от своите собствени. Струваше му се, че сънува.

През няколко дни си ходеше в къщи. Продължителността на посещенията зависеше предимно от настроенята на Кей. Сега бе станала някак непреклонна, което бе добре дошло за него поне дотолкова, доколкото ги държеше на известно разстояние един от друг. От своя страна, тя предлагаше това официално държане, а той, на свой ред — известна дружелюбност, която този вид самозащита позволяваше. Така се изолираше от смущението на децата, от явното объркване, което прозираше в техните действия и създаваше при всяко свое посещение привидно нормална, граничеца почти с апатия атмосфера, сякаш това разрешение на въпроса — внезапното му изнасяне от къщи и разбиването на живота им — бяха неща неизбежни, ако не и естествени, неща, за които трябваше да се чувствуват едва ли не признателни.

Но въпреки всичко мъката му не го напускаше; това бе някакъв далечен отзвук от същите онези чувства, появили се отдавна, когато децата бяха още пеленачета и когато бе поразен от тяхната безпомощност, от несигурната власт, която имаха над собствения си живот.

Все още не се решаваше да каже на Кей за Хелън.

Първо, беше сигурен, че тя вече знае. А да започне да откровеничи след толкова отлагане му се струваше излишно главоболие. Даже допускаше, че тя донякъде го разбира.

Притесняваше го само мълчанието ѝ, хладната съпротива, с която посрещаше всяко негово идване. Понякога, докато си играеше с децата, улавяше умолителния ѝ поглед, прикован — същото това изражение, което внезапно се появяваше на лицето ѝ и когато се готвеше да си тръгне, в момента, в който се запътваше към вратата. Сякаш не можеше да откъсне очи от него; това го възмущаваше. Презираше я за слабостта ѝ, за липсата на каквато и да е гордост. Само при мисълта за този безполезен поглед, независимо от децата, той отлагаше някои от посещенията си. Чудеше се как не бе забелязал и по-рано тази нейна неспособност да остане сама.

Въпросът да ѝ каже или не, който произтичаше от предположението, че тя вече знае, започваше да го влудява. От една страна, възпираше го явното му желание да не я наранява повече, отколкото бе неизбежно, а, от друга, имаше чувството, че докато нещата не излязат наяве, все още може да черпи вода и от двата извора. Когато се намираше в апартамента, той се чувствуваше твърдо решен да ѝ каже всичко; а когато си беше в къщи, съзнаваше, че е благоразумно изобщо да не споменава нищо.

Беше съкрушен. Откъдето и да погледнеше, животът му бе пълен във всяко едно отношение; и въпреки това никой, освен самия него, не можеше да оцени това.

Един ден се обади на Коулс и излязоха да пийнат.

Забеляза у него същата отчужденост. Поговориха за работата му и за живота в колежа сега, когато него вече го нямаше.

— Миналата събота минах да видя Кей — подхвърли накрая Коулс.

— Кей ли?

Изпод дебелите стъкла на очилата си Коулс го наблюдаваше изпитателно. — Нали нямаш нищо против?

— Не.

— Стори ми се много разстроена.

— Сигурно.

— Там беше и приятелката ѝ, с която се запознах — Марджори.

— А, да.

— С мъжа си.

— Нюсъм.

— Не е ли някакъв художник?

— Мисля, че да.

— Изглежда приятен човек.

— Да — каза той.

Не можеше да скрие разочарованието си.

— А ти как я караш? — попита го накрая Коулс.

— Ами не знам.

— Не изглеждаш много зле — продължи Коулс. — Понапълнял си.

— Сигурно е така.

— Предложих на Кей да дойде у нас в събота и неделя — не спираше Коулс. — Би било известно разнообразие и за нея, и за децата.

— Не е лошо като идея — промърмори той.

Останаха още съвсем малко. Пасмор не спомена нищо от онова, което бе възнамерявал. Обаче в последния момент даде на Коулс новия си телефон.

Бяха му необходими няколко дни, за да се съвземе от срещата. И може би точно тази среща, а не нещо друго, бе причината да каже на Кей за другата жена.

Беше поразен, а после объркан от реакцията ѝ. Сякаш я бе бутнал от някаква скала: ужасът, изписан в очите ѝ, после писъкът, който отекна в съзнанието му.

— Но ти не може да не си знаела! — изуми се той.

— Откъде? — беше толкова огорчена, колкото и той самият.

— Не може да не си знаела — настоя той. — А за какво мислиш, че беше всичко това?

— Никога не съм допускала, че може да има друга жена.

— В началото нямаше. — Пред необходимостта да обяснява ръцете му увиснаха. — Нейното появяване бе предизвикано от обстоятелствата, тя не ги е създавала — поясни той.

— И сега какво ще правиш? — попита Кей.

— Не зная.

— Женена ли е?

— Да.

— Смяташ ли да се жениш за нея?

— Едва ли става въпрос за това.

— Има ли деца?

— Да.

— Мъжът ѝ знае ли?

— Не вярвам.

Тя се обърна настрана. Наистина е знаела, мислеше си той, и въпреки това никога не си го е признавала. Не можеше да разбере, защо не иска да го приеме.

— Не смятам, че ще направиш добре, ако продължиш да идваш тук — каза Кей.

— А аз смятам, че е необходимо. Какво ще кажат децата, ако съвсем изчезна?

— Няма да мога да го понеса.

Кей се разплака.

Той съвсем се обърка.

— Ще идвам в неделя — каза Пасмор. — Ако искаш можеш да излизаш в това време.

Повъртя се още известно време, а раздразнението му непрекъснато растеше.

— Какво ще кажеш? — попита той.

Накрая, все още разплакана, тя поклати глава.

На тръгване ѝ каза:

— Струва ми се, че ще е най-добре да не се споменава нищо на Коулс.

— Защо? — погледна го тя.

— Първо, ще се разчуе в колежа. И второ, не искам да се меси.

Тя замълча.

— Казала ли си на вашите, че съм се изнесъл? — попита той.

Кей поклати отрицателно глава.

— Надявам се, че и на нашите не си.

— Не, не съм.

След малко я попита:

— А какво ще направиш, ако се обадят?

— Не зная. — Замълча, а после добави: — Ще трябва да се справя някак си с това, когато се наложи. Не е ли така?

Беше застанал на вратата и я наблюдаваше.

— Знаеш ли, не е необходимо да утежняваме нещата — каза той.

В първия момент помисли, че не го е чула.

После тя едва промълви:

— Как мога аз да утежнявам нещата, Колин?

Сълзите ѝ, театралното ѝ поведение на обречена, особеният начин, по който произнесе името му — всичко това му приличаше на някаква отвратителна комедия.

— На никой не му е лесно, така е — каза той.

Остана на стълбите, докато тя затвори вратата, без да може да види изражението на лицето ѝ, и си тръгна не само ядосан, но и с чувството, че е предаден.

Външният свят изведнъж изчезна. Единствено стаята му продължаваше да има някакво значение. Струваше му се, че между четирите ѝ стени се е разположило някакво огромно, тромаво и невъзмутимо животно, някакъв мелез, една сложна комбинация между този хищник и самия него. Веднъж останал сам, след като Хелън си тръгнаше, той не се чувствуваше годеен за нищо. И всеки път я посрещаше с чувството, че се събужда от някакъв сън.

Понякога вечер сядаше срещу нея и започваше да се любува на несъвършенствата ѝ: лекото напълняване около кръста, едва забележимата мозайка от стрии, набраздили корема ѝ по време на бременността, синкавата патина на вените. И там, в полумрака, пред него се появяваше една нова фигура, по-близка и по-изхабена, която старееше пред очите му.

Тя не правеше никакви опити да се прикрива. Още от началото ѝ бе доставяло удоволствие да се показва така пред него. И колкото по-често задоволяваше страстта ѝ, толкова по-уверен ставаше в себе си. Сякаш ликуваше над тези си постижения, тези завоевания, които тя по такъв своенравен начин му предлагаше. Непрекъснато си повтаряше, че е роден с късмет.

Хелън беше светска жена.

Бе започнал да разбира това като човек, който след дълги години затвор изведнъж се озовава лице с лице с околния свят и открива в него нещо, до такава степен излизащо извън рамките на доскорошната му орисия, че той мигновено му приписва някакво неотменимо, отличително превъзходство; така че каквото и да си бе мислил по въпроса в миналото, този му пръв поглед го установяваше завинаги като нещо добро и значително, нещо, с което никога не трябваше да се разделя.

И така, независимо от собственото си раздвоение, независимо от душевната си борба и стълкновенията с околния свят, независимо от объркването си, той откриваше у нея някакво спокойствие и непримиримот, които я отличаваха и в същото време правеха част от живота около тях. В първия момент бе свързал всичко това с едно типично женско качество, с онзи инстинкт, който от самото начало му бе внушавал, че жената превъзхожда мъжа: едно превъзходство, изградено на базата на същата тази непримиримот, на постоянството на духа, на някакво задоволство дълбоко и неизменно като

способността им да създават живот. И този инстинкт, подхранван от собствената им плът и кръв, от собственото им умение да се самораздават, бе свързан с всичко, което е „за живота“: с него те обичат, с него раждат, с него умират, свързани в духовно единство. Това отношение към живота, произтичащо от цялостната им завършеност, бе нещо, което противният пол можеше да си осигури само чрез пост и молитва, чрез онази духовна нагласа, която нахлузва върху себе си като защитна броня, надявайки се по такъв начин да притежава външно онова, което може да се породи единствено отвътре. Така че за него жената бе едва ли не божествено създание, привлечено тук, на земята, да обича, да ласкае и бъде ласкано — единственият светъл лъч в борбата на мъжа за съществуване.

Когато ѝ каза всичко това, тя се засмя, наблюдавайки го полуслистана.

Това бе единственият път, когато наистина я беше изненадал с нещо.

Никога повече не заговори пред нея за тази страна на чувствата си.

Вместо това усети как тя, ужасена, бавно започва да се отдръпва от него като човек, който иска да се отърве от някакво зло.

Една сутрин, когато отвори вратата на стаята си, видя някакъв мъж в тъмен балтон с кожена яка, който стоеше с единия си крак на последното стъпало на стълбището и пушеше пура. На главата си носеше кожена шапка. Беше малко по-едър от него.

— Здравей, юнак — обърна се мъжът към него. — В къщи ли си?

Пасмор се поколеба, после отвори по-широко вратата.

— Да — промърмори несигурно той. — Тук съм.

— Мръсно време, а? — подхвърли мъжът, оглеждайки стаята.

Пасмор набързо започна да я оправя.

— О, не се притеснявай — каза мъжът. — Това изобщо не ме засяга. — Погледна към книгите, струпани на масата. — Надявам се, че не съм те прекъснал по средата. Знаем какво е, когато трябва да работиш съсредоточено.

— Не, не се безпокойте. — Неизвестно защо краката му се бяха разтреперили.

— Добра стая — каза мъжът и се огледа за пепелник.

Посочи му пепелника на масата.

— Когато аз започвах — поде непознатият, — първите три години живях в едно мазе. — Загледа се във фасовете, насъбрани в пепелника.

— Предполагам, че човек свиква с това — промърмори Пасмор.

— Да — съгласи се мъжът. — В същност така е. — Настани се удобно в едно от креслата и добави: — Дошъл съм по повод на жена си.

— Жена ви?

— Точно така.

Мъжът се поогледа наоколо, като последователно задържа погледа си върху леглото, масата, столовете. — Значи често идва тук, а?

— Ами... — запъна се той и добави: — Струва ми се, че да.

Щракна с пръсти, че е допушил цигарата си.

Пасмор се присегна и му подаде пепелника.

— Мерси — каза мъжът и го изчака да го остави отново на масата. — Колко искаш? — попита той.

— За какво?

— Да не се бъркаш.

Пасмор го наблюдаваше поразен.

— Не разбирам — измънка той.

— Колко? В брой. — Мъжът изглеждаше раздразнен от непрозорливостта му.

— Предлагате ми пари?

— Точно така.

— Сигурно се шегувате — смънка той.

Мъжът го погледна. Беше си свалил шапката. Имаше гъста червеникава коса.

— И какво ще загубиш? — обърна се отново той към него.

— Да загубя? — Все още бе леко зашеметен и потръпваше.

— Не можеш да се ожениш за нея.

— Ами... — Той поклати отрицателно глава.

— Тя има две деца. Тя ми е жена. Разчитаме на нея. А това, което ти вършиш, само я прави нещастна, разваля семейството ни, руши нещо, което сме създавали цели осем години.

Пасмор го гледаше изумен.

— Тя знае ли, че сте тук?

— Естествено — поклати той глава. — Бях платил на един.

— Да я следи?

Мъжът отново поклати глава така, сякаш го намираше за невероятно глупав. Изглеждаше обезсърчен.

— А казали ли сте ѝ за това предложение?

— Защо?

— Защото, струва ми се, тя все пак има нещо общо с него.

— Тя няма нищо общо. Тук сме само аз и ти. И аз ти предлагам нещо.

— Да, това е ясно — каза той.

— С други думи искам да кажа, че това, което можеш да получиш от нея, не е много в сравнение с паразитите, които можеш да направиш.

— Аха, разбирам.

Мъжът се разположи по-удобно в креслото.

— Как е жена ти? — попита той.

— Добре е.

— А децата?

— И те.

— Чудесно — каза мъжът и не след дълго продължи: — Не бих казал, че животът ѝ е лек. Но тя го знаеше още преди да се оженим. Бяхме живели заедно в същото мазе, за което вече ти говорих. — Позапъна се малко, ровейки се из спомените си. — Тя е много еманципирана жена. Няма как. Ти ги знаеш тия работи — разпери той ръце.

— Трябва да сте луд, за да дойдете тук ей така — каза Пасмор.

— Няма ли да вземеш парите? — отново го попита мъжът.

— Не. — Помъчи се да се засмее.

— Ами добре — мъжът бавно се изправи.

— Поставете се в много глупаво положение — каза Пасмор, а удивлението му непрекъснато растеше.

— Да не би това да те притеснява?

— Не.

— Добре тогава. — Мъжът бавно тръгна към вратата.

— Вижте какво — спря го Пасмор. — Съжалявам за всичко това.

Мъжът го наблюдаваше, леко смръщил вежди.

— Да не би да се извиняваш? — попита той.

— Не.

Мъжът огледа още веднъж стаята.

— Е, хайде тогава — каза той. — И пак ще се видим.

Излезе и затвори вратата след себе си.

И дълго след като другият си бе тръгнал, Пасмор продължаваше да трепери, независимо от това с какво се занимаваше. Трепереха ръцете му, трепереха краката му, трепереше цялото му тяло, като че ли някой го бе разтърсил изотвътре, много по-дълбоко, отколкото сам съзнаваше или можеше да си признае това.

Късно на другата сутрин бе събуден от чукане на вратата.

Когато отвори, видя на площадката на стълбището съдържателя на дюкянчето от приземния етаж.

— Извинете за безпокойството — каза той, — но долу ви търсят някакви хора.

— Какво искат? — попита Пасмор.

— Мисля, че ще е по-добре сам да слезете.

Той навлече шлифера върху пижамата си и тръгна след него по стълбите.

Вратата към улицата беше отворена.

Отсреща се беше събрала малка тълпа купувачи.

На тротоара до вратата стояха четирима мъже в тъмни костюми и цилиндри. В краката им имаше ковчег. Беше лъскаво полиран, със сребърни дръжки от всяка страна, а горната му част бе опасана със сребърни ленти. Малко по-надолу сред сергиите чакаше катафалка.

— Господин Пасмор? — пристъпи напред единият от мъжете и свали шапка.

— Да, аз съм.

— Наредено ни е да ви предадем това, господине — каза човекът.

— Трябва да е станала някаква грешка. — Той се взря поред във всяка една от опечалените им физиономии.

— Съжалявам, господине — каза мъжът, — но това е адресът. Уведомиха ни, че е спешно. — Той кимна с глава към ковчега в краката

си. — Вече е платено.

— Страхувам се, че е станала някаква грешка — отново повтори Пасмор. — Тук никой не е умираал. — Погледна бегло към съдържателя на магазинчето, обаче лицето му бе съвсем безизразно.

— Какво ще наредите да направим с него? — попита същият мъж.

— Каквото искате. Тук не ни е необходим — отговори той.

— Въпросът с плащането, господине, е малко комплициран — каза човекът.

— Това не ме засяга — отвърна той. — Страхувам се, че сте станали жертва на безвкусна шега.

Върна се горе в стаята си и заключи вратата.

След малко погледна през прозореца. Откарваха катафалката.

Вече се бе насъбрала доста голяма тълпа.

Следобед се получиха няколко венци. Малко по-късно венците бяха последвани от букети цветя. И на всеки от букетите имаше кратко посвещение. Той върна цветята в цветарския магазин, а венците изхвърли в кофата за боклук. Не след дълго тя вече бе препълнена.

Една вечер на ъгъла го спря някакъв човек и го помоли за огън.

— Съжалявам, не пуша — каза той.

Човекът го попита за името му:

— Господин Пасмор, нали така?

— Точно така.

— Помолиха ме да ви предам някои нещица — каза човекът.

— Много мило — отговори той, като се поусмихна.

В следващия миг нещо се стовари върху лицето му.

Примижа от болка.

Последва нов удар в ухото. Изведнъж сякаш ток премина през коленете му и в следващия миг се намери проснат на тротоара. Докато се опитваше да окаже някаква съпротива в тъмнината, отгоре му се изсипа порой от все по-чести и по-силни удари. Той извика, като се мяташе ту на една, ту на друга страна, и направи опит да се изправи на краката си.

Накрая някакъв предмет го цапардоса по темето и за известно време остана така в несвяст. Чу, че някой му говори нещо, усети нов удар в гърба си, а после съвсем смътно долови нечии стъпки, които се

отдалечаваха. Стори му се цяла вечност, докато успее да се вдигне на крака. Гадеше му се, а едното му око бе полузатворено.

Някакъв човек го подмина, поспря се, след което продължи, като се обръщаше назад.

Щом се добра до стаята си, той се тръшна на леглото. Имаше чувството, че умира. Боляха го ребрата, едното му рамо беше като отнесено.

Когато накрая едва се довлече до кухнята и заслепен от светлината, застана пред огледалото над мивката, видя в него някакво лице, което трудно можеше да разпознае. През множеството синини и кръв надничаше едно единствено око.

Тя му позвъни след няколко дни.

— Като че ли ще е най-добре да не се виждаме повече.

— Изглежда, така е — каза той.

— Съжалявам за това, което се случи.

— Може би все пак трябваше да взема парите.

— Никой нямаше да ти ги даде. Той само искаше да разбере що за птица си.

— А, да — каза Пасмор.

— Няма да останем с лошо чувство, нали? — попита тя.

— Не, надявам се, че не — каза той.

Чувствуваше се както облекчен, така и разочарован. Само объркването му бе малко понамаляло.

Вече нищо не го вълнуваше.

Сякаш някъде някаква последна врата се бе затворила.

ГЛАВА ШЕСТА

Събуди го телефонен звън и за момент му се стори, че все още чува гласа на Хелън.

— Надявам се, нямаш нищо против, че ти се обаждам — каза жената по телефона. — Взех номера ти от онзи твой приятел.

— А, ти ли си? — промърмори той. Беше Марджори Нюсъм.

— Видях го у вас миналата събота — продължи тя.

— Коулс — каза той.

— Точно така.

— Случило ли се е нещо?

— В същност става дума за Кей — каза Марджори. — Знам, не трябва да се бъркам, но от последното ти посещение насам е ужасно разстроена.

— А, да — отвърна той.

— Отдавна не си ходил там, нали?

— И аз самият не се чувствавам много добре.

— А, така ли?

— Мислех си, че ще е по-добре да остана настрани.

— Е, вярвам, нямаш нищо против, че ти се обаждам — повтори отново тя. — Не знаех какво друго да направя.

— Не, няма нищо — измърмори той и след като размениха още една-две реплики, затвори.

Няколко дни по-късно вечерта тя отново се обади.

Попита го как е.

— Добре съм — отговори той. — Напредвам.

— Виждал ли си Кей?

— Не — отвърна той. — Малко ми беше трудно. Не успях да намеря време.

— Знаеш ли, все си мисля, че ако можеше да отделиш някоя и друга минутка...

— Добре — каза той. — Ще се опитам.

— Извинявай, че те притеснявам по такъв начин — продължи тя, — но просто ме е страх, че може да направи някоя глупост.

— Каква например?

— Ами всякаква — каза тя.

За момент той замълча.

— Ще отидеш ли да я видиш? — попита Марджори.

— Да — отвърна той. — Ще се опитам.

На следващата сутрин купи няколко дребни подаръчета за децата, обаче в крайна сметка ги опакова и ги изпрати по пощата.

Няколко дни по-късно, една сутрин, Пасмор намина към къщи.

Навярно го бе забелязала отдалече.

Беше облечена в червен пеньоар. Изглеждаше съсипана, грохнала от успокоителните, които вероятно бе взимала. Още по пижами, децата от вратата се вкопчиха в краката му.

— Не знаех, че ще дойдеш — каза тя. Погледът ѝ се плъзна покрай него навън, към улицата, сякаш подозираше, че не е сам.

— Мога ли да вляза? — попита той.

— Ами... можеш.

— Нямаш ли нищо против?

Тя се обърна и влезе в антрето.

Той затвори вратата и заедно с децата, които не се отделяха от него, тръгна след нея към задната стая.

Понечи да си съблече палтото. Децата го задърпаха за ръкавите. Не можеше да си измъкне ръцете. „Стига де, мирно!“ — смъмри ги той. Накрая малкият седна на пода и го зазяпа смаяно. „Ей, внимателно!“ — викна им той, след като му бяха свалили палтото.

Кей бе седнала на масата.

— Какво ти е на лицето? — попита го тя.

— Пострадах — измънка той. Въпреки че отокът беше поспаднал, някои от синините все още си стояха.

Тя отмести поглед. Сякаш изобщо не забелязваше присъствието на децата. Подпря главата си с ръка. До нея на масата все още стояха нераздигнати остатъците от закуската на децата.

— Няма ли да ходят на училище? — попита я той. Опитва се по някакъв начин да предотврати ударите, насочени срещу него.

— Ще ходят — каза тя.

— Ако искаш, аз ще ги заведа.

Тя погледна часовника на полицата над камината.

— Едва ли вече има някакъв смисъл да тръгват — каза. — Късно е.

— Така ще можеш да си отдъхнеш малко.

— Да — поклати тя глава.

— Хайде, ела да те облека — обърна се той към най-голямата.

Тя се нацупи, после изкриви устни.

Разплака се неудържимо.

— Какво има? — попита я той.

— Не искам да ме обличаш — изхлипа тя. Все още го държеше за ръката.

— Ще трябва — настоя той. — За да ходим на училище.

— Искам да облечеш първо нея — посочи тя с глава към сестра си.

Малката, предугаждайки какво ще последва, също се разрева. Нададе неистов вой.

Това бе някакво проточено, непрекъснато виене, което накрая завършваше с писък. Тя поемаше дъх, при което въздухът свистеше дълбоко в гърлото ѝ, след това отново започваше да пищи.

— Би трябвало да ги оставя — каза Кей. — Не им е за пръв път да не ходят на училище.

Но въпреки всичко той бе непреклонен. Остави по-голямата и се зае с малката. Главата ѝ увисна на една страна, воплите ѝ се засилиха. Това приличаше на някаква отчуждена горест — жестока и непримирима; бе извила глава към рамото си, а тялото ѝ потръпваше в ръцете му.

— Е, в такъв случай не си заслужава — изсумтя той над нея.

Не му даваше да се докосне до нея. Изскубна се от ръцете му и избяга в другия край на стаята.

Сви се в един ъгъл и покри главата си с ръце.

— Най-добре ще е да ги оставиш — каза Кей. Стана и излезе от стаята.

Сред виковете и писъците я чу да се качва бавно по стълбите.

— Виж какво — обърна се той към най-голямата, — нека да те облека.

Почти веднага тя уплашено кимна с глава.

Мълчаливо я облече. Накрая, докато завързваше връзките на обувките ѝ, тя седна до него и със зачервено лице се загледа като вцепенена в стиснатите си в скута длани с преплетени пръсти.

Малкият беше излязъл от стаята и тропаше с някакъв тежък предмет в хола.

Още по-отдалеч до ушите му долетя хлипането на Кей — нещо подобно на задавен детски плач, което едва ли можеше да бъде свързано със звуци, издавани от жена.

— Косата ми — обърна се дъщеря му към него.

Той грабна шлифера си и го навлече. Подаръците, които им бе купил, все още бяха в джобовете му.

— Отиваш ли си? — попита малката.

Той кимна, като закопчаваше шлифера си.

— Ще дойдеш ли пак? — отново попита тя.

— Кой знае, може и да дойда — каза той.

Мина през коридора, където прескочи малкия, и излезе навън. На вратата се поколеба, после си тръгна.

Обърна се чак когато стигна до ъгъла.

В едно от сепаретата на беседката в центъра на площада, забеляза някакъв възрастен човек. Старецът седеше с широко разтворени крака, подпрян на бастуна си, а наблизко лежеше куче.

След като обиколи площада, той отново се запъти към къщата. Когато стигна до нея, първо се спря до колата.

Някакво детско гърне-столче бе сложено на предната седалка. Отзад, сред обичайните боклуци, се виждаше сгъната детска количка. Той се облегна на фургона и през покрива му се загледа към градината. На една от алеите ѝ се бяха появили няколко жени с бебешки колички. Старецът в беседката се надигна.

Той извади ключа си, изкачи няколкото стъпала и отвори вратата.

С изключение на един детски глас, който се носеше някъде откъм задната част, къщата беше утихнала. Той предпазливо затвори вратата и тръгна по коридора към стаята. Децата не бяха усетили завръщането му. Малкият седеше на пода и ядеше от един куп стафиди, пръснати около него.

По-голямата му дъщеря, все още облечена, се беше разположила в едно кресло, смучеше палеца си и равнодушно гледеше през

прозореца. Малката стоеше разкрячена над локва вода и повтаряше: „Аз съм крокодил.“

Момчето стана, стъпи в стафидите, подхлъзна се и падна. Нададе вой, после се надигна и се затича към него с разперени ръце.

Той го взе и го остави на един стол до масата. Бутна му в ръцете един нож и парче хляб, което то веднага започна да кълца на малки разтрошени късчета.

По-малката закри към него с вдървени крака.

— Напишках се — каза тя. Но когато той се опита да ѝ свали пижамата, се развика: — Не, не! Искам мокро!

— Ще изстинеш — опита се да я убеди той.

— Не, не!

Обаче въпреки съпротивата ѝ, започна да я облича.

Раздаде им подаръците. Те се усмириха.

— А сега да ходим ли на училище? — попита той.

— Не ща да ходя на училище — заяви малката.

— Е, после може да купим шоколад — опита се да я залъже той.

— О-о-о! — каза тя с въздишка.

— Ще ми дадеш ли малко? — обърна се към нея по-голямата.

След като им облече палтата, той отнесе малкия горе и го остави в креватчето. Даде му шишето с мляко.

От спалнята на Кей не се чуваше нито звук.

Обаче когато стигна с момиченцата до входната врата, тя се появи на стълбите. Лицето ѝ бе зачервено, от очите ѝ се лееха потоци сълзи.

— Ще ги вода на училище — каза той.

— Не е необходимо — възпротиви се тя. — Само след час-два ще трябва да ходя да ги прибирам.

— Ще ги заведе — каза твърдо. От вратата погледна към жените с количките в центъра на площада.

— Ще дойдеш ли в събота или неделя? — попита го тя.

— Не зная — отговори той.

— Бих искала да знам.

— Е, добре, сигурно ще дойда.

— В неделя?

— Да, добре.

Без да се обърне, той затвори вратата.

Не отиде нито в събота, нито в неделя.

Не знаеше защо. При самата мисъл за нея му прилошаваше: терзанията ѝ, претенциите ѝ.

Вместо в неделя, отиде няколко дни по-късно сутринта, почти по същото време.

В къщата цареше пълен хаос. Даже миришеше. Отвори му едно от децата. Когато влезе, завари Кей все още в леглото. Лежеше с гръб към вратата и плачеше. Тялото ѝ се губеше сред завивките. Децата, отегчени, си играеха в стаята си. Отвреме-навреме някое от тях отиваше до вратата, надникваше вътре, после все така занесено се връщаше обратно.

— Извинявай за неделя — каза той.

Тя не отвърна нищо.

Той слезе долу и пригответи децата за училище. Както и предишния път, остави малкия в креватчето.

На излизане отгоре не се чу никакъв звук. Извика, но никой не му отговори.

Излезе и тръшна вратата след себе си.

Училището, в което ходеше голямата, се намиреше само през няколко улици. Много често, преди още да се появи стипендията, той я оставяше там на път за колежа, а малката водеше в яслите на съседната улица.

Тук, в една сглобяема беседка в двора на някакъв параклис, две възрастни жени се занимаваха с около четиридесет деца.

Опита се да продължи тази традиция. Още повече сега това бяха единствените случаи, когато излизаше от апартамента. Понякога сутрин, без да се е обадил предварително, той минаваше през къщи и взимаше децата за училище. Често намиреше Кей още в леглото, друг път я сварваше да спие като луда из къщата.

— Защо правиш всичко това? — питаше го тя.

— Опитвам се някак си да помогна.

— Защо не идваш, когато сме се уговорили?

— Така не съм ли по-полезен?

Тя клатеше глава. Плашеше го. Понякога му се струваше, че едва има сила да се държи на краката си. Това го вбесяваше.

— Как е приятелката ти? — питаше тя.

— Много е добре — отговаряше той.

— Вярвам, че има кой да се грижи за децата й.

— И аз тъй мисля — отговаряше той.

Беше като смазан. Даже и в апартамента отчаянието й не го оставяше на мира. Не можеше да си намери място.

Една сутрин, след като бе оставил малката в яслите, на излизане едва не се сблъска с Нюсъм.

Познаваше го съвсем бегло, само от случайни срещи на улицата: беше висок слаб човек с гъста руса коса и малко пообъркан, даже злочест вид.

— Велики боже, кого виждам! — възкликна Нюсъм и добави: — Почакай минутка. Идвам веднага.

От двете си страни влачеше по един дребосък.

Когато се появи отново без децата, той каза:

— Хайде да те водя в къщи. На чай или кафе. Тъкмо за теб си говорихме, преди да изляза.

Той измънка нещо, че е зает.

— Само за пет минутки — настоя Нюсъм.

Тръгнаха обратно към площада.

— Е, как е? — попита го Нюсъм.

— Ами почти същото — промърмори той.

Уличката, където живееше Нюсъм, беше глуха и задънена: две редици от залепени една до друга викториански къщи с по един еркер от всяка страна опираха в строителна площадка. Зад нея се издигаха покривите на някаква фабрика. Някои от къщите бяха подновени, с бели гипсови фасади; болшинството обаче бяха запазили първоначалните си тухлени лицеви части, боядисани отстрани като рамка, които се ронеха, а някои направо се рушаха. Една от къщите се бе продънила; през прозорците и можеше да се види небето.

— Няма да се бавим — успокои го Нюсъм. — Самият аз веднага тръгвам за работа. Ще те закарам.

Поведе го към една от обновените сгради. Спуснаха се по тесни каменни стъпала към сутерена. Отвътре помещението беше обзаведено

луксозно, даже с вкус. До една кръгла маса в средата на стаята седеше Марджори и четеше книга.

Беше боса.

— Я виж ти! — възкликна тя. — Каква изненада!

— Намерих го в училището — обясни Нюсъм. — Водеше си дечицата.

— Би ли се заел с камината? — обърна се тя към него. — Не мога да я запаля.

Нюсъм коленичи пред огнището, в което имаше купчина въглища.

Покрай стените бяха струпани купища картини. Имаше и окачени, сред тях и няколко интериора с човешки фигури, а други, очевидно по-скорошни, представляваха абстракции, наподобяващи кройки на костюм или някаква друга дреха.

— Обаждал ли си се скоро на Кей? — попита Марджори.

— Да — каза той.

— Как е тя? — продължи след кратка пауза Марджори.

— Ами — измънка той — почти все така.

— Надявам се, не се сърдиш, че ти се обадох.

— Не — поклати той глава.

— Бил — обърна се тя към мъжа си, — предложи на Колин кафе.

Нюсъм стана и се оттегли в дъното на стаята.

— Огън без дим — промърмори Марджори, загледана в камината. — Свети, но не сгрява.

Известно време си поговориха така на масата. На другия край на стаята Нюсъм приготвяше кафето на печката. Поднесе го на табличка, а после се върна до камината, разбута огъня и напъха между въглените няколко парченца свещ.

Запали ги.

Докато Марджори говореше, отсреща бавно се отвори една врата.

Почти веднага на нея се появи някакъв мъж.

Беше много дебел.

Едва набола брадичка покриваше долната част на лицето му. Беше черна, както и оредялата, пооголила вече темето му коса. Очите му също бяха тъмни.

В замяна на това кожата му бе изключително бяла, а чертите на лицето — прекалено едри. Беше по халат, привързан в кръста само с някаква връвчица, под който по всяка вероятност беше гол.

— Норман — каза Марджори и се обърна.

Мъжът обаче не се и помръдна от вратата. Беше леко кривоглед с едното око, вследствие на което държеше главата си извита настрани и така бе втренчил поглед в Пасмор.

— Колин, това е Норман Фаулър — каза Марджори и като се обърна към него, попита: — Искаш ли кафенце, Норм?

Мъжът се усмихна, без да отговори. Зъбите му също бяха бели и прекалено едри.

— Бил, донеси и на Норм една чашка — помоли Марджори и Нюсъм отново се надигна от мястото си до камината.

— Кафето е на печката, Норм — каза той и като се обърна към Пасмор, добави: — Е, аз тръгвам. Искаш ли да те закарам?

Той стана от масата. Кафето му стоеше недокоснато.

— Няма ли да влезеш, Норман? — попита Марджори.

Мъжът все още стоеше на вратата.

После, когато всички погледи се насочиха към него, той отново се усмихна и с все още извърната на една страна глава, бавно тръгна към тях.

В това време връвчицата на халата му се отвърза.

— Няма ли да се отбиеш пак да видиш Кей? — попита Марджори.

— Мисля, че не.

— Как е тя?

Този път въпросът бе зададен от дебелия. Той вече се бе приближил до масата в средата на стаята и бе застанал до нея с ръце, дълбоко пъхнати в джобовете на халата.

— Бяхме с Норман, когато срещнахме Кей — поясни Марджори.

Дебелият кимна с глава и се усмихна.

— Много е добре — каза Пасмор и оставяйки чашата си на масата, добави: — Довиждане. Благодаря за кафето.

— Моля, няма защо — каза тя. — Заповядай пак.

— Тръгвате ли? — попита непознатият.

Въпреки че всички признаци за тръгването бяха налице, той изглеждаше учуден, сякаш изобщо не бе разбрал какво става в стаята.

— Излизаме, Норман — каза Нюсъм. Вече си бе облякъл палтото. — Аз отивам на работа. А ти какво ще правиш?

— О, и аз смятам да посвърша нещо — отговори му той, като го наблюдаваше съсредоточено.

— Е, тогава довиждане — каза отново Пасмор и тръгна след Нюсъм към вратата.

— Защо не дойдеш с мен в ателието? — предложи Нюсъм, след като вече се бяха озовали навън.

— О, не знам — каза той. — Не разполагам с много време.

— Няма да те задържам дълго.

Нюсъм тръгна към една джипка, паркирана малко по-надолу на улицата и също натъпкана с картини.

Потеглиха мълчаливо.

Не пътуваха и минутка. Само свиха през две-три улички и колата спря пред някаква запусъла къща.

Нюсъм го поведе покрай къщата и накрая отключи някаква врата.

За ателие бе приспособена оранжерията, която се намираще отстрани на сградата.

В сравнение с дома на Нюсъм интериорът тук бе относително беден. На стената бяха подпрени две-три от последните му абстракции. На пода, където вероятно работеше, бе разположено голямо платно. В центъра му се забелязваше една единствена червена точица, навярно нанесена там с четка или с пръст, или може би бе случайно капнала отнякъде — трудно можеше да се каже.

— Май нямаш много работа, а? — отбеляза Пасмор.

— Не.

Нюсъм си беше свалил палтото. Стоеше прав с ръце в джобовете и съзерцаваше огромното платно в краката си.

— Последните няколко месеца работя само над това — каза той.

Пасмор се загледа в единствената точица. Приличаше му на капка кръв.

Нюсъм го погледна:

— Е, какво ще кажеш за Фаулър?

— Прилича ми на капитан Кид^[1] — отговори той.

— Ти знаеш ли, че наистина прилича.

— У вас ли живее?

Нюсъм кимна утвърдително. Отново се загледа в платното.

— Е, и все пак какъв е?

— Какво? — Нюсъм го погледна.

— С какво се занимава?

Нюсъм вдигна рамене:

— С какво ли не. — След малко добави: — Но така или иначе успя да ми осигури малко състояние. Продава картини и тям подобни.

Пасмор огледа помещението. Цялото бе боядисано в бяло. Светлина проникваше единствено през малкото прозорче на покрива над главата му.

— За сега живее с нас.

— Аха — каза той.

Погледът му отново се спря върху празното платно.

— А ти с какво се занимаваш в последно време? — попита Нюсъм. — Кей казва, че са ти отпуснали някаква стипендия.

— Да, така е.

— Работиш ли?

— Да.

— Имаш късмет.

Замълчаха.

— А теб какво те спира? — попита накрая Пасмор. — Нещо в къщи ли?

— В къщи? — Стори му се учуден, даже изненадан. — О, в къщи — промърмори. — Не. — Все още несигурен, той се позасмя. — Не знам. Струва ми се, че за да нарисува човек нещо, му е необходимо чувство за пространство, за което можем да приемем, че е несъмнено, на дадено ниво. И все пак в наши дни има ли нещо, което може да ти гарантира това? Всичко, което съм постигнал, е една единствена червена точица: вече почвам да си мисля, че е почти невъзможно да се постигне нещо повече от това. И знаеш ли, ако някой наистина го направи, само бих казал, че е надуто, самонадеяно копеле.

Пасмор го гледаше съвсем объркан.

После, като че ли изведнъж усетил това, Нюсъм вдигна очи и добави:

— Е, това са си мои проблеми, старче. Но все пак всичко е такава гадост. В какво според тебе може да вярва човек?

— Не зная — каза той, целият пламнал.

— И си мисля, че ако става въпрос за това, бих могъл да го продам за няколко стотачки. Аз или Норман. Това е едно твърдение — подчерта той, — и то без съмнение така смислено, както и всяко останало.

Отново замълчаха. Някъде под тях дълбоко под земята прогърмя влак.

Стаята леко потрепери.

— Значи тогава и ти не си намерил никакво разрешение, така ли? — попита Нюсъм.

— Разрешение ли?

— Отговор.

Той поклати глава.

— Невероятно е — продължи Нюсъм — как бързо всичко се разпада, нали?

Отиде в дъното на ателието и се върна оттам с някаква малка картина.

Подпря я на стената. Представляваше интериор — на фона на овехтяла домакинска покъщнина някаква жена, вероятно Марджори, седнала до масата, хранеше дете. Картината беше нарисувана със замах, в ярки, крещящи тонове.

— Само преди десетина години бях в състояние да създам подобно нещо — каза Нюсъм. — Невероятно, нали?

Минутка-две и двамата останаха мълчаливо загледани в картината. После той изведнъж каза:

— Виж какво, трябва вече да тръгвам. Съжалявам, че не мога да остана повече.

— Добре — съгласи се Нюсъм. И въпреки това му се стори, че го погледна малко разтревожено. — Във всеки случай добре направи, че дойде. Ще те закарам в къщи.

— Благодаря, не е необходимо — каза той. — Мога да взема автобуса в края на улицата.

— Да?

Той кимна.

— Ела пак — каза Нюсъм. — Когато ти е удобно.

Прибра се пеша.

Като се качи в стаята си, той се отпусна на леглото.

Беше сигурен, че е настъпил краят. Вече не знаеше накъде да се обърне.

Зарови главата си в ръце.

В същност не знаеше и къде се намира. Беше загубил всичко. Що се отнасяше до него, спокойно можеше да си изчезне от лицето на земята.

[1] Капитан Уилям Кид (1645–1701) — шотландски пират. — Б.пр. ↑

ГЛАВА СЕДМА

Престана да ходи в къщи.

Почти цялото си време прекарваше в леглото, загледан в пълзящите по тавана силуети, очертани от светлините долу на улицата.

Една сутрин получи писмо, препратено от дома му.

Обади се на Кей.

— Какво значи всичко това? — попита възмутено той. — Та писмото е адресирано до теб!

— Няма значение — каза Кей. — Писмото е от родителите ти. Не искам да идват тук. Това е всичко.

— Да не си им казала нещо? — попита той. Неизвестно защо си помисли, че вече ги бе уведомила.

— Не съм — каза тя. — Просто предварително се обаждат, че ще дойдат. Не ги искам тук. Не и при сегашното състояние на нещата.

— Пиши им — настоя той, — искам да кажа, съобщи им, че точно сега не е удобно да идват.

— Не мога — каза тя. — Мисля, че няма да мога да го направя.

Тогова допусна, че може би плаче. Все още не затваряше телефона.

— Трябва да ги помолиш да не идват — каза Кей.

— Добре — отвърна той.

— Мога ли да разчитам?

— Да.

— Ще им пишеш ли?

— Да.

Замълчаха. После съвсем ясно той различи хълцанията ѝ.

— Няма ли повече да идваш в къщи? — изхлипа тя. — Поне да виждаш дечицата?

— Мисля, че не. Поне за сега.

— Струва ми се, че все пак трябва да отидеш да ги видиш — каза тя и поясни: — Майка ти и баща ти.

— Защо?

— Да се опиташ да ги успокоиш.

— Смяташ ли, че от това ще има някаква полза? — Беше изненадан, че се вълнува толкова.

— Струва ми се, че да.

— Добре, ще си помисля — каза той.

Миришеше му на изнудване.

— И все пак не виждам защо трябва да ходя.

— Щом не виждаш...

Но въпреки всичко на другия ден взе влака.

Не знаеше какво точно го бе накарало да направи това. Като че ли огромен товар се бе смъкнал от плещите му. Пътуваше, изпълнен с очакване.

Беше много студено.

Пътят траеше около три часа. За да убие времето, той отиде във вагон-ресторанта и си поръча обед. От няколко дни насам за пръв път слагаше нещо в устата си. Поръча си и вино. Чувствуваше се щастлив.

Навън небето потъмня.

Заваля сняг. Едрите бели снежинки с мъка си проправяха път надолу.

Влакът навлезе сред някакво открито поле с червеникава почва. На изток се появи широка река и кулите на електростанция. Облаците се сгъстиха. Снегът се трупаше по стъклата, свличаше се надолу, топеше се или биваше отнасян от вятъра.

Подобно на огромни накацали паяци, от двете страни на влака се заредиха оголени дървета, които сякаш едно след друго изплуваха на повърхността сред цялото това мъртвило от запустели земи. Дълги редици фабрични комини затулиха хоризонта. Като че ли се провираха през някаква дупка. Наоколо се възцари зловещо, дълбоко униние.

Влакът забави ход. От двете му страни се надигнаха назъбени черни и оранжеви скали. Движеха се като в затворено пространство. Едрите снежинки изведнъж изчезнаха. Навлязоха в тунел.

Известно време пътуваха в полумрак. Влакът спря, после пак тръгна. След малко излезе сред просторна хълмиста долина.

На една стръмна височинка отсреща можеха да се видят очертанията на някакъв град — скупчено множество от кубета и кули, над които стърчеше една единствена камбанария.

Около влака земята сякаш се разтваряше. Ниските хълмове преминаваха в залесени склонове, които още по-нататък се превръщаха в голи бърда, тук-там осеяни със сняг.

От двете страни на линията се появиха дълбоки канавки — черни езера, в които се оглеждаха насипите на каменовъглените мини и надземните съоръжения зад тях. На места по склоновете се виждаха тераси с накацали по тях миниатюрни къщички.

Влакът прогърмя над някаква тиха рекичка, прикътана сред обградените от диги поля. Последва извита аркада, подобна на тунел, която го изведе между първите постройки на градчето, той продължи край складове и фабрики, после се промуши през разнообразна мозайка от покриви, улички и дворове, докато накрая хлътна под стръмния склон и спря.

Навън беше студено.

Отвреме-навреме от хълмовете на запад се извиваше снежна вихрушка.

По склоновете на по-ниските хълмове сякаш бяха застинали цели водопади от къщи, сред които тук-там стърчаха надземните съоръжения на мината. Огромни кълба черен дим и бяла пара опираха в небето.

На площада пред гарата взе такси.

Таксито мина първо през градчето, а после излезе на шосето, което водеше към по-отдалечените хълмове. Големите каменни къщи от двете страни на пътя отстъпиха място на редица от тухлени постройки, а те, на свой ред — на високите тухлени сгради на чифлиците.

В подножието на един от най-близките хълмове таксито сви нагоре между постройките. Пътят минаваше между редици оголени липи. Къщите зачестиха, уличките ставаха все по-криви.

Той даде указания на шофьора и когато колата спря, остана още малко на задната седалка, загледан в къщата, в тухлената ѝ фасада и спуснатите пердета, които почти с нищо не се различаваха от останалите.

Слезе от таксито, плати и чак когато на пътя се появи някакъв човек, той бутна дървената портичка и тръгна нагоре по пътеката край оградата.

Зад занемарената градина на гърба на къщата, оградена с поизгнил плет, се простираше полето с неокосена, вече полегнала и посивяла от зимните студове трева. От четирите си страни то опираше в задните дворове на съседните къщи. На върха, на някаква могила, групичка хлапетии си играеха с едно куче.

Задната част на къщата имаше пристроен покрит вход. Той изтри крака, вдигна резето и влезе, без да чука.

Озова се в малкото помещение до кухнята. Срещу вратата имаше прозорец, който гледаше към пътя, под него перална машина, а в единия ъгъл — умивалник. Газовата готварска печка, масата и дъската за изцеждане запълваха почти цялото пространство. В ъгъла до вратата имаше малко килерче. В къщата цареше тишина. На печката къкреше чайник. От фурната се носеше миризма на печено. През запотените прозорци не можеше да се види нищо.

Той отвори вратата вдясно, мина през тесния коридор и влезе в по-голямата стая зад него.

Биеше на очи черната камина, вградена в отсрещната стена. Два от прозорците гледаха към пътя, а третият — към задната градина. Кухненската гарнитура, която се състоеше от един полусферичен бюфет, полирана маса и четири стола набутани в празното пространство между тях, заемаше почти цялата стая. Под задния прозорец, подобно на декоративна саксия, бе поставен телевизор със съвършени геометрични форми.

Вътре беше много горещо. В камината бумтеше голям огън.

Тъкмо се канеше да извика и понечи да се върне обратно във вестибюла при стълбите, когато от канапето пред камината се надигна някаква жена, разтърка очи и си сложи очилата.

Беше някъде над шейсетте, малко грубовата и тежкоподвижна, невисока, с дребен кокал и гладко, добре запазено лице.

— Господи! — възкликна тя, като се мъчеше да се изправи на краката си. — Та това си ти!

Чак тогава, съвсем бавно, на лицето ѝ се изписа първо изненада, после някаква тревога.

Той я целуна по бузата.

— Господи! — не спираше тя, като го гледаше уплашено. — Какво търсиш тук? Та нали ние щяхме да идваме след няколко дни!

— Знам — каза той и разсеяно заоглежда мебелите и стаята, а после се загледа през прозореца към полето зад къщата. — Баща ми на работа ли е?

— Сутрешна смяна е — каза майка му и бързо се разшета из стаята, прибирайки от столовете разхвърляните вестници и дрехи. На масата имаше чиния с хляб и масло, нож и вилица. Те бяха грижливо подредени върху покривка, която бе само наполовина разгъната. — Чакам го всеки момент.

Той бавно се заразхожда из стаята, като гледаше да не се мотае в краката ѝ.

— Сега ли пристигаш? — попита майка му.

— Да.

— Гладен ли си?

— Ядох във влака.

Застана пред камината с отпуснати, скръстени отпред ръце и се загледа в буйния огън.

— Не си ли с шлифера? — попита го майка му.

— А, да — каза той, сякаш беше забравил.

— Така... — Тя изведнъж млъкна. Погледна го плахо с някаква тревога, а лицето ѝ пламна. — Как са Кей и децата?

— Всички са много добре — каза той.

Потри ръце и си свали палтото. После отиде до прозореца и се загледа в еднотипните фасади на отсрещните къщи. Нямахше жива душа. Улицата беше пуста.

— Кенет сигурно вече е проходил — обади се отново майка му. — Колко стана, трябва да има година, откак не сме идвали. — Тя задържа погледа си върху него още малко. — Да работиш ли си дошъл? — попита тя.

— Не съвсем.

— Случило ли се е нещо?

— Ами — измънка той, — ще ти кажа по-късно.

Тя стреснато го погледна, после отмести поглед.

— Няма защо да се притесняваш — успокой я той, като ѝ се усмихна. — Как са Айлийн и Уенди?

Това бяха сестрите му, които също живееха в градчето.

— Добре са — каза тя и попита: — Не се ли чувате?

— Не — отговори той.

— Аха — промърмори тя, като смачка някакъв парцал.

Той седна срещу камината. На полицата над нея имаше снимки от сватбите на сестрите му, както и от неговата собствена.

— Искаш ли чай? — попита майка му.

— Може — каза той. — Ще пийна с удоволствие.

Тя мина през вестибюла и отиде в малкото помещение до кухнята. Чу я как изважда печеното от печката и после как бута обратно вътре тавата и затваря вратичката на фурната.

След малко донесе чайника и го остави на каменната плоча до разгорелите се въглища.

— Сигурен ли си, че не щеш да хапнеш нищо? — попита тя.

— Да — каза той. — Наистина не искам.

Тя отиде до един вграден долап близо до камината и извади оттам две чашки и чинийки.

Остави ги на масата, после донесе захарница и каничка с мляко, остави и тях и чак тогава сипа чая.

— Сюзан вече ще трябва да тръгва на училище — каза тя.

— Да.

— Ходи ли й се?

— Много.

— А Синтия? Няма ли и тя да тръгва догодина?

— Ще тръгва — каза той.

Майка му му подаде чашката и чинийката.

— Сложила съм ти захар. Добре ли е?

— Да — каза той.

— И съм я разбъркала.

Стоеше до камината някак боязливо, със стиснати длани.

— Е, ще поседна и аз малко — каза тя.

Седна в един фотьойл срещу него, а погледът ѝ се плъзна покрай главата му и се закова през прозореца в полето зад гърба му.

— Как е чаят? — попита тя.

— Добър е — отговори той.

Помълчаха известно време, загледани в огъня.

Сега в стаята се чуваше единствено съскането на въглищния дим, който се издигаше на тънки струйки.

После някъде отдалече долетя шум от минаваща кола, която се движеше по един от пътищата на чифлика.

— Синтия все още ли я прихващат?

— Отвреме-навреме — каза той. — Надявам се да се поукроти, като тръгне на училище.

— Да, така е — поклати тя глава.

— Ще отида да се поизмия — каза той. — Може ли?

— Ама разбира се. Ще останеш ли довечера?

— Ще видим — поразтри той лицето си.

— И да знаеш, у нас винаги има място — каза майка му и когато той тръгна към стълбите, викна след него: — Вземи розовия пешкир. Чист е.

От вестибюла стълбите водеха направо към задната част на къщата, където от едната им страна се намираше банята, а от другата — малка стаичка. Тясната площадка извиваше покрай тях към двете спални в предната част.

Той затвори вратата на банята и остана така известно време в тясното пространство между ваната и стената, загледан в заскрежената долна част на прозореца. Водата в бойлера, загрята от запаления долу огън, вреше.

Накрая напълни с гореща вода малкото легенче до бойлера, разхлади я, потопа ръцете си и остана известно време така, загледан във водата. Затвори очи. Чак когато паренето премина, извади ръцете си.

Изсипа водата и се избърса. Самобръсначката на баща му беше оставена на една поличка над мивката, до която имаше малко огледало. Беше пукнато по средата. Както и да застанеше, двете половинки на лицето му отказваха да се съединят. Той се обърна, притиснал с две ръце страните си.

Отдолу се чу леко хлопване на задната врата. После долетя гласът на майка му. Баща му, както винаги, мълчаливо се прибираще от работа.

Като вдигна глава, успя да погледне навън през горната незаскрежена част на прозореца. Отвъд полето и отсрещните къщи други покриви като арка се издигаха на фона на небето. Вляво зад тях, там, където чифликът рязко се снижаваше, можеха да се видят изпъстрените със сняг гористи склонове на далечните хълмове.

Когато погледна на другата страна към най-високата част на чифлика, забеляза мината, в която работеше баща му.

Слезе долу.

Баща му седеше на масата и чакаше да му донесат обеди.

Беше по-дребен от Пасмор, но въпреки това широките му рамене имаха нещо общо с тези на сина му. Както и майка му, той беше над шейсетте. Косата му обаче бе запазила естествения си цвят, бе разделена на път и вчесана назад по момчешки. Това му придаваше донякъде скромен, непретенциозен вид.

Сега обаче очите му бяха уморени и без блясък.

— Така ми е драго да те видя — посрещна го той и стана да му подаде ръка.

Беше по чорапи.

— Тъкмо се канехме до дойдем да ви видим.

— Пак можете да дойдете — каза той.

— Можем — засмя се баща му. — Кажеш сега, как е момата?

— Много е добре — каза той.

— Виж, грижа ми е, докато порасте — каза баща му. — Знаеш, не растат по дърветата.

— Е, хайде да хапнете първо — намеси се майка му.

— Добре де — промърмори той. — Само дето сега хич не ми е до ядене. Я виж кой е дошъл. И друго, вече съм бая стар за онова ей там — махна той с ръка към кариерата. — Още две години и ще трябва да се отърват от мен.

Седна на масата.

По-скоро приличаше на хлапак. Тя му донесе чинията с обеди и докато той режеше месото, остана права зад него до масата.

— А ти, ял ли си? — попита го баща му. — Знаеш, можеш да вземеш половината от мойто.

— Не се притеснявай, хапнах вече — успокои го Пасмор.

— Това добре. — Баща му го погледна.

— Искаш ли още чай? — попита го майка му.

— Не, благодаря — отговори той и седна.

Баща му хапна един-два залька и отмести чинията:

— Всичко добре, ама не мога да го ям това, майко.

— Да не вземеш да го оставиш? — засуети се тя около него.

— Не мога да го ям и това си е. — Той стана от масата.

— А на работа яде ли нещо?

— Не — поклати той глава. — Просто не мога да го доям. Тъкмо ще остане за вечеря.

— Все пак трябва да хапнеш нещо — настоя тя.

— Донеси малко чай — каза той и се закашля. Гърдите му изхриптяха. — До гуша съм задръстен с прах — оплака се и седна до камината.

Тя му донесе чая. Той пое чайника с една ръка, затършува с другата из джобовете си за цигари и след като намери една, го остави долу на плочата.

— Не можеш да накараш младото да се задържи — започна баща му. — Все припира. Ако не сме ние, взели-дали, няма кой да върши всичката работа. — Той запали цигарата си с една голяма запалка. Беше направена от парче метал — нещо, което сам си бе измайсторил по време на работа. От запалката изскочи малко пламъче. — Винаги съм се чудил, че като се порежа, не теква прах, а кръв. Когато ние си отидем, всичко ще бъде само машини. Натиснеш копчето — и готово! Това, за което съм се трепал цял живот, ще го имат само за една седмица. Научно-техническа революция! Един от моите хора загина миналата неделя, нали, майко? Долу в шахтата на шейсет и два метра.

— Не след дълго и това вече няма да го има — намеси се Пасмор.

— Вярно е — съгласи се баща му и махна с ръка. — Всичко ще си отиде и ще се забрави. И никой няма вече да си спомня за него. — Той се понаведе напред и се подпря на коленете си. — Трябва да съм се побъркал.

— Би могъл да зарежеш мината.

— Какво?

— Мога да ти помагам. Ще си намериш друга работа.

— Ама как, аз си имам гордост — рече той. — Не мога да се дам току-тъй.

Пасмор погледна към майка си. Беше застанала срещу тях, подпряла ръка на масата.

— Когато беше малък и ходеше на училище, а аз ходех на работа — продължи баща му, — над всяко късче, дето го копаех, си виках: „Ето, това той няма да е нужно да го копае.“ Знаеш, бих изкопал цялата кариера само за да бъда сигурен в това.

— Не би трябвало да мислиш чак толкова за мен — каза той. — Наистина. Гледай себе си.

— Ами, глупости. Има и друго — продължи баща му. — Знаеш ли колко само е над главата ми? Трийсет и пет сантиметра. — Той показва разстоянието с ръце. — На милиметър да мръдне и — свършено е с мене. Просто го виждам как се срутва отгоре ми. Знаеш, човек във всичко трябва да вижда смисъл.

Явно очакваше от негова страна някаква реакция.

Но Пасмор само извърна глава и се загледа в огъня.

Баща му също отмести очи и погледна през прозореца. На полето отсреща няколко деца притичаха с крясъци.

Отзад в градината вятърът навяваше отделни снежинки.

— Хайде сега, кажи какво има — обърна се към него майка му.

— Ще ви дойде като гръм от ясно небе — каза той. — Просто не знам откъде да започна, но вече не живеем заедно с Кей.

Майка му приседна отстрани до масата.

Като че ли през цялото време бе очаквала това.

Баща му го погледна. После, сякаш уверил се, че добре е чул, извърна очи. Загледа се в огъня.

— Добре де, ама защо? — попита той след малко.

Като че ли още от момента, в който беше влязъл, двамата се бяха подготвили за тази съпротива. И сега той бе нагазил доста надълбоко.

— Не зная — каза той. — Няма никаква причина за това. Просто не можех повече да живея с нея.

Майка му поклати глава с широко отворени, уплашени очи.

— Та тя е такава душица — каза тя.

— Знам.

— Просто не виждам какво да ти кажа.

Замълчаха.

— Техните знаят ли? — попита баща му.

— Не, не знаят. Нямахме намерение и на вас да казваме — промърмори той. — Поне за сега.

— Хич да не беше го правил — стана баща му от мястото си. Не знаеше къде да се дене. Заоглежда се наоколо.

После тръгна към вратата и излезе от стаята.

Стъпките му отекнаха нагоре по стълбите.

— Знаех си, че не трябва да ви казвам — обърна се той към майка си.

— Ама всички се карат — опита се да го вразуми тя.

— Знам.

Беше се разплакала. Но освен сълзите в очите ѝ, нищо друго не трепваше по лицето ѝ. Гледаше го вцепенена, сякаш закована за стола.

— Как ли го е понесла, бедната — каза тя.

— Е, можеш да си представиш.

— Не искаше да си отиваш, нали?

— Не.

— Да няма някоя друга? — попита изведнъж тя. Въпросът някак си я смути.

— Не — каза той.

— Поне дечицата не обичаш ли?

— Обичам ги.

— Но те са и на двама ви — възпротиви се тя. — Вие сте ги създавали. Не можеш да си вдигнеш чуковете току-тъй.

— Да не са ми собственост!

— Но ти си им нужен.

— Знам.

Тя не мръдваше.

— Има ли друга? — настоя майка му.

— Няма — поклати той глава.

Тя закри лицето си с ръце.

Той се загледа в посивелите ѝ, почти побелели коси.

После отново погледна навън през прозореца към полето, към посивялата трева и гърбовете на отсрещните къщи.

След малко вратата се отвори и баща му влезе отново в стаята. Очите му бяха потъмнели и гледаха някак уплашено.

— Значи всичко е било за нищо и никакво — каза той. Беше като парализиран. Погледна майка му, после бавно се обърна към камината. — Я виж ти какъв нехранимайко се извъди.

— Не! Не си прав.

— Не съм ли? — Баща му поклати глава. Просто не знаеше вече как да сдържа чувствата си. — Хубостник, дето напуска жена си и дечицата. И животно няма да го направи, ей... — Поспря се, после

продължи: — Какво си мислиш? Всеки човек цял живот е вързан за това, дето е създал. От царя до пъдаря. А ти какво, да не си по-друг?

— Няма такова нещо — смотолеви той.

— Да не си мислиш, че ние с майка ти не сме имали ядове?

— Знаем, че сте имали — каза той.

— И все някак сме се справяли. Нямало е как. Не можеш току-тъй изведнъж да затриеш всичко.

— Аз не затривам нищо.

— Тъй ли? — удиви се баща му. — Я само се поогледай. Виж какво ще ти кажа. Щом си я докарал дотук, значи няма нещо, дето да не си погубил.

Той отново излезе, като този път остави вратата отворена. Бавно се заизкачва нагоре по стълбите.

Майка му стана и започна да прибира масата.

Движенията ѝ бяха някак забавени. Когато отиде в кухнята, Пасмор я завари наведена, подпряна с две ръце на мивката.

— Все пак би могла да се опиташ да му обясниш — обърна се той към нея. — На баща ми.

— Какво има да му обяснявам? Тук няма нищо за обясняване.

— Струва ми се, че има.

— Ох, Колин, ти не знаеш, не знаеш — изхлипа тя, — просто не знаеш какво си направил.

Хълцаше, наведена над мивката, главата ѝ приведена, леко извърната.

— Всеки носи по някого на плещите си — продължи тя. — Тъй е то. Не можеш с лека ръка да го захвърлиш.

— Аз не захвърлям никого — възпротиви се отново той.

— Е, добре — каза тя. — Просто нищо не разбирам. Никой от нас не го разбира. Не можеш да очакваш това от нас.

— Така е. — Пасмор крачеше из тясното пространство и зяпаше голите стени, където влагата се стичаше на тънки струйки.

— И все пак добре направих, че ви казах — заключи той. — Това е всичко.

Отиде в другата стая и си взе палтото.

Вече беше стигнал до задната врата и тъкмо се канеше да я отвори, когато тя извика след него:

— Къде отиваш?

— Не знам. Сигурно ще намина към Айлийн.

— Ще останеш ли довечера?

— Ще видя — каза той. — Има късен влак, който мога да хвана.

Тя го погледна, но даже и да си бе наумила да каже нещо, в последния момент замълча.

— Добре — каза тя и отново се обърна към мивката.

— Е, тогава довиждане — отвърна той и излезе, като затвори вратата след себе си.

ГЛАВА ОСМА

Тръгна нагоре през чифлика. Когато минаваше през някаква незастроена площ между къщите, той се обърна назад и видя малко по-надолу покрива на бацината си къща, сгушен сред останалите в падината. Както си вървеше, вятърът се усили и малките, твърди, подобни на градушка снежинки зашибаха лицето му. Той се загърна в палтото си, скръсти отпред ръце и продължи нагоре.

Скоро излезе на най-високото. Къщите свършваха до един път, който минаваше по самото било. Отсреща се белееше каменна църквица, а до нея се виждаше червеникавата фасада на ниско, едноетажно училище. От двете им страни — по билото на север и по стръмния, сякаш издълбан склон на юг — се нижеше редица от къщи-близнаци с еркерни прозорци и сводести покрити входи. Зад къщите, по просторния склон на хълма, който опираше във втора верига от възвишения, се ширеха обработваеми земи, пресечени на места от заблатени шубраци, а още по-нататък — от причудливи, наредени в полукръг частни къщи, разхвърляни безразборно сред оголените дървета. Отдясно, на северния връх на билото, зееше кариерата с надземните си съоръжения и единствения си комин. Над разположените наблизко покриви се виеше черна спирала дим.

Той пресече пътя и влезе в една от градинките. Отстрани покрай оградата имаше широка алея, настлана с начупени плочки, а малка пътечка с ромбоидна форма, покрита със същата настилка, водеше към самата къща. Средната част бе заета от неголяма водна площ с по едно боядисано в ярки цветове каменно джудже отстрани. С лице към пътя, двете джуджета гледаха към най-отдалечените къщи на чифлика, едното седнало на гъбка, а другото вирнало свирка. В триъгълните парчета земя от двете страни на пътечката, които дооформяха градината, бяха засадени няколко ниско подрязани розови храста. И всичко това бе покрито с тънък слой сажди.

Отстрани на входа имаше прозорчета с матирани стъкла и метални рамки, а стъклото на самата врата бе боядисано в червено.

След като позвъни, забеляза през тях силуета на някаква фигура, която се бе запътила към вратата.

Отвори му висока, добре сложена жена на около четиридесет години. Имаше широко лице, издадена напред долна челюст и тъмни очи, които моментално светнаха, щом го позна.

— Боже мили, кого виждам! — възкликна тя. — Да не би да сме спечелили на пул?

Тя протегна ръце и двамата малко свенливо се прегърнаха.

— Божичко, каква изненада! — не спираше тя. — Ако знаехме, че ще дойдеш, щяхме да извикаме духовата музика.

— Е, можем да минем и без духовата музика — усмихна се той.

Тя се засмя и го хвана под ръка.

— Хайде да влезем вътре, миличък — подкани го и като затвори вратата, го поведе към предната стая, която гледаше към пътя.

— Отзад всичко е с главата надолу. От сутринта разчиствам долапите — поясни тя.

По-голямата част от стаята бе заета от тежка, тапицирана с кафява кожа мебелна гарнитура от три части, а до отсрещната стена имаше голям бюфет. Пред празната камина, която подобно на преддверието бе извита като арка, имаше наредени три фотьойла. Камината бе леко издадена напред, а стената около нея бе облицована с жълти плочки. На полицата имаше будилник, който показваше два без десет, а около него няколко семейни снимки, които по всяка вероятност не бяха успели да се поберат във витринките. Тук основното украшение беше една купчинка с изкуствени гипсови плодове.

— Можехме да запалим камината или изобщо можехме да се подготвим, ако знаехме, че ще дойдеш — каза сестра му и приседна на облегалката на един от фотьойлите. Беше оставила вратата отворена, като че ли всеки момент щеше да им се наложи да излязат.

— Кажете сега как е в Лондон — попита тя.

— Малко по-топло оттук.

— При нас от три седмици се кани да вали сняг, ама, изглежда, все не може да се накани. Само прехвърча отвреме-навреме. Когато завали, знам — ще поомекне. Как са Кей и децата?

— Много са добре.

— Получихме картичка за Коледа. Оттогава — нито думица.

— Ще ми направиш ли чай?

— Ама разбира се. Можем да минем оттатък. Само няма много да ми придиряш — всичко е разхвърляно. — Тя с мъка се надигна, от което лицето ѝ леко поруменя.

— С Кей ли си тук?

— Не — каза той. — И по всяка вероятност се връщам довечера.

— Е, така си е то. Ама щом не сме ти толкова мили, ще трябва да бъдем поне благовъзпитани.

Тя застана до вратата и го пусна да мине напред. Коридорът се състоеше от две части, едната от които бе заета от стълбите, а другата водеше към малката кухничка и задния вход. Той отвори една врата вдясно и влезе в стаята.

За разлика от първото помещение, което имаше правоъгълна форма, това тук представляваше съвсем правилен квадрат. Около разпаления в камината огън бяха наредени три кресла с дървени странични облегалки. Една маса за хранене със столовете около нея и един разтегателен диван заемаха почти цялата останала част от стаята. Обстановката тук не бе много по-различна от тази у родителите му, откъдето току-що беше дошъл.

Той свали шлифера си и седна близо до огъня. Задният прозорец гледаше към една разорана нива, по която, вдигайки облаци белезникав прах след себе си, бавно се движеше жълт камион с червени надписи. Прахът се носеше към къщата и вече се бе наслоил върху дървения гараж и парника зад него, както и върху прясно разкопаните лепкави буци пръст в градината. Тънък пласт се бе насъбрал и върху самия прозорец.

Сестра му отиде в кухнята, откъдето след малко се чу как изпука газта, когато постави чайника. Като се върна, тя затвори вратата и започна да прибира натрупаните по столовете дрехи, които бяха старателно сгънати и подредени в няколко купчинки.

— Е, така е по-добре — каза тя.

— Чудесно е — съгласи се той.

— Отвреме-навреме татко ни носи по някоя и друга кофа въглища, така че в това отношение сме си добре. И друго, Джек си има приятел, чийто баща търгува с дървен материал. От него имаме цели купища изсъхнали цепеници за подпалка.

— Как са момчетата?

— Ами добре са — каза тя. — Само че скоро ще ни напуснат — отиват да следват и повече няма и да ги видим. Кажи ми ти сега, как все тъй става, че само на вас, мъжете, ви сече пипето?

Айлийн тежко се стовари на един стол и започна да пригласяда назад косите си.

— Ходи ли вече у Уенди? — попита тя.

— Не — поклати глава той.

— О, там стават големи работи, право ти казвам. — Тя изведнъж се сепна: — Това сигурно е чаят. Как го искаш? Силен ли?

Продължи да дрънка и от кухнята: мъжът ѝ, сестра ѝ, децата ѝ... Само че през стената не можеше да се чуе всичко. Той се загледа през прозореца към нивите и камиона, който сега се спускаше по нанадолнището, а гумите му продължаваха да бълват бели облаци прах.

— Хем им е казано да не идват, като има вятър — върна се сестра му с табличката. — Я виж прозорците. Ама на Джек му е все тая — копае си градината още преди да са дошли. Знаеш, наторяват ни безплатно.

Тя се засмя и му подаде чашата.

— Ходи ли у мамини?

— Оттам идвам — отвърна той. — Малко са разстроени.

— Хайде пък ти сега! Какво се е случило?

— Разделихме се с Кей — каза той. — Мислех си, че ще е най-добре да им кажа. — И добави: — Както и на теб. Много по-добре, отколкото да ви пиша.

— Така е — съгласи се тя. Гледаше го уплашено. — Ей, сигурно ли е? — попита Айлийн и остави чашата си на пода.

— Да.

Тя подпря главата си с ръка.

— Тъкмо щяха да ви идват на гости.

— Да — каза той. — Щяха.

— Не знам — отвърна тя и стана. — Много обичам Кей. Това ми идва малко изневиделица.

Загледа се през прозореца.

В момента камионът не се виждаше. Само някъде от долния край на нивите се носеше ревът на мотора му.

— Мога ли да ти помогна с нещо? — попита сестра му.

— Надали. — После добави: — Можеш да поговориш с нашите, след като си тръгна.

— О, това е лесна работа. — Тя сви рамене. После се засмя: — Не знаеш откъде какво ще ти дойде, а? Така ме изненада с тая новина. — И добави: — Ей, да не вземе да ти стане навик?

— Няма — обеща той.

— Все съм си мислила, че ще стане нещо.

— Какво!?

— Още откак баща ми те изпроводи в живота като негов личен пратеник.

Пасмор замълча.

— Е, така или иначе той нямаше много-много на кой друг да разчита. — И добави: — Нито пък някой от нас.

— Не знам — каза той.

Тя седна на масата, извърната настрани.

Въпреки че още се усмихваше, той забеляза, че се беше разплакала.

— Знаеш, по онова време като парцал бих изхвърлила всички ония, дето ги влачеше в къщи. Мисля, че само Кей бих оставила.

Някой затръшна задната врата и влезе, кашляйки, в антрето. Чу се как си бърше краката и си отърсва ръцете.

— А, ето го и Джек. Ама не го знам и него какъв акъл може да ти даде. И той е един умник...

Самият Джек бе слаб и висок, рус, със сини очи и остри кокалести черти. Щом го позна, в очите му заиграха неспокойни пламъчета.

— Я виж ти — Колин! — изненада се той. — И то така ненадейно.

После като чужд човек малко притеснено се заоглежда къде да остави камарата книги, които носеше под мишница.

— Чакай, дай ги тук — надигна се жена му от масата. — Веднъж да му влезе в главата нещо, не можеш го накара да помисли за друго. Сякаш си е затрил ума някъде.

— Ох, пак нещо са я прихванали — каза Джек, като се усмихна и му подаде ръка. — За колко време си тук?

— Ама чакай — обади се отново жена му, — още не е влязъл и ти го заразитва кога ще си ходи.

Мъжът ѝ само леко вдигна вежди и седна.

— Просто имам свободен час и затова съм тук толкова рано — каза той. — Но ако искаш, мога още сега да изляза. Ще се върна по-късно. Винаги мога да разбера кога съм излишен.

— Колин носи лоши новини — каза жена му.

— Не думай. — Той я погледна с надеждата да отгатне настроението ѝ.

— Разделили са се с Кей.

Джек бавно обърна глава към него.

— Вярно ли е? — попита.

— Да — поклати той глава.

— Знаеш, много ми е неприятно да го чуя. — Наблюдаваше го втренчено. После се загледа в ръцете си. — Сериозно ли е?

— Да — каза Пасмор. — Струва ми се, че е сериозно.

— И какво, ще се развеждаш ли?

— Да.

— А децата?

— Ами... — Той вдигна рамене. — Ще останат при Кей.

— Аха — каза зет му.

Загледа се настрани.

— Не смяташ ли, че върши глупости, Джек? — намеси се сестра му.

За момент той замълча. Втренчи се в огъня.

После, без да вдигне очи, каза:

— Не, не смятам.

— Какво?!

— Човек не може да остане женен против волята си.

— А какво ще кажат хората?

— Човек не се жени заради хората.

— А децата? — Изглеждаше повече уплашена, отколкото изумена.

— Ако той вече не обича Кей, това е краят.

— Господи! — възкликна тя. — И после казват, че жените били сантиментални.

— Не бих го нарекъл сантименталност.

— И това е твой принцип, така ли?

— Не бих го нарекъл и принцип. Сега говорим за Колин. — След малко добави: — Както ти е известно, Кей ми е много симпатична.

— Трябва да си се побъркал — каза съкрушена жена му. — И двамата нещо сте мръднали. И какво, ще направиш същото с мен и децата, така ли?

— Защо? — учуди се той. Тя бе застанала зад него и съзерцаваше русите му коси. Той не я погледна.

— Знаеш ти защо. Щом сега мислиш като него, утре ще вземеш да го свършиш същото.

— Аз не съм Колин.

— Ами ако ти дотегне?

— На Колин не му е дотягало.

— Ами ако вземе да ти дойде до гуша! — Беше се разкрецяла.

— Не ми е дошло до гуша — каза той, — така че стига си се правила на глупачка.

Тя потърка чело, после каза:

— Добре, ще ти донеса чай.

Но въпреки всичко по лицето ѝ се четеше някакво странно задоволство.

Малко по-късно двете момчета се върнаха от училище. Повисоки и значително по-едри от родителите си, синовете им бяха облечени в ученическа униформа: сини фуражки с червени ширити и тъмносини жилетки с червени кантове. Те почтително поздравиха Пасмор, като първо се ръкуваха, а после се оттеглиха назад до вратата. Сякаш стаята изведнъж се оказа прекалено малка за петимата си обитатели. Сестра му с всичките си мъже около нея изведнъж му се стори някак по-снажна и по-внушителна.

Не след дълго той се извини и си тръгна.

Всички излязоха до вратата да го изпратят.

— Ще минеш ли към Уенди? — попита сестра му.

— Сигурно — каза той.

Навън се смрачаваше. От нивите зад къщата се носеше ревът на камиона. Долу в падината, както и покрай пътя, имаше вече светнали лампи. Откъм града се точеше дълга върволица от коли.

— Все още не мога да повярвам — каза тя.

Беше го хванала под ръка и така бе стигнала с него до пътната врата. Гледаше го, сякаш даже сега, в последния момент, очакваше да ѝ

каже, че се е пошегувал.

— Е — обади се той, — май че е време да тръгвам.

Двете момчета и Джек все още стояха на вратата пред къщата.

Момчетата бяха застанали неподвижно, като войници.

— Ами щом е така, Колин... — каза тя. — И умната.

Той я целуна.

Тръгна надолу по пътя, а сестра му остана така, загледана след него.

Когато се поотдалечи, той се обърна. Тя все още стоеше на вратата, зиморничаво скръстила ръце. Зад нея в осветеното преддверие вече нямаше никой.

Той ѝ махна и продължи надолу.

Взе автобуса за града.

Помота се известно време из улиците, позяпа по витрините. Хапна в някакво заведение, после отиде на кино.

Когато стана доста късно, тръгна обратно към чифлика.

Къщата беше потънала в мрак. Майка му стана да му отвори.

Все още не беше заспала. Чу и баща си да се върти горе в леглото.

— Ходи ли у Айлийн? — попита майка му.

— Да — каза той.

Докато си събличаше палтото, тя не сваляше очи от него.

— А у Уенди?

Той поклати глава.

— Може би ще ѝ се обадя утре.

— Помислихме, че си си тръгнал — каза майка му.

— Не съм.

— Както и да е, леглото ти е готово.

Беше му оправила в малката стаичка в задната част на къщата. В леглото имаше термофор, а електрическата печка беше оставена включена, за да поизсуши въздуха.

— Всичко наред ли е? — попита тя, застанала на вратата.

— Бомба е — каза той.

— Е, тогава лека нощ.

Когато майка му се върна в спалнята, той чу гласа на баща си.

Цяла нощ не мигна.

По някое време го усети да става и се приготвя за работа. Чу тежкото му дишане, после оригването в кухнята.

Майка му също стана. От стаята под неговата се носеше приглушеният им шепот.

Накрая вратата се хлопна и стъпките на баща му отчетливо отекнаха по плочките, а после бавно заглъхнаха в тишината.

Майка му се върна покрай неговата стая и отново си легна. Дълго време я чуваше как се върти и не може да заспи.

На сутринта къщата сякаш се бе омърлушила. От прозореца на спалнята погледът му се плъзна над струпаните покриви на чифлика към виещата се верига от голи хълмове в далечината. Там снегът вече се беше понатрупал и неясно се открояваше на фона на небето.

— Ще си ходиш ли днес? — попита го майка му.

— Да, сигурно ще си ходя.

— А сега къде живееш? — отново попита тя.

— Взел съм си стая под наем — каза той. — Ще ви оставя адреса.

Тя все още стоеше, загледана в него. Очите ѝ бяха зачервени, а лицето — подпухнало. Струваше му се, че всеки момент може да рухне на пода.

— Снощи, докато те нямаше, баща ти се обади на Уенди — каза тя.

— А, така ли — измърмори той.

— Просто трябваше да го каже на някого.

— Днес, преди да взема влака, ще мина покрай тях.

За да ѝ помогне, той стъкми огъня и го запали.

Изяде закуската, която специално му беше приготвила, и ѝ помогна да измие съдовете.

— Е, май ще трябва вече да тръгвам — каза той. Майка му го изпрати до вратата. Не промълви нито дума.

— Ще се опитам да намина, преди да си тръгна — каза той.

— Добре — кимна тя с глава.

— Ужасно съжалявам за всичко.

— Да... — Беше застанала на вратата, притеснено стиснала длани.

— Е, хайде — каза той и излезе на пътя.

Тя остана там, докато го изгуби от очи.

Стигна с автобуса до покрайнините на града. Слезе на последната спирка — най-високата част на един друг чифлик — и тръгна пеша.

По единия склон на долината пътят го поведе нагоре, извън града, към голите бърда и хълмовете на запад. Тук ливадите бяха превърнати в пасища. Зад ниските плетове тук-там започна да се появява по някоя каменна къща, а още по-нататък, докато вървеше все по-нагоре — няколко просторни тухлени къщи, до една потънали в сянката на дърветата. Широки алеи за коли се отклоняваха от двете страни на пътя и завиваха навътре към къщите.

Домът на сестра му се намираше на края на една тясна, непавирана пътека между плетовите. Бе разположен на поляна, сред гориста местност, в най-високата част на склона. Зад масивната порта от ковано желязо широка алея, с черна настилка от чакъл и катран и ивици бели речни камъчета, водеше към самата къща — огромна постройка, донякъде наподобяваща сградите от времето на Елисавета I, с високи комини, които стърчаха над короните на дърветата.

Къщата бе заобиколена от каменна площадка, от двете страни на която — надолу към пътя и към изсеченото пространство край гората — се простираше обширната градина, оформена от извити като дъга тревни площи, сред които тук-там се чернееха оголените цветни лехи.

Къщата бе наполовина облицована с дърво. Основите ѝ бяха гъсто обрасли с бръшлян, който рязко прекъсваше там, където свършваше тухлата и започваше светложълтата мазилка и потъмнялата дървена облицовка.

Докато вървеше нагоре по алеята, входната врата, цялата обкована с железни гвоздеи, се отвори и само след секунда на прага се появи млада жена в червен пенъоар.

Дребна и доста деликатна, тя изглеждаше някъде под тридесетте. Изчака го да се приближи и чак тогава даде знак, че го е забелязала. После, усмихнати, двамата си подадоха ръка.

— Знаеш ли, можех да дойда да те взема — каза тя. Беше ѝ се обадил от града. — По-далече е, отколкото си мислиш.

— Няма значение — каза той. — С удоволствие се поразходих.

И сякаш той бе домакинът, а тя му бе дошла на гости, пръв влезе вътре.

Минаха в голямата дневна с изглед към задната градина, под която долината се разстилаше като на длан. Мебелировката се състоеше от тежка, облечена в кретон гарнитура и няколко масички и столове, имитация на стил Тюдор.

Прислужницата им донесе кафето.

— Как са твоите хора в къщи? — попита го сестра му.

— Ами все някак я карат — каза той.

— Мога да си представя.

Беше застанал до прозореца. Сега градът като едно цяло се открояваше на фона на небето. На запад стръмните склонове около бащината му къща се съединявах и образуваха предела между долината и друга, успоредна на нея, разположена на север. В далечината можеше да различи къщата, в която беше израсъл. И целият склон отсреща сякаш се разтапяше, гален от топлите лъчи на слънцето.

— Ще останеш за обед — каза сестра му. — Обадила съм се на Арнълд и той каза, че ще дойде специално да се видите. Може да те върне в града.

Беше седнала удобно срещу него с подвити крака.

— Не е ли странно — каза той. — Като идвах насам и поглеждах назад към града, си мислех за всички ония къщи, в които са останали само жени. — Той я погледна. — Някак неестествено е: едно цяло, а разделено на две.

— Така е — съгласи се тя. По лицето ѝ бе пропъзляла лека усмивка.

— Мъжете воюват някъде далеч, а жените остават в къщи да шетат.

— Някои наистина го правят — съгласи се тя.

— Е... — Той отново погледна навън. От дърветата се бе проточило ято врани.

— Обаче някои от къщите са празни — каза тя.

— Какво?

— Има и жени, които ходят на работа. Всички не са като мен.

— Е, да, така е. Бях започнал да забравям.

Той откъсна поглед от прозореца и седна.

— Ужасно съжалявам за новините, които носиш — каза тя.

— Да — смънка Пасмор и попита: — А какво ти каза баща ми по телефона?

— В същност — нищо. Просто се разплака.

— Аха — промърмори той и като усети погледа ѝ върху себе си, се загледа настрани.

— Окончателно скъсахте с Кей, така ли?

— Страхувам се, че е така.

— Но не си сигурен.

— Не, сигурен съм — каза той и я погледна право в очите.

Тя го наблюдаваше, леко смръщила вежди.

— Ти си просто едно отвратително говедо.

— Е, все пак на всеки може да се случи — измънка той.

И двамата замълчаха. В това време прислужницата отново влезе в стаята, остави още кафе и излезе.

— И за какво си дошъл, ако мога да попитам, Колин? Да ни изкараш всички от равновесие, така ли? Нямаме ли и ние право на малко спокойствие?

— И аз не знам защо съм дошъл. Отчасти — стечение на обстоятелствата.

— Поне за сега баща ми можеше да мине и без това.

— Права си — смотолеви той.

Навън, над обширната низина, която се разкриваше пред погледа, бе започнал да се спуска мрак. Светлината някак странно си играеше с облаците, като ту проблясваше, ту отново се скриваше. Първо пропълзя над няколко струпани къщурки в едно сухо дърво, неочаквано освети някаква горичка далеч от тях, после бавно сякаш потъна в земята.

— А какво казва Айлийн за всичко това? — попита сестра му.

— Айлийн ли? Та при нея функционира само първата сигнална, Уенди. И отгоре на всичко е винаги доброжелателна. Точно оттам идва гнилото.

— Само когато започнат да ни произвеждат в епруветки, ще можем да бъдем безгрешни.

— Е, поне в такъв случай човек никога няма да се чувства като собственост на някаква си епруветка.

— И какво искаш да кажеш? Че се чувствуваш нечия собственост ли? — Тя го погледна. — Аз не бих казала подобно нещо.

Когато Арнълд се върна, навън се беше извила буря. Той влезе, примигвайки, в стаята и започна да изтърсва снега от косата си.

— Тю да му се не види, малко по-рано да бях тръгнал и нямаше да ме застигне — каза той.

Той бе рижав, с късо подрязани старомодни мустачки и набита атлетическа фигура. Кожата на лицето му бе светла и леко луничава. Беше облечен в тъмен костюм, от чието малко джобче се подаваше колосана кърпичка. Нещо в скованото му държане напомняше за синовете на Айлийн.

— Е, как си — каза той, като му подаде ръка и още преди да е получил отговор, се обърна настрани.

— Просто имаме късмет, че Арнълд е въобще при нас — обади се сестра му. — Наскоро го повишиха.

— А, да — разсеяно измърмори той, сякаш този факт някак му се беше изплъзнал. — Няма, няма, па току изведнъж вземе, та стане нещо. — Той пое чашата, която Уенди му бе наляла още като чу звука от стъпките му в коридора, отпи малко, примлясна и като заяви: „Чудесно е, котенцето ми“, я целуна по бузата, прегърна я със свободната си ръка и се обърна към Пасмор, без изобщо да го погледне: — Е, и с какво беше почнала да те занимава? Да ти се жалва от семейното си положение ли?

— Не — отговори той. — По-скоро се занимавахме с моето.

— Каза ли ти, че се готви за общински съветник? — продължи той, сякаш изобщо не бе го чул.

— Не — отвърна той.

— Тия дни уредиха кандидатурата ѝ. — Той се поотдръпна, за да може да ѝ се полюбува отстрани. — И при това е социалистка. Аз не ѝ казвам нищо за моите работи. И най-голямото ми блаженство идва от самата мисъл, че един пролетарски общински съвет ще сложи в пазвата си такъв опасен кърлеж като жена ми.

Пусна я, за да може да му долее чашата.

— Пасморови — продължи той — са най-добросъвестното семейство, което съм виждал. Като коне с капаци са. Само им покажи накъде да бягат — и се втурват като луди. Бог да е на помощ на оня, който се изпречи на пътя им.

Той гаврътна силното питие, без да го е разредил, и отново притисна жена си до себе си.

От обятията на мъжа си сестра му го наблюдаваше съсредоточено, с някаква няма молба да не обръща внимание на това афиширане на чувства.

По време на обета зет му го попита:

— Уенди каза ли ти, че сме решили да си осиновим няколко момченца? Явно сами не можем да си ги направим. Не знам кой е причината. Не че не сме опитвали. — Двамата се спогледаха, после той се засмя. — Е, наистина малко е кофти, ама... Мисля си: стига се е занимавала само с мен. Та аз съм по-глезен и от дете!

Той отново стана да я целуне и след като позвъни за прислужницата, извади кутия пури.

— Само си представи някой малък скитник — намеси се сестра му, като посочи към снежната вихрушка навън, — който се е затрил сам някъде из тая веявица и изобщо не допуска, че накрая ще дойде тука.

— Хайде, хайде — прекъсна я зет му. — Може да бъде и нещо по-лошо.

Когато излязоха навън и се отправиха към колата, снегът вече беше спрял. От едната страна, докдето погледът стигаше, се стелеше пухкава бяла покривка, а от другата се открояваха симетричните черни блокове на града.

— И да знаеш, че тук винаги си добре дошъл — каза сестра му, след като си бяха взели довиждане. — Просто не знам какво друго мога да ти кажа. Ще пиша на Кей.

— Добре — каза той. — Много се радвам, че се видяхме.

Тя се отдръпна от прозореца и когато колата потегли през пухкавия сняг надолу по алеята, им махна с ръка.

Известно време пътуваха мълчаливо. По прясно натрупания сняг на пътя не се забелязваше нито следа.

Когато се появиха първите сгради на града, Пасмор изведнъж попита:

— Би ли те затруднило, ако вместо на гарата, ме оставиш в къщи?

— Ама моля ти се! — отговори зет му.

Сега, когато двамата бяха останали насаме, явно се чувствуваше неловко.

Като минаха по моста и свиха покрай фабриката, където работеше, той започна:

— Знаеш ли, имаме в управителния съвет един Суонсън. Сигурно никога не си чувал за него.

— Не съм — каза Пасмор.

— Добра душа е. Заможен, ама безобиден. С две думи — никакъв. Жена му, и тя като него — къщно пиле, не се вре много-много. Знаеш ги такива. Имат си три сладки дечица. — На завоя той спря монолога, размахна юмрук на някакъв шофьор, когото задминаваха в момента, и продължи: — И да вземе преди година да си наеме прислужница — шведка. Знаеш, нито е първият, нито е последният. Само че виж тук какво става. Момичето е такова, дете нямаше да може да го пипне, ако не беше се позамогнал — женен, баща, състоятелен, с хубав дом. Като ерген сигурно не е могъл и отдалеч да припари до такава капчица. Такива като нея не биха го и погледнали. И ето ти го сега — подреден с такова бижу в къщи. Искам да кажа, все си мисля с простия си акъл — ужасна ирония на съдбата, а? И на всичко отгоре, басирам се, че и с пръст не я е бутнал. Ама между нас да си остане, също се басирам, че това го подлудява.

— Може би трябва да я пусне да си ходи — обади се Пасмор, допусчайки, че с всичко това зет му се опитва да подхване някакъв разговор за собственото му положение.

— Е, и какво? — възрази обаче той. — Стореното-сторено. Туй, дете го строшиш, не можеш го залепи. И да я пусне, и да не я пусне — все тая: чак сега той явно вижда какъв гаф е станал. — Откакто бе започнал историята, той непрекъснато въртеше глава към него и поглеждаше към пътя само дотолкова, доколкото да не се блъснат някъде. — Не можеш да отречеш, че това е такава история, дете би изкарала от релсите и най-свестния. Малко ме е грижа колко е привързан към нея.

Остави го накрая на чифлика.

— Няма да те закарам — каза той. — Това значи да поостана на приказки, а още преди половин час трябваше да бъда на работа. — Подаде му ръка през прозорчето: — Хайде, и пак ще се видим, приятел. Обаждай се!

Пасмор го изпрати с поглед.

Когато се върна в къщи, завари баща си сам пред камината.

Явно току-що се бе върнал от работа. Яденето му стоеше непокътнато на масата.

— Майка ми няма ли я? — попита той.

— Отиде на пазар.

— Отбих се да си вземем довиждане.

Баща му, загледан в огъня, не каза нищо. Беше бос, а краката му, явно премръзнали, се бяха зачервили.

— Ами аз ще трябва да тръгвам — промърмори той. — Влакът ми заминава след един час.

— Мислех, че вече си тръгнал — каза баща му.

Най-накрая вдигна глава. Лицето му беше посърнало, страните хлътнали.

— Ще ви пиша, като се върна — каза Пасмор.

Баща му отново се загледа в огъня.

— Бог ми е свидетел — каза той, — по-добре изобщо да не беше се раждал. Наистина така щеше да е по-добре.

— Ами... — измънка той и отстъпи назад към вратата.

Баща му остана все така наведен напред, някак смален, загледан в огъня.

— Е, аз тръгвам — каза той.

— И повече кракът ти да не е стъпил тук — каза баща му. — Никога.

— Да — каза той. — Добре.

Излезе и затвори вратата след себе си.

Когато тръгна надолу по пътя, видя отсреща да се задава майка му.

Не беше го забелязала. Вървеше по неутъпкания сняг и гледаше в краката си.

Той сви нагоре в някаква крива уличка, прилепи се до една от портите и така, притулен зад плета, я изчака, докато мине.

Тя вървеше бавно, забила поглед в земята, превита под тежестта на торбата, която бе преметнала през рамо. Палтото ѝ, твърде голямо за нея, стигаше почти до глезените.

Тогава му хрумна, че можеше да ѝ се обади. Приличаше му на старица от някоя пиеса, която преминава през празната сцена.

Но въпреки всичко си остана там до плета и чак когато прецени, че се е отдалечила, отново излезе на пътя. Продължи надолу и взе автобуса за гарата.

ЧАСТ ВТОРА

ГЛАВА ДЕВЕТА

Почти не излизаше от стаята си. Бе станал чувствителен и към най-дребните неща. Имаше усещането на човек, затворен в клетка: само някакво дращение и стържене — едва доловими доказателства за наличието на живот навън.

През няколко дни слизаше долу и купуваше различни продукти — предимно консерви и пакетирани храни, които можеха да издържат по-дълго време. По-голямата част от тях обаче оставаше недокосната. Изобщо не вдигаше пердетата. По цял ден лежеше и зяпаше странното блуждаене на светлини и сенки по тавана.

Имаше неприятности и с хазяина. Когато си бе тръгнала, Хелън съвсем непреднамерено бе забравила да му остави своята част от наема. И естествено му се бе наложило да извади цялата сума от собствения си джоб. А що се отнася до останалите му задължения — издръжката, която даваше на жена си, разноските по поддържане на дома и изплащането на ипотеката — всичко това, и то при ограничените възможности, които му предлагаше стипендията, му идваше много. Накъдето и да се обърнеш, виждаше само дългове и разорение.

Веднага след завръщането си бе позвънил на Кей с намерението да ѝ каже, че е ходил при родителите си. На телефона обаче се обади тъща му, която реагира нито много студено, нито много сърдечно, а в тона ѝ прозвуча такова огорчение, че когато в крайна сметка чу гласа на Кей, той просто не намери какво да каже. И когато тя го попита как родителите му бяха приели всичко, той само смотолев: „Е, сигурно можеш да си представиш.“ И тъй като тя замълча, добави: „Доста зле“, след което, без да си кажат нищо повече, затвори телефона.

Два дни по-късно ѝ позвъни отново, но след като отново чу гласа на тъща си, веднага затвори.

През следващите няколко дни изобщо не и се обади. Странно. Това, което най-много искаше да сподели с Кей, бе реакцията на баща му, която като проклетие бе висяла над главата му по време на целия обратен път до Лондон. Тя не му даваше мира и тук, в стаята, а

продължаваше като мъчително видение да го дебне, скрита някъде в сенките на мебелите — това бе някакво странно натрупване от страхопочитание и ужас, които му бе трудно да контролира. Вечер, през пролуката между пердетата, той наблюдаваше тълпата от боклукчии и несретници, която се събираше долу на улицата — тази армия от отрепки на обществото, която всеки момент можеше да повлече и него към дъното.

В подобни моменти — едва ли бе способен да си го признае — му се искаше да се втурне в къщи при Кей и децата, да зарови глава в обятията им и да моли за прошка. Единственото нещо, за което някога, още от самото начало, бе мечтал, бе чувството за пълнота. И единственото нещо, което някога бе искал, бе да се опита да оправи нещата.

От време на време в промеждутъците между унеса и търсенето на храна в кухнята той сядаше и пишеше на Кей писма: пишеше, а после ги късаше и хвърляше в кошчето, заедно с части от дисертацията и останалата си работа. Нямаше представа защо сега, след като бе така наясно с чувствата си, не можеше да сложи в ред и мислите си.

Накрая реши, че няма друг избор, освен да отиде в къщи и да поговори с нея. Стана, изми се, облече се и потегли.

Беше ясна, почти пролетна утрин. Още с излизането си навън усети, че настроението му се повишава.

Когато тръгна от Блумсбъри нагоре по хълма, зад него остана гарата Сейнт Панкрас, чиято сграда се извисяваше като замък над мъглата, а най-високите минарета и кубета, огрени от слънцето, опираха в небето. Зад кулата ѝ се издигаше превит като стебло стълб бяла пара, която сякаш пулсираше, а в края си изтъняваше и трептеше като развян от вятъра вимпел на отдалечаващ се кораб. Докато се изкачваше нагоре, той от време-навреме се поспираше и хвърляше поглед назад: утринната ведрина, прозрачността на въздуха, която ставаше все по-осезаема, живителната топлина — не можеше да разбере защо така дълго сам се бе лишавал от всичко това; защо така дълго си бе мислил, че всичко е свършено. Нещата в края на краищата не бяха чак толкова трагични, колкото си ги бе представял.

Бе излязъл рано с надеждата, че ще може да завари децата, преди да са тръгнали за училище. Вместо да отключи сам, той позвъни на вратата, отчасти защото очакваше да ги чуе как тичат да му отворят и отчасти, защото уважението към Кей не му позволяваше да я безпокои, без да се е обадил предварително.

Обаче вътре нещо се бавеха. Отвори му самата Кей. Беше облечена в светлосиня рокля, която през живота си не бе виждал.

За момент той остана на стълбите, надничайки през вратата, когато осъзна, че в същност тя бе застанала на прага така, че не можеше и да се допусне, че гори от желание да го покани. Стори му се подмладена, по-свежа от всякога; поглеждаше го някак странно, с почти наивна прямота — като момиченце.

— В къщи ли си? — попита той.

— Ами, така ми се струва.

Изчакваше го да види какво ще направи.

— А майка ти тук ли е?

Тя поклати глава:

— Замина си преди няколко дни. — Наблюдаваше го съвсем спокойно. Косата ѝ бе прибрана отзад със синя панделка.

— Роклята ти е много хубава.

— Радвам се, че ти харесва — каза тя.

— Майка ти ли ти я купи?

— Да.

Той съвсем се обърка. Не знаеше какво друго да каже.

— И все пак мога ли да вляза?

— Ако мен питаш, по-добре ще е да не влизаш.

Той кимна, въпреки че съвсем не знаеше защо.

— Къде са децата?

— На училище.

— Не е ли малко рано?

— Заведе ги Марджори.

През отворената врата той хвърли заинтригуван поглед навътре в коридора. Къщата изглеждаше много спретната и чиста.

— Майка ти ли те подучи? — попита той.

— Какво?

— Да не ме пускаш. — Той кимна с глава към къщата.

— Няма такова нещо — поклати тя глава.

За миг се зачуди какво да ѝ отговори.

— Ако идваш в неделя, както се бяхме разбрали, няма да има никакви недоразумения — каза Кей.

Но въпреки всичко той не помръдваше от мястото си и упорито изучаваше празния коридор. В края на краищата това беше неговата къща. Но всъщност беше ли негова? На първо място, помисли си той, къщата бе собственост на тъста му, който бе платил вноската, както и на строителната организация, на която той лично дължеше значителна част от остатъка. Може би само входната врата, някой от прозорците и малка част от задната градина бяха негови и само негови.

— Все още имам ключ — отбеляза той.

— Имаш — съгласи се тя.

Мебелите също бяха негови. Никога не бе разглеждал проблемите си от такъв ъгъл. Но сега явно се очертаваха в много лоша светлина.

— Другото, за което исках да говорим, са парите — каза той.

— За това можем да поговорим и в неделя. — Вече бе пуснала дръжката на вратата. — Кога ще дойдеш?

Пасмор се поколеба:

— Когато ти е удобно.

— Тогава — към десет.

Погледът му още веднъж се плъзна навътре в къщата. Отзад вратата на дневната беше затворена.

— Марджори на обед ли взима децата? — попита той.

— Редуваме се през ден.

— Аха.

— Утре е мой ред.

— Добре сте я наредили.

— Наредили сме я.

Той все още се помайваше.

— Е, добре тогава, ще дойда в неделя.

— Ще те чакаме — отвърна Кей.

Той я погледна.

— Всичко хубаво — каза тя и затвори вратата.

За момент се изкуши от мисълта да извади собствения си ключ или като по-ярка демонстрация на чувства даже да разбие вратата.

Тръгна обратно съвсем бавно, а недоумението му непрекъснато растеше. На ъгъла на площада се обърна, сякаш се съмняваше, че бе позвънил на точния адрес. В края на краищата не бе искал кой знае какво.

И все пак всичко си беше както преди. Тъй като времето се бе постоплило, даже и жените в градината продължаваха да бутат количките си.

Когато се върна в стаята си, заключи вратата.

Седна с гръб към пуснатите пердета и заби поглед в стената. След малко, все още загледан в нея, като парализиран запали газовата печка. Никога не бе се чувствувал така ужасно.

В неделя пристигна точно в десет. Позвъни и чу как децата се затичаха по коридора да му отворят. Малко непохватно се заловиха с ключалката, но накрая, въпреки възбудата си, успяха да се справят с нея и бавно отвориха вратата.

Гледаха го подозрително, с широко отворени очи.

— Здравсти — каза той и за пръв път се почувствува като съвсем чужд човек.

Бяха го зяпнали с бляскави, разбиращи очи, в което въпреки всичко се четеше известно недоверие.

— Мога ли да вляза? — попита той.

Те кимнаха с глава и отстъпиха назад.

Той се наведе и ги целуна. По лицата им, които сякаш излъчваха вътрешното напрежение, долови същата нерешителност.

— Да ви кажа ли какво съм ви донесъл? — попита той.

Те кимнаха с глави, изчаквайки да видят какво пък значи това.

— Хайде да влезем вътре — подкани ги той — и да видим какво има тук.

Вдигна малкия на ръце и влезе в къщата.

Без изобщо да го погледне, детето свъси вежди и се заоглежда за Кей, докато той го отнесе в стаята.

Седнала до масата, облечена в рокля с голяма бяла яка, тя пишеше нещо на някакво листче. Бяла кариока пристягаше косите ѝ.

Самата стая бе безупречно чиста: подът блестеше и никъде не се забелязваше нещо, което да не е на мястото си. Даже му направи

впечатление, че и задната градина бе подредена. Лехите от двете страни на оградата бяха засадени.

Всичко това не можеше да не му вдъхне някаква увереност.

— Обедът е готов — каза Кей, като посочи към наредените съдове на печката. — Само трябва да го притоплиш. Всичко съм ти написала. — Тя остави листчето на масата. — Печеното е във фурната. Ако изобщо имаш намерение да излизате с колата, ключовете са ей там — и тя посочи към полицата над камината.

— Ясно — каза той. Остави малкия и си свали палтото.

Децата бяха насядали отсреща и не сваляха очи от него.

— Сега ли искаш да говорим за парите? — попита тя.

— Виж, това наистина е въпрос на икономии — каза той, — но точно сега, струва ми се, не е най-подходящия момент. — Кимна към новото палто, преметнато на стола, новите ръкавици, оставени на масата, и новата рокля, в която бе облечена.

Тя вдигна от земята някаква чанта и извади от нея тефтерче, което също никога не беше виждал.

— Тук са седмичните разходи — каза тя, като му посочи цяла редица от цифри. — Водя си сметка за всичко. — Прелисти страниците. — На нас самите не ни стигат. Наложил се баща ми да ни даде назаем.

— А, така ли? — смотолели той. — Да, ясно.

Усмивката му се беше стопила.

Тя остави тефтерчето до него на масата.

— Ще го прегледам — каза Пасмор.

— Имаше ли и нещо друго? — попита тя.

Той се колебаеше.

— Струва ми се, че не.

Тя посегна към палтото си.

— Е, мисля, че вече мога да тръгвам.

Той го взе от ръцете ѝ и докато го държеше, внимателно повдигна яката.

— Много е хубаво — каза.

— Хубаво е.

Тя си сложи ръкавиците и взе чантата от масата.

— Майка ти ли ти купи тия дрехи? — попита той.

— Да — каза тя.

Изведнъж малкият стана от мястото си и тръгна към нея.

— Стига де, излизам — сгълча го тя.

Детето се разплака.

— Наистина ли излизах? — обади се едно от момиченцата.

— Ох, ще се върна, преди да сте си легнали.

Тръгна към вратата. Децата се спуснаха след нея.

— Ще се върна, като се навечеряте — успокои ги тя.

Той чу как вратата навън се хлопна, после как токчетата ѝ бързо затракаха надолу по стълбите и как накрая вътре децата зареваха в хор.

За момент даже си помисли, че тя може и да се върне. На подобен зов сигурно биха откликнали и отвъд площада.

Когато излезе в антрето, видя трите дребосъчета залепени за вратата. Най-голямата се протягаше нагоре и се опитваше да достигне ключалката, а останалите две виеха пронизително, виждайки, че няма да успее.

Наложи му се едно по едно да ги отнесе обратно в стаята. Раздаде им шоколадите. Те започнаха мълчаливо да ги чоплят и да късат обвивките, а после, все още подсмърчайки, задъвкаха едновременно с безизразни физиономии, забили поглед в земята.

Така реваха цялата сутрин.

Навън заваля. Той седна до прозореца и се загледа в локвите, които започнаха да се образуват в градината.

На обед не хапнаха нищо. Просто насипа студеното ядене в чинии и ги остави на масата.

По едно време децата се уединиха по столчетата си. Все още хълцайки, малкият заспа. Той го придържаше, докато се опитваше да успокои останалите две. Чувствуваше се зле и просто не му се искаше да се помръдне.

Дъждът спря. Локвите в градината започнаха да се отцеждат. Късчето небе, което едва се забелязваше между къщите, сякаш бе прихлупило целия град.

Той приготви палтата, ботушките и шапките им за излизане, при което малкият, внезапно събуден, отново нададе вой.

Все така разплакани, ги избута през отворената врата, отключи колата, наведе седалката — да могат да се качат — и потегли.

Започна се една луда обиколка из парковете. На всяка празна детска площадка те послушно слизаха от колата, като по команда се

качваха на люлките и с побелели лица оставаха там като заковани. А докато той ги люлееше напред-назад, зяпаха наоколо с невиждащи, зачервени и подпухнали очи.

От мокрите люлки процесията продължаваше към мокрите пързалки, после към мокрите въртележки и кончета и накрая — обратно към колата.

Във всеки парк ритуалът се повтаряше отново и отново. Принуждаваше ги и ги уговаряше, докато ужасът му непрекъснато растеше, защото не можеше да ги успокои.

Накрая реши, че е време да се прибират. Малкият, който все още хълцаше, се тръшна върху резервната гума и заспа.

На връщане минаха с колата в края на улицата, където живееше Нюсъм. Чак след това си даде сметка, че не бе имал нищо друго пред вид. Просто зави по улицата, която водеше натам, когато забеляза малко по-надолу две фигури, които му се сториха познати.

Вървяха ръка за ръка и в момента, в който се увери, че това беше Кей, едва не връхлетя върху тях. Закова на място, уплашен в първия момент, че могат да го видят.

Мъжът, висок и тромав, се смееше някак ехидно, сякаш знаеше, че Пасмор е някъде наблизо и докато заобикаляха локвите насъбрана вода по улицата, тя съвсем фамилиарно се притискаше към него, при което той просто прекаляваше, като непрекъснато я хващаше за ръка.

И чак когато се изгубиха зад ъгъла, на него изведнъж му проблясна кой в същност беше мъжът. Това бе фигурата, която се бе появила почти гола на вратата на кухнята при последното му посещение у Нюсъм: дебела, размекната, с брада, с едно криво око и неизвестно защо с извърната на една страна глава. Фаулър!

Той обърна колата.

Почти не си спомняше как бе стигнал до площада. Беше му останало само усещането, как спира пред къщи и слиза от колата, където краката му така се разтрепериха, че трябваше да се подпре за известно време на вратата.

Когато тя се прибра, той бе успял да си възвърне до известна степен присъствието на духа или поне така му се струваше.

Появи се усмихната на вратата на кухнята. Децата, които вече бе сложил да вечерят, изведнъж забелязаха присъствието ѝ, втурнаха се с викове към нея и започнаха да я прегръщат. В продължение на няколко

минути той бе забравен. Отново му се догади. Прииска му се като тях да застане на колене и да запълзи по пода.

Но си остана усмихнат на стола, с разперени на масата ръце. Децата обаче преминаха в контраатака — разплакани я задърпаха за ръцете и се опитаха да я повалят на един стол.

— Стига де, мирно — скара им се тя и като се кикотеше, падна на пода заедно с тях. Палтото ѝ се разтвори и той, без да иска, зърна краката ѝ. Целите бяха изпръскани с кал. Беше просто ужасно. Кръвта нахлу в главата му.

Съвсем тържествено децата едно след друго я целунаха по бузата.

— Е, добре ли прекара? — попита я той.

— Да.

Тя се заливаше от смях, почти без да го погледне. Отмяташе назад глава да им се полюбува, после започваше да ги имитира.

— Хайде, стига вече — усети се по едно време тя. — Качихте ми се на главата.

Малко по малко успя да ги прикотка и седна с тях на масата.

Той ѝ сипа чай.

— Няма смисъл да оставаш повече — погледна го изведнъж тя, сякаш чак сега бе забелязала присъствието му.

— Е, поне да ги сложа да си легнат.

Той се повъртя още малко, като отвреме-навреме я поглеждаше, после стана и излезе. Първо отиде в предната стая, която някога бе ползвал като кабинет, после се качи горе и най-щателно огледа спалнята, банята, детската стая и гостната, мъчейки се да открие някакви следи от чуждо присъствие, без естествено да слага в сметката своето собствено.

Помогна ѝ да измият и приготвят децата за сън. Сега те изглеждаха изтощени, с безцветни и подпухнали лица, а Кей — някак странно равнодушна към състоянието им — продължаваше да се смее и да усмирява оплакванията им с дълги властни прегръдки.

Когато слезе долу, той я завари вече да разтребва стаята.

— Ще трябва набързо да пооправя — извини се тя. — Чакам гости. — И когато той не каза нищо, тя го погледна: — Е, няма ли вече да си тръгваш? Палтото ти е в коридора.

— Ами май че ще трябва — измънка.

— Надявам се, че не са те изтормозили много. — С гръб към него, тя прибираше остатъците от вечерята.

— Изглежда, малко трудно минават без теб — каза той. — И знаеш ли, всичко това наистина започва да ме притеснява. Струва ми се, че не им се отразява много добре.

— Ще трябва да свикват — каза тя. — Ще дойдеш ли в неделя?

— Да — отговори той.

— Много скоро изобщо няма да им прави впечатление.

— Кой ще идва тази вечер?

— Приятели. — Тя го погледна.

Пасмор просто не можеше да повярва на ушите си.

— Е, тогава трябва да тръгвам. Няма да им направи добро впечатление, ако заварят мъжа ти тук.

— Остави ли ключовете от колата? — попита тя.

Той затършува из джобовете си.

— Трябва да съм ги забравил там.

Понечи да тръгне към вратата.

— Не се притеснявай, аз ще ги взема — каза Кей.

Мина покрай него и излезе навън. — Опасно е да се оставят в колата.

Отвори вратата, взе ключовете, после се огледа и провери вратите. Той я наблюдаваше, застанал на тротоара, с ръце в джобовете.

— Е, благодаря ти, че ги изведе — каза тя. — Наистина, сигурна съм, че им се е отразило добре.

Кимна му с глава и тръгна към вратата.

— Е, тогава довиждане — каза тя, затвори и угаси лампата.

Той бавно се отдалечи, като се чудеше дали да не остане и да види кой пък може да ѝ идва на гости.

Така обиколи площада. В предната стая пуснаха пердетата и запалиха лампата. Спалнята им на втория етаж също светеше.

Бавно тръгна обратно през площада. Отново беше заваляло.

Изведнъж, като вдигна яката си, той зави и се отпрати надолу по хълма към стаята си.

По-късно същата вечер ѝ се обади по телефона.

Трябваше да почака малко, докато някой вдигне слушалката. Първото нещо, което го удари, в ухото, бяха музиката и развеселените гласове и чак след това се чу гласът на Кей.

— Извинявай, ама случайно да си намерила някакви документи, след като си тръгнах? — започна той. — Трябва да съм ги оставил някъде из къщи.

— Нищо не съм намерила — отвърна тя, като че ли имаше предварително готов отговор. — Ако искаш, мога да ги потърся. Много ли са важни?

— Няма значение — каза той. — Бяха просто някакви записки. Кой знае къде съм ги забутал. Само исках да проверя дали не са при теб.

— Ако наистина намеря нещо, ще ти го изпратя — каза тя.

— Ами много ти благодаря — каза той. — Май че имаш гости, а?

— Да.

— Познавам ли някого?

За момент тя замълча.

— Артър.

— Артър ли?

— Коулс.

— А, да.

— И Бил Нюсъм.

— О, така ли?

— Струва ми се, че никой друг не познаваш.

Той чу как някой сменя плочата — на неговия грамофон. И плочите бяха негови: беше ги купувал със собствените си спестявания.

— Съжалявам за документите — каза тя. — Ще трябва да ги потърся.

— Много ти благодаря — повтори той.

— Лека нощ.

От другия край на стаята дочу началото на някакъв разгорещен спор, след което му затвориха телефона.

Долу, на улицата, нощта се проточи по-бавно от всякога: виковете на тълпите, които тръгнаха да се прибират; песните на пияните които започнаха да затварят кръчмите; последните стъпки на някой, който едва щеше да докрета до къщи. След това се заредиха безкрайни часове на пълен покой, от време-навреме нарушавани от

рева на минаваща кола, а много по-късно от някой и друг камион, от дрънкането на бутилки и случайните, забързани стъпки на най-ранобудните; после започнаха да се чуват и повече коли — със забавен ход, но по-начесто; лекото потреперване на къщата от минаващите под земята влакове; безкрайният поток от човешки стъпки; и най-накрая дрезгавата светлина, която се процеди през пролуките и пердетата.

На сутринта не хапна нищо. Стомахът му сякаш се бе стопил, а там, където евентуално би трябвало да се намира, усещаше някакво ужасно изтръпване, някаква огромна празнина и напрежение, от които въпреки всичките си усилия не можеше да се освободи.

В съзнанието му като на филмова лента започнаха да се нижат кадрите от събуждането на семейството: ставането от леглото и приготвянето на закуската — Кей по пенъоар до печката, а децата заиграни на пода до нея; самата закуска — обикновено най-вкусното ядене за деня, после децата, които се обличат и тръгват за училище. Днес сигурно бе ред на Кей да вземе децата на Нюсъм: пътят с колата по тясната глуха уличка; чукането на вратата; Фаулър по халат — едното му око зареяно в неизвестна посока, а устата му озъбена — усмихнат протяга ръка. Той се хвана за главата. Мъчителното видение не му даваше покой: чужд мъж на публично място притежава собствената му жена.

Всичко наоколо го потискаше: като се започне от глъчката долу, на улицата, и звъненето на звънеца, който толкова отдавна бе поправил, и се стигне до трополенето нагоре-надолу по стълбите.

Той заключи вратата. Чувствуваше се съвсем безсилен.

Седна на стола, като продължаваше да се тресе целият.

Зарови главата си в ръце и се разплака безутешно. Какво, по дяволите, можеше да иска който и да е мъж от нея?!

Вечерта взе автобус на края на улицата и не след дълго се озова в Излингтън. Приблужи се до площада от другата страна и се настани до една телефонна кабина срещу къщата. Въпреки че кабината беше празна, човек можеше да си помисли, че стои там и си чака реда.

Току-що се бе мръкнало. От цялата къща светеше единствено малкото прозорче над входната врата. Мъжделивата светлина го накара

да допусне, че семейството все още се намира в задната стая, чиято врата вероятно бе оставена откритата.

Отвреме-навреме той се поразтъркваше, отдалечаваше се надолу по пътя, без обаче за момент да изпуска от очи къщата. Гледаше много-много да не излиза от сянката на дърветата, защото не бе изключено да срещне някой от съседите.

След малко прозорците на горния етаж светнаха: тя приготвяше децата за сън.

Той просто се закова на мястото си. Поне така, докато къщата му беше пред очите, успяваше да разсее някои от най-мъчителните си видения.

Тръгна по-смело по площада. Мина покрай къщата, огледа отблизо вратата и прозорците, поспря се до колата.

Изведнъж прозорците на горния етаж угаснаха. След малко отново светнаха.

Той вървеше нагоре-надолу и потриваше ръце от студ.

По едно време на площада се появи такси.

Беше се задало от другата страна на градината. Пред всяка врата шофьорът се навеждаше напред, като явно търсеше някакъв номер.

Накрая спря до колата и натисна клаксона.

Само след секунда в коридора светна и вратата се отвори.

Появи се Кей, облечена в бяло палто. В първия момент изобщо не можа да я познае. Но после с добре познат жест тя махна на таксито.

Зад нея изникна друга, по-едра и по-широкоплещеста фигура, която съвсем не му бе трудно да разпознае.

Марджори също се появи на вратата, изчака ги да се качат, викна им нещо, а после се засмя.

Изобщо не можеше да повярва на очите си. Приличаше му на представление, подготвено специално в негова чест.

Едва бе успял да се скрие зад кабината, когато таксито профуча край него и зави надолу към Уест Енд.

След известно време той отново тръгна на обиколка. Поспираше се пред осветените прозорци на сутерените, надникваше вътре и тук-там виждаше по някоя позната физиономия. Стигна до вратата на собствената си къща, спря, повъртя се малко и отмина.

Върна се при кабината, където отново застана, загледан в къщата. Накрая порови из джобовете си, влезе вътре и набра номера.

Чу гласа на Марджори и съвсем небрежно, сякаш ужасно бързаше, каза:

— Маджори, дай ми, моля ти се, Кей. Обажда се Колин.

— Колин? — повтори тя, сякаш ѝ бе необходимо време да го смели. — Страхувам се, че не си е в къщи.

— А, така ли? — каза бодро той. — Няма значение. Ще ѝ звънна утре. А ти как си?

— Добре съм — отвърна тя.

— Как е Бил?

— О, както обикновено. Оправя света.

— А къде е Кей? На кино ли?

— Не зная — каза тя. — Мисля, че ще вечеря някъде навън.

— Добре — отвърна той. — Много добре. Щом продължава да се храни... А с кого ще вечеря?

— С един приятел.

Той продължаваше да виси в кабината, втренчил през стъклата поглед в къщата, където антрето ослепително светеше. Представяше си я как стои наведена над телефона, може би леко се полюлява в кожените си ботуши и изучава остриите им върхове.

— Сигурно няма да се върне много рано — подхвърли той.

— Ами не ми се вярва.

— Много мило от твоя страна, че ѝ даваш възможност да си откъдне.

— О, утре следобед тя ще гледа нашите. Нали знаеш, днес всичко е танто за танто.

— Е, повече няма да те задържам — каза той. Някъде вътре бръмчеше телевизорът — неговият телевизор! — Кажи на Бил, че ще мина да го видя тези дни. Сигурно няма да има нищо против.

— Не вярвам. Само че му се обади, за да се уговорите предварително.

— Добре — каза той. — Ще му се обадя. Лека нощ.

Чу щракването в слушалката и видя как лампата в антрето угасна, после мъждивата светлина в малкото прозорче също изчезна. Марджори се бе прибрала в задната стая.

Остана още малко на поста си. Целият площад гъмжеше от синове и дъщери, съпруги и съпрузи, и всичките, с изключение на него, утихваха двама по двама по-къщите.

Когато се върна в стаята си, той коленичи на пода.

Накрая легна на килима.

Заспа почти на разсъмване. След малко се събуди, а навън зад пердетата бавно се развиделяваше.

Потъна в още по-дълбоко забвение.

Сякаш изведнъж бе престанал да съществува: ръцете, краката, дрехите му — нищо не беше негово; като че някой с магическа пръчка му ги бе отнел едно по едно. Вече бяха ничии: не принадлежаха на никого, когото познаваше или за когото изобщо можеше да си а спомни.

ГЛАВА ДЕСЕТА

Вечерта отново зае поста си на ъгъла на площада. Но тъй като вече беше невидим — нали изведнъж бе престанал да съществува за самия себе си, а оттам и за околния свят, — този път не взе никакви предпазни мерки. Съвсем свободно се разхождаше нагоре-надолу и наблюдаваше къщата и цикъла от ту светващи, ту угасващи светлини. Но там не се появяваше никой — нито на вратата, нито на някой от прозорците. След като бе пристигнал толкова рано, бе почти немислимо Фаулър да е вече вътре.

Потропваше на едно място с крака и потриваше ръце. Просто невероятно как бавно минаваше времето. Тръгна надолу по улицата, после отново се върна. Къщата обаче си оставаше потънала в мрак, с изключение на бледата светлина, която се процеждаше през прозорчето над входа.

Той направи още една обиколка.

Гледаше къщата отдалече, взираше се в тъмните прозорци, тръгваше отново, само че в обратна посока, много внимателно оглеждаше вратата, молейки се през цялото време да го познаят.

После, след като реши, че е твърде късно за каквито и да било посетители, пое обратно към автобусната спирка.

Насреща му, хванала Фаулър под ръка, вървеше Кей. Вече на няколко пъти бе имал подобни халюцинации. Но веднага осъзна грешката си и всичката кръв нахлу в главата му.

С огромно облекчение влезе в стаята си, стовари се на един стол и се загледа с празен поглед пред себе си. Вече съвсем не бе в състояние да си дава сметка за това, което върши. Сякаш отново се бе превърнал в малко момченце, на което изобщо не може да се разчита. Скъсал всякакви връзки със света, той се чувствуваше загубен. Но от това едва ли му ставаше по-тежко.

В неделя на излизане, издокарана с белите си ръкавици и — той чак сега забеляза — новото си кремаво палто, с бяла панделка в косите, след като съумя със същото необяснимо благоразположение да отбие протестите и капризите на децата, тя го погледна на вратата и попита:

— А ти как си, добре ли си?

— Е, не съвсем.

— Ще можеш ли да се справиш?

— Мисля, че ще мога.

— Бих могла да помоля Марджори или някоя от другите майки да прескочи за малко.

Той я погледна съвсем безучастно.

Вече разбираше, че даже при вида на самата къща му прималяваше — стените, таваните, пода — всичко, което някога с такава любов бе подновил и възстановил.

— Не виждам защо хукваш да излизаш, щом дойда — каза той.

— Струва ми се, че така е по-добре — отвърна тя, застанала на вратата.

— И без това съм сигурен, че има достатъчно случаи, без да говорим за днешния, когато им се налага да се оправят без теб.

— Правя го колкото за тебе, толкова и за тях — каза тя. — Но така или иначе трябва да побързам. Вече закъснявам.

Отново го погледна и добави:

— Аз пък не виждам защо да не ги заведеш при теб в апартамента. Даже, ако искаш, могат да останат да пренощуват.

— Там няма никакви удобства за деца.

— Добре, вече трябва да тръгвам — повтори тя. — Ще поговорим за това някой друг път.

— Кей — обади се той.

— Честна дума, ужасно бързам. — Тя махна с ръка на децата и затвори вратата след себе си.

— Носиш ли ни шоколад? — попитаха го в хор те.

Приседна до тях, без да промълви нито дума.

След малко хлапето се разплака. Останалите две седнаха срещу него да го съзерцават, но естествено не издържаха дълго и една по една го последваха, като се гледаха като парализирани.

Това изобщо не го развълнува. Остана си на стола и продължи да изучава стената.

Накрая децата сякаш съвсем забравиха за него. Замъкнаха се в другата стая, но от време-навреме се връщаха да вземат по някоя играчка; зяпаха го минута-две, после отново изчезваха, а топуркането им по стълбите и в горната стая кънтеше из цялата къща.

Все така безучастно, той им приготви вечерята, погледа ги как набързо опустошават всичко, после отново притихна на мястото си, така че когато Кей се върна, ометените чинии и месото, което се бе опитал да нареже и накрая бе разсякъл на две, все още си стояха на масата.

— Как са те? — попита тя, хвърляйки поглед към чиниите.

— Доста по-добре.

Децата се бяха върнали горе да си играят и не бяха я чули да се прибира. От стаята над главите им се носеше невероятна врява.

— Ако не ти се занимава с тях целия ден, само ми кажи — обърна се тя към него.

Той я гледаше как настървено си свали ръкавиците, как остави чантата на масата и започна да се съблича, сякаш всеки момент готова да избухне.

— Защо да не идваш само сутрин или следобед? — продължи тя.

Погледна го, но след като не получи никакъв отговор, съсредоточи вниманието си върху масата. Започна да прибира и трупа накуп мръсните чинии.

След като си бе свалила палтото, беше останала по тънка синя рокля, украсена с нанизана панделка.

— Най-добре ще е да разчистя всичко това — мърмореше под носа си тя. — И сигурно не са пили чай, нали?

Това преля чашата; целият се разтресе.

В следващия миг, когато тя взе куп чинии и тръгна към мивката, той вече беше на крака и с едно единствено движение до една ги изби от ръцете ѝ.

Изглеждаше по-стреснат от нея.

Дълго време след това в ушите му продължаваше да отеква грохотът от чиниите, които се търкаляха и разбиваха из стаята.

Изведнъж на горния етаж се възцари мълчание. После от стълбите долетя тропот от детски крака.

— Струва ми се, че ще е най-добре да си тръгваш — каза тя. — Следващата неделя ще помоля Марджори да поеме децата.

— Точно за тях се притеснявам — отвърна той. — Защото с цялата си наивност им влачиш тук кой ли не.

— Не смятам, че съм по-малко загрижена за тях от теб — възрази тя.

Децата с трясък нахлуха в стаята, но останаха стъписани пред разпилените по пода парчета порцелан.

С треперещи ръце и свити юмруци той стоеше, целият разлюлян, пред нея.

— Бих искал да оставаш тук с тях, когато идвам — каза той.

— Това не зависи от тебе.

— Мисля, че така ще е по-добре. И също мисля, че ще мина някой ден през седмицата. След като аз ви издържам, нямаш никакво право да ме караш да вися наоколо и да мръзна на студа.

— Ако ми кажеш кога ще дойдеш, може — съгласи се тя.

— Все едно кога.

— Тогава ще намериш вратата заключена.

— Все още имам ключ — отбеляза той.

— Наскоро смених бравата.

Той я гледаше като онемял.

— Имаш ли някакви законни основания за това?

— Нямам представа. Но имам достатъчно морални основания, което, струва ми се, е по-съществено.

— И кой ти пусна тая муха в главата? — попита той.

— Никой никъде нищо не ми е пуskal. Трябва да си глупак, ако очакваш нещо друго.

Той продължаваше да я гледа като омагьосан; не му се тръгваше; чак сега, натъкнал се на нейното съпротивление, усещаше първите признаци на връщане от небитието.

— В такъв случай аз пък мога да реша, че няма да е етично да продължавам да ти осигурявам средства за поддръжката на къщата. Поне дотолкова, доколкото го правя в момента.

— Добре — каза тя. — Само че не ми се иска точно сега да започваме този разговор. Не и пред децата.

Тя ги изпрати навън да донесат метлата и лопатата, като по този начин ги отстрани от купа счупени чинии.

— Какво искаш да постигнеш с всичко това, Кей? — попита кротко той.

— Не те разбирам.

— Какви са мотивите ти?

Изведнъж тя му се стори много спокойна. Зад нея децата бяха започнали да събират парчетата в лопатата.

— И не с ръце — обърна се тя към тях. — Само с метлата. Иначе ще се порежете.

— Всичко ми се струва прекалено добре обмислено, за да ти повярвам — продължи той.

— Няма какво да крия. — Тя се обърна и взе метлата от ръцете на малкия. Той уплашено гледаше пръстчето си, където се червенееше капка кръв.

Започна да смила разпилените парчета.

Сякаш пред очите му ставаше чудо. Това бе съвсем друг човек, който нямаше нищо общо с жена му. И тя като него вече не съществуваше. Само че след възкресението си тази нова личност някак си бе успяла да постигне много повече, отколкото който и да е от двамата изобщо някога беше притежавал.

Той отиде в предната стая и се загледа през прозореца.

От кухнята съвсем методично се чуваше бръскането на метлата.

След малко тя се появи на вратата.

— Струва ми се, че ще е най-добре вече да тръгваш. Можем да им спестим всичко това. Не е необходимо да виждат повече.

— А на мен ми се струва, че вече доста са видели.

— Не си прав.

— Гадно е.

— Можеш да мислиш каквото си искаш.

Децата бяха застанали на вратата зад нея.

— Мисля, че наистина вече трябва да си тръгваш — настоя тя.

Той стана, оглеждайки се наоколо.

Ококорени, децата му направиха път. Взе палтото си, облече го и се запъти към вратата.

— Няма да се намери човек, който да не се възмути от всичко това.

— Е, не бъди чак толкова сигурен — възрази тя.

Той затръшна вратата след себе си.

Цялата къща потрепери.

Изчака няколко дни и чак тогава позвъни на Нюсъм. Не му се обади веднага, защото през цялото това време не бе в състояние да върши нищо друго, освен да съзерцава стената, и при това дълбоко

възмутен от факта, че изобщо някой, да не говорим за човек, който така добре го познаваше, може да остане толкова безразличен към страданията му.

И когато най-накрая набра номера, разбра, че не си е в къщи.

— В ателието е — каза Марджори. — Да му предам ли нещо?

— Дали ще има нещо против, ако отида там? — попита той.

За момент тя се замисли.

— Не знам, не мога да ти кажа.

— Остави — каза той. — Няма значение.

— Ще му кажа да ти се обади.

— Не е необходимо. Не е толкова важно — каза той и затвори.

Малко по-късно телефонът иззвъня. Беше Нюсъм.

— Как я караш? — попита той. — Отдавна се каня да ти се обадя. Още откак говорихме за делимостта на природата.

— За какво? — изуми се Пасмор.

— Да се видим да пийнем някой ден, а? — предложи Нюсъм.

— О, не знам — измънка той.

— Мога да мина някоя вечер. Само не знам дали ти имам адреса.

— Не! — подскочи той. — Аз ще намина.

При мисълта за чужд човек в стаята загуби и ума, и дума.

— Добре тогава, да се видим довечера — предложи Нюсъм.

Звучеше неимоверно весело. Но след като не получи отговор, отново попита:

— Е, става ли?

— Да — промърмори той. — Добре.

— Ще те чакам — каза Нюсъм. — Да кажем, към осем.

Навън се смрачи.

Стаята бе осветена от уличните светлини, които едва-едва проникваха през спуснатите пердета.

Телефонът иззвъня, после спря.

Малко по-късно отново звънна.

Когато се обади, Нюсъм попита:

— Ще можеш ли да дойдеш тази вечер?

— Не зная — каза той.

— Вече е девет без петнайсет.

— Не се чувствавам много добре.

— Какво ще кажеш за утре вечер? — Нюсъм търпеливо чакаше.

— Ами добре — смънка той.

— Някъде към седем. Мислиш ли, че ще можеш?

— Да — каза той. — Ще дойда.

— В ателието.

— Да — повтори той. — Добре.

На следващия ден се събуди чак късно следобед. Когато отвори очи, долу вече прибираха сергиите.

Под светлината на уличните лампи се бяха събрали познатите съмнителни фигури, които тършуваха из боклуците. От другия край на улицата, нарамила четки и лопати, се зададе тълпата боклукчии.

Не след дълго всичката мръсотия бе складирана в канавките. Тълпата обаче все още се мотаеше около последните останки и докато не ги нахвърлиха в камионите, не се отдели от тях. На осветените места тук-там възникваха спорове, отваряха се торби и смачкани опаковки, след което, все така безшумно, цялата паплач изведнъж изчезна.

Когато слезе долу, на улицата не се виждаше жива душа. Той тръгна след цистерната, следвайки неотклонно струята вода до другия край на улицата, спря се и я загледа как завива и поема обратно нагоре покрай отсрещния тротоар.

Пропусна спирката. Вече не можеше да координира движенията си. Въпреки че добре си спомняше ателието и даже можеше да възстанови в паметта си блясъка на голите му бели стени и формата на прозорците, той в никакъв случай не можеше да го свърже с онова, което правеше, или да го приеме като възможен краен пункт на пътуването си. Седеше като закован и зяпаше през прозореца, където като на екран преминаваше целият квартал.

Чак когато сградите му се сториха непознати, Пасмор се надигна от мястото си и позвъни да слезе. Повървя известно време натам, накъдето бе отминал автобусът, после съвсем напосоки сви на един ъгъл и тръгна обратно.

Доста по-късно си спомни как се бе строполил на леглото си. Отдолу някой позвъни, а не след дълго почука и на вратата.

Позна гласа на Нюсъм.

Някой бавно натисна дръжката и вратата, въпреки че беше заключена, леко поддаде.

Вторият опит, беше по-солиден.

След малко стъпките на Нюсъм се отдалечиха. Чу го как опитва вратата на кухнята.

Лампата се щракна и стъпките му засноваха из кухнята.

Подът скърцаше ужасно. За момент му се стори, че Нюсъм чакаше нещо. Чу се тътрене на стол, после дълга пауза, след което долетя поскърцването на масата, на която вероятно се бе облегал, за да огледа осветените прозорци на апартамента в задната част.

След всичко това столът бе преместен обратно, лампата — загасена и само след секунда под вратата се подаде някаква бележка.

Стъпките на Нюсъм заглъхнаха надолу по стълбите и почти веднага изтрополиха долу на тротоара. Вратата на колата се хлопна, после долетя ревът на мотор, който, на свой ред, бавно замря.

Чак на другата сутрин той взе бележката. „Когато не се появи в ателието — пишеше Нюсъм, — открих адреса ти в телефонния указател и минах да те видя. Струва ми се, че в последно време прекарвам там по-дълго време в чакане, отколкото в работа. Но какво е животът, ако не ти поднася изненади. Ако решиш, моля те, обади ни се. Ще ми бъде приятно да се видим.“

Малко след като прочете бележката, телефонът иззвъня. Беше Нюсъм.

— Страхувах се, че може и да не те намеря — каза той. — Май че снощи нещо се поразминахме.

Той не отговори. От другата страна също мълчаха.

— Е, поне намери ли бележката ми? — попита Нюсъм.

— Как е Фаулър? — попита той.

— Фаулър?

Вероятно сета той бе с него в стаята, negliже — голо шкембе, щръкнало над чифт голи крака.

— Не съм виждал Норман от известно време — каза той. — Знаеш ли, вече не живее тук. Нае си апартамент.

— С пенсията си на трудоустроен ли?

— Това пък какво е?

Навярно Нюсъм се бе засмял.

— Винаги съм си мислил, че е бил ранен или нещо подобно — каза той. — Не са го доубили само по стечение на обстоятелствата.

— Е, това не мога да знам — отвърна Нюсъм.

— А как върви работата ти? — попита той. — Все още ли си на червеното петънце?

— Ами в известен смисъл — да. Обаче вече ми се струва, че някои неща започват да се поизбистрят. Защо не дойдеш при мен в ателието — предложи той — и ще ти покажа. Но не знам дали изобщо имаш вкус към подобни неща.

— Мисля, че нямам — отговори той.

— Можем да си поговорим за каквото искаш.

— Къде живее Фаулър?

— Не му знам адреса.

— Сигурно е разведен — предположи той. — Не може да не е, след като се развява нагоре-надолу с женени жени.

— Разведен е.

— И сигурно тя го е изоставила. Искам да кажа, при тези обстоятелства това би било съвсем логично. Навярно ще трябва да ѝ се обадя. В края на краищата жената има известен опит, който може да се окаже полезен.

— Не знам какви са обстоятелствата — каза Нюсъм, — но знам, че има две деца.

— Както и да е. Какво ли пък ме интересува!

Беше застанал в средата на стаята, държеше слушалката и разсеяно гледаше пред себе си.

— Днес свободен ли си? — попита Нюсъм. — Ако искаш, мога да мина да пийнем по нещо.

— Сигурно Марджори я е навила да тръгне с Фаулър. Просто си я представям как изпипва тази сърцераздирателна история.

— Не зная — каза Нюсъм. — Само знам, че е влюбен до уши.

— Точно по сценария — засмя се той.

— В неделя, след като ти си беше тръгнал, трябваше да минем да се обадим на Кей. Заварихме я в доста окаяно състояние.

— Е, да, мога да си представя — каза Пасмор.

Отново се засмя.

— Виж какво — продължи Нюсъм. — Просто е ужасно да говорим за това по телефона. Защо да не се видим като хората?

— Не виждам никакъв смисъл в това — отсече той и преди Нюсъм да е успял да отговори, му затвори телефона.

В неделя сутринта той ѝ позвъни много рано, преди още да е имала време да излезе или даже да стане. Гласът ѝ звучеше глухо и уплашено.

— Искам да сме наясно — започна той. — Когато дойда, най-добре ще е да си си в къщи. Не желая децата да ми се предават от трето лице.

Представяше си я на телефона сънена, с притворени очи и бледо, обезкръвено при ставането лице, може би не съвсем сигурна кой се обажда.

— И друго — продължи той. — Най-добре ще е, докато съм там, да не излизаш никъде. Това създава у децата поне известно впечатление, че сме заедно.

Още не беше се доизказал, когато тя му затвори телефона.

Остана до апарата разтреперен, загледан в стената.

След малко се облече и тръгна към къщи.

Изтича до спирката и нетърпеливо седя до вратата, докато празният автобус пхтеше по нанагорнището. После скочи и подминавайки глухата уличка на Нюзъм, се затича по тесните улици към площада, а стъпките му отекваха надалеч в утринната тишина.

Бе стреснат от самия звук: тежкото дишане, топлата кръв, която бучеше в ушите му.

Обаче вратата му отвори Фаулър.

Беше с тъмен балтон и шалче около врата, сякаш и той самият току-що бе пристигнал. Изгледа го от глава до пети с изкривения си поглед, но вероятно никой от двамата не бе съвсем сигурен с какво да започне.

— Кей помоли да ви попитам дали не бихте имали нещо против да дойдете малко по-късно — каза той. — Така ще има време да подготви нещата.

Забеляза у Фаулър същия отсъстващ израз и несигурно поведение, които му бяха направили впечатление още при първата им среща в кухнята на Нюзъм: това бе безучастният и леко объркан вид на човек, който като че ли непрекъснато се намира на две места едновременно — едно може би съвсем неволно усещане, породено и засилено от лекото му кривогледство. Струваше му се, че гласът му долита някъде отдалеч, че едва ли не е забулен в някаква тайнственост,

сякаш мислите и движенията му бяха направлявани от неземна сила, с която той единствен бе в контакт.

Изведнъж, като че ли от съседната стая, чу собствения си глас, който каза:

— Бих желал да вляза и сам да поговоря с Кей, ако е възможно — и усети как същият този глас се разтреперва, как думите започват да се накъсват от някакви странни стонове и задъхвания, как отделните звукове постепенно се навързват и накрая засядат като огромна буца в гърлото му.

— Ако толкова настоявате да влезете, не мога да ви спра — каза Фаулър с все още извърната на една страна глава.

— Не, не можете — каза той.

Сигурно се бе заблудил по отношение на брадата — сега без съмнение Фаулър беше гладко избръснат.

Над едното му око имаше стар белег, който стигаше чак до ухото.

Когато понечи да влезе, Фаулър отстъпи назад в коридора.

Вратата на задната стая беше заключена. Отвътре се чуваше бърборенето на децата. Когато почука, те изведнъж млъкнаха.

— Да влезем тук и да поприказваме — кимна му към другата стая Фаулър.

Усети ръката му на рамото си. Моментално се разтрепери. Ръцете му заиграха.

— Дошъл съм да видя децата си — запротестира той.

— Знам — каза Фаулър. — Точно за това искам да поговорим. И искам направо да ви кажа, че идеята да ги заключим беше моя.

— Е, в такъв случай — каза той — по-добре ще е да ги отключите.

Но въпреки всичко вече беше отстъпил под твърдата му ръка и за свое голямо учудване, се оказа безропотно поведен назад, към стаята в предната част на къщата.

— Нямам нищо против да се виждате с Кей — каза той. — Но това, което не одобрявам, е идването ви тук.

Фаулър не каза нищо, сякаш премисляше това, което току-що беше чул.

— Не идвам често тук — каза той. И по всяка вероятност учуден, че няма никакви възражения, продължи: — Мисля, че трябва да разберете. Все още можете да причините голяма болка на Кей.

В поведението му прозираше известна загриженост. Едно от очите му се откачи и започна свободно да си се движи в очната кухня.

— Струва ми се, че не разбирате... — започна отново той, когато вратата се отвори и на прага се появи самата Кей.

Беше плакала. Изведнъж Пасмор почувствува огромна вълна на облекчение.

— Сега ще се облека — обърна се тя към Фаулър. — Няма да се бавя много.

Бавно размениха погледи.

— Не зная — каза Фаулър и я хвана за ръка.

— Не трябваше да те карам да идваш — продължи тя — сама мога да се оправя.

Сякаш Пасмор не съществуваше.

— Единственото нещо, което не мога да приема — намеси се той, — е Фаулър да идва тук. Не искам да има никакъв допир с децата ми.

— Знам — каза тя.

— Е, тогава поне това е ясно.

— Но важното е, че аз искам.

Съвсем неочаквано тя сякаш връхлетя върху него. Той не беше подготвен за това. Вероятно бе изобличил Фаулър в нещо, което тя упорито не искаше да види.

Стори му се, че Кей с един скок се намери до него. Лицето ѝ бе обляно в сълзи. Никога през дългия си съвместен живот с нея не бе я виждал да страда така мъчително.

И единственото му желание в момента беше да я утеши.

Обаче веднага след това тя сякаш забрави за него. Като хвърли поглед към Фаулър, бързо излезе от стаята.

— Тръгваме — каза тя кротко. — Само да оправя децата.

И когато Фаулър я последва, в коридора тя го попита:

— Ще се обадиш ли за такси?

Остана сам.

От коридора долетя гласът на Фаулър, който, докато чакаше да му позвънят, започна да се разпорежда с децата през затворената врата на кухнята.

Чудеше се дали изобщо знаят, че е дошъл. В следващия миг ги чу да се качват след Кей нагоре по стълбите, след което отново долетя

гласът на Фаулър, който поръчваше такси.

Изведе децата навън, нагласи ги в колата, бутна им в ръцете по един шоколад и кутийка бонбони и започна поредната си убийствена обиколка из детските площадки. Докато ги возеше, побутваше насамнатам и носеше на ръце, той не преставаше да плаче, а те го поглеждаха смаяни, след което отново се зазяпваха навън, без да имат представа какво може да значи всичко това.

Обеда приготви сам — все с нещо трябваше да заплати за нетактичността си. Купи от гастронома няколко консерви и ги затопли в отделни съдове. Почти никой не ги докосна.

Но въпреки всичко, когато Кей се върна сама, къщата беше подредена, а децата укротени.

Тя влезе в стаята и свали палтото си, без да промълви нито дума. От това, че я виждаше нещастна, донякъде му олекна.

— Извинявай за сутринта — каза той.

Тя целуна децата и започна да им говори нещо, като с цялото си поведение подчертаваше, че освен тях в стаята няма никой.

— Забравяш, че не виждам Фаулър за пръв път — обади се той.
— Един ден влезе гол в кухнята, когато бях у Нюсъм.

— Знам — каза тя. — Казвал ми е.

— Тогава съм сигурен, че разбираш от какво мога да се страхувам.

— Когато си го видял, е бил болен. Възстановявал се е след някаква криза.

— Точно за това говоря през цялото време. Не е стабилен човек.

Обзе го някакво въодушевление.

— Само да си беше намерила някой, който да изглежда нормален — продължи той. — Но Фаулър — не! Като че ли го е блъснал трамвай.

Тя упорито мълчеше. Отново се беше заела с децата.

— Приличате ми на двама инвалиди.

— Вярно е — съгласи се тя.

Седна и взе малкия на коленете си. Лицето ѝ беше бледо, с дълбоки сенки под очите.

— Трябва да ме оставиш на мира. Аз те оставих, нали? — Тя го погледна. — Правиш го само от суета.

— Какво? — изуми се той.

Можеше да ѝ каже толкова много неща. „Тези деца са си мои, мои... Където и да отиде, каквото и да направи, тях никога няма да може да ми отнеме...“

Тя стана и остави малкия на пода. Вдигна от стола палтото и ръкавиците си.

— Майка ми ми предложи да вземе децата за известно време. Аз заминавам.

— А, така ли — промърмори той.

Тя излезе в коридора да закачи палтото си. Децата като по команда тръгнаха след нея и все така безропотно я последваха обратно в стаята. Като че ли бе създал племе номади.

— Майка ти знае ли за Фаулър?

— Да. — Тя вдигна очи.

— Просто се чудех. — Но въпреки всичко не можеше да допусне, че е вярно.

— Добре ще е да тръгваш — каза тя. — Уморена съм. Искам да ги нахраня и да ги сложа да спят.

— Къде заминаваш? — попита той.

Тя вече се беше обърнала и се бе захванала с чая.

— Обикновено по това време морето е приятно. Имаш чувството, че си се отървал от целия свят. Въпреки че, струва ми се, с тая си артистична душа Фаулър би предпочел Франция или нещо подобно. Слънцето и цялата останала гадост.

И когато тя не каза нищо, а започна да слага масата, да вади от бюфета тенджери и чинии, парчета хляб и буркани с конфитюр, той изкрещя:

— И какво трябва да направя аз? Да те пусна ли?!

Тя изглеждаше съвършено спокойна. Като навита пружинка редеше съдовете по масата и очевидно мислите ѝ се рееха някъде далече.

— Няма да се оттегля и това си е — отсече той. — Тази къща е моя.

— В такъв случай ние ще трябва да си излезем оттук.

— Така ли? — учуди се той. — И къде ще отидете?

— У Марджори.

— У Нюсъм!?

Тя се беше навела над масата и зяпаше през прозореца, но изведнъж се обърна, сякаш усетила погледа му върху себе си. Видя я, че плаче.

— Не мога да ти позволя да продължаваш да ме тормозиш по този начин — каза тя. — Ако не престанеш да вървиш по петите ми, ще трябва да се махна.

Без да каже нищо, той поклати глава.

— И цялата ти войнственост се проявява, когато съм сама — продължи тя. — Но когато Норман е с мен, можеш само да стоиш и да трепериш.

Подуши, че тук нещо не ѝ харесва и вместо да го обезсърчи, това му вдъхна нова увереност.

Телефонът в антрето иззвъня.

— Аз ще се обадя — каза тя, но той вече беше на вратата, сякаш бе очаквал това. Чу гласа на Фаулър.

— Още не съм си тръгнал. Обади се по-късно — каза той и затвори.

Почти веднага телефонът иззвъня отново.

Този път само я изгледа как вдига слушалката. И сякаш за да изпълни предсказанията ѝ, отново се разтрепери.

Отиде в стаята и седна при децата. Сега, при наличието на подобен конфликт, те се бяха превърнали в единно цяло — с еднакви реакции, вцепенени от страх, почти неподвижни. Зяпаха го изумени, с безжизнени очи, едва ли не като умопобъркани, не можейки да проумеят това, което ставаше около тях.

От антрето се чуваше гласът на Кей — отначало спокоен, после задавен от хълцания. Обаче когато влезе в стаята, очите ѝ бяха съвсем сухи. Върна се до масата и започна да реже хляба.

— Когато бяхме малки — започна той, — нямаше нищо друго освен конфитюр; мажехме го върху твърд хляб, и то само по една филийка.

— Няма ли да си тръгваш? — попита тя.

— В събота ни се полагаше по един сладкиш, пак с конфитюр, а в неделя — неизменната кифла.

Той погледна към децата.

Накрая сведе очи. Стана, облече палтото си и без да каже нито дума повече, напусна къщата.

Щом се прибра в стаята си, Пасмор се строполи на пода, сви се на кълбо, зарови главата си в ръце и се разрида.

Накрая нададе вик на отчаяние, отказвайки изобщо да повярва.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

„Обявявам ти дуел на разсъмване стоп с въдици на трийсет крачки стоп държа да те предупредя че съм много добър с този вид оръжие стоп от теб могат да останат само кокали стоп търся удовлетворение стоп разбиваш живота ми стоп няма ли възмездие на този свят стоп“

— Държите ли да изпратите всичко това? — попита човекът зад гишето.

— Не зная — отговори той. — Само си мислех колко може да струва.

— Ами няма да е малко.

Той пое телеграмата и започна да брои думите с върха на молива си.

„Гад такава нямаш ли представа за душевните терзания на които ме обричаш с твоето безсърдечие стоп“

„Остави жена ми на мира смутител на домашния покой“

„Пази се прелъстителю“

„Фаулър като човек загрижен за благо на семейството си държа да изясниш намеренията си стоп“

„Фаулър под достойнството ми е да описвам страданията които причиняваш на мен и на децата ми стоп“

„Фаулър вярваш ли в неприкосновеността на брака стоп“

„Господи няма ли да имат край твоите безчинства стоп“

— Наистина ли искате да изпратите това? — отново попита човекът зад гишето, ококорил очи пред купчинката бланки.

— Не — каза той. — Това, което в същност ме интересува, е цената.

— И ще изпратите само най-евтината, така ли?

— Не, не искам да кажа това.

— Вижте какво — наежи се той, — изберете която си искате и аз ще я изпратя. Я погледнете колко народ се е насъбрал на опашката.

И в крайна сметка телеграмите се намериха в джоба му.

Тръгна из улиците на Уест Енд. Беше започнало да се смрачава. Отвреме-навреме влизаше в някое кафене, поръчваше си пиене и така, седнал на масата, изваждаше от другия си джоб празни бланки и отново започваше да твори. Обаче не може да се каже, че особено му вървеше.

„Фаулър мръсен гнъсен ти опропастяваш жена ми“.

Смачкваше бланките и отново ги прибираще в джоба си.

Когато стигна до площада, вече беше доста късно.

Престоя около час до телефонната кабина и след като не успя да долови никакви признаци на живот в къщата, седна на земята точно срещу входната врата.

Отвреме-навреме ставаше и се разтъпкваше по тротоара. Изглежда, бе дошъл твърде късно, за да наблюдава светването и угасването на лампата в детската стая, и прекалено рано, за да има честта да види някои посетители да си тръгват.

„Фаулър домът ми е нещо повече от хотел стоп никакви покани за пренощуване не трябва да бъдат тълкувани погрешно стоп уговорката е само на думи стоп мотивите чисто комерчески стоп.“

На ъгъла на площада се появиха двама полицаи и тъй като погледнаха към мястото, където беше седнал, той стана, бавно мина на отсрещния тротоар и позвъни на вратата.

Обаче отвътре не се отзова никой.

Позвъни отново и чу как стъпките на двамата се заковаха на тротоара зад него.

Почука на вратата, отдръпна се назад да огледа прозорците и усети как единият от полицаите се приближава зад гърба му.

— Никой ли няма в къщи, господине? — обърна се полицаят към него.

— Изглежда, че не — отговори той.

— Бихте ли ми казали кой живее тук, господине?

— Ами аз — измънка той. — Искам да кажа, живеех. Сега жена ми живее тук. Искам да кажа, бившата ми жена.

— Бихте ли си казали името, господине?

Както беше застанал малко настрани, вторият полицаи също се приближи към тях с ръце зад гърба, а стъпките му отекнаха в нощната тишина.

Той изведнъж осъзна, че е доста късно. Никой от прозорците на площада не светеше.

— Ами... — запъна се той.

— Имате ли в себе си някакъв документ за самоличност, господине? — попита полицаят.

Затършува из джобовете си, после отново погледна към къщата.

— Не може да няма вътре никой — настоя той. — Децата ми също са там.

Вторият полицаи светна с някакво фенерче и го насочи към прозорците.

— Май че няма никой в къщи, господине — обади се първият. — Пердетата не са спуснати.

— А, така ли — смотолеви той.

Извади от джоба си няколко от телеграмите.

— Мога ли да видя какво е това? — обърна се към него полицаят, когато Пасмор започна да ги тъпче обратно в джоба си.

Вторият полицаи насочи фенерчето към смачканите хартийки. Изчетоха ги до една, взирайки се в написаното на оскъдната светлина.

— Значи не живеете тук, господине — обърна се отново към него първият.

— Не — поклати той глава. До момента вторият полицаи все още не се беше намесил. Погледна го, после отново се втренчи в писанията.

— Това някакъв шифър ли е, господине?

— Не. — Той порови още малко из джобовете си за други документи, с които да докаже самоличността си. Всичко беше останало в стаята, а това, което не беше там, значи беше в къщата. Отново позвъни, после почука на вратата.

— Фаулър ли се казвате, господине? — кимна полицаят с глава към телеграмите.

— Не, Пасмор.

— Господине, бихте ли били така добър да дойдете с нас до участъка, където ще можем да изясним всичко.

— Ако питате съседите, те ще ви кажат кой съм.

— Мисля, че в участъка всичко ще стане ясно, господине.

Той поклати глава.

— Е, добре тогава, да вървим.

— Ако всичко е така, както казвате, господине, тогава няма защо да се притеснявате — успокой го полицаят.

— Не, няма — съгласи се той.

Те застанаха от двете му страни и така мълчаливо потеглиха към участъка. Случайните минувачи се поспираха и оставаха загледани след тях, докато отминат.

В участъка оставиха телеграмите на гишето пред него и примигвайки на светлината, записаха името, адреса и професията му.

Държача се така, сякаш го бяха очаквали или приемаха този инцидент като част от ежедневието му. Липсваше всякакво любопитство или интерес от тяхна страна.

— Имате ли нещо против да изпразните и останалите си джобове, господине? — обърнаха се те към него.

— Не, нямам — каза той.

Извади и нареди на гишето пред себе си цялото им съдържание.

Налице се оказаха куп боклуци; голяма част от предметите даже го изненадаха: хартийки, билети, блокче шоколад, бонбон, ученическа писалка.

— Струва ми се, че нищо от това не може да представлява някакъв интерес за вас — обади се той.

— Въпрос на формалност, господине.

Чакаха търпеливо.

Когато всичко беше приключено, мъжът зад гишето се обърна към него:

— А сега, господине, кого бихте искали да извикаме, за да установи самоличността ви?

— Все едно. Някой от съседите, както вече казах на колегата ви.

— Съседите от площада ли, господине?

— Да.

— Бихте ли ни посочили някакво име, господине?

Той сбърчи вежди и се замисли. В момента не можеше да се сети за никой.

— Няма да мога, само на „здрости“ сме — каза безпомощно той.

— Откога живеете там, господине?

Изведнъж се сети за Коулс, който живееше в Клапам. Само че му се стори твърде далеч, за да го вдига по това време.

Накрая, противно на всичките си намерения, даде името и адреса на Нюсъм.

Отведоха го в някаква малка стаичка до тавана, облицована с бели плочки. В единия ъгъл имаше маса с два стола, а високо в стената се виждаше прозорец с решетки, който гледаше към осветен двор. През стената долиташе лаенето на куче и ревът на мотори.

На определени интервали зад вратата отекваха нечии стъпки. Стълбите явно бяха някъде съвсем наблизо, защото се чуваше тичане нагоре-надолу и отвреме-навреме някой се провикваше. Не след дълго той започна да се притеснява, че може да са го забравили.

После вратата се отвори и на нея се появи Нюсъм. След него влезе някакъв полицай.

— Каква бъркотия — каза той. — Съжалявам за всичко това.

— Бихте ли ме последвали, господине — обърна се полицаят към него.

Подадоха му вещите през гишето. Двамата по-млади, които го бяха довели, бяха изчезнали.

— Струва ми се, господине, че няма да е зле да престанете да се мотаате из улиците толкова късно.

— Добре — смотолеви той.

Но въпреки всичко те си оставаха все така необяснимо равнодушни и още преди да бе стигнал до вратата, отново се заеха със собствените си задачи.

— Как можа да се случи такова нещо! — затюхка се Нюсъм. Джипката му бе паркирана във пред участъка. — Казаха ли ти, че някой се е обаждал?

— Не — отвърна той.

— Някой е доложил, че се мотаеш около къщата. — Той го хвана под ръка. — Искаш ли да те водя в къщи? И аз самият бих пийнал нещо.

— Не. Мисля да отида и да поговоря с Кей. Струва ми се, че е редно да имам ключ от собствената си къща. — Огорчението отново заседна като буца в гърлото му.

— Тя не е тук — каза Нюсъм.

— Кой? — не разбра той.

— Днес пристигна майка ѝ и взе децата. Кей и Норман заминаха. Загледан в осветената улица пред себе си, той не каза нищо.

От сградата зад тях излезе някакъв полицай, вдигна яката си и се изгуби в нощта.

— Защо не дойдеш в къщи? — настоя Нюсъм. — Има къде да преспиш.

— Не, просто няма смисъл.

— Струва ми се, че трябва да дойдеш.

— Не — каза той. — Няма значение.

— Поне да те закарам.

— Предпочитам да вървя пеша. — После, като се обърна към него, попита: — А казаха ли къде отиват?

— Не — поклати глава Нюсъм.

— Е, тогава лека нощ.

И когато съвсем неволно сбърка пътя и тръгна в обратна посока, Нюсъм остана така загледан след него, но въпреки това Пасмор продължи, докато реши, че се е изгубил от погледа му.

След малко тръгна обратно и мина край участъка. Колата на Нюсъм вече я нямаше. Градските часовници отброиха някакъв ранен час. Прибра се в стаята си чак на разсъмване.

Вече нищо не можеше да проумее. И най-незначителните признаци за съществуването на някаква връзка с околния свят или с вътрешния му духовен мир бяха изчезнали. Бе започнал да губи всякаква представа за времето. Когато слизаше долу на улицата, тя му се струваше само като един допълнителен придатък към цялостното му объркване — безлична, и тя без собствен облик. Вече не правеше разлика между хората около себе си. Те просто бяха станали олицетворение на всички онези с нищо несравними чувства и усещания, от които целият преливаше и които без някаква определена цел или посока го тласкаха ту на една, ту на друга страна. Съзнанието му беше замъглено. Всичко беше напразно. Нямаше към кого да се обърне, нямаше кой да му помогне, не съществуваше човек, когото даже да можеше да разпознае. Всичко беше пропиляно; сякаш и от него самия не бе останало нищо.

Но въпреки това все още се движеше, ядеше и спеше както преди. В известен смисъл нищо не беше се променило. Колкото и упорито да се взираше през непроницаемите стени, които сякаш

изведнъж бяха изникнали около него, не можеше да прозре нищо — зад тях не съществуваше нищо, а вътре всичко си оставаше заплетено по абсолютно същия начин. Нямаше никакви промени; обръщайки поглед назад, струваше му се, че нещата винаги са си били такива. Не можеше нито да се върне назад, нито да направи крачка напред. Сега вече знаеше, че е изчезнал завинаги.

Понякога с дни не слагаше нищо в устата си. Друг път си приготвяше богато угощение: изпразваше всички налични консерви, като след това оставяше храната наполовина, а в повечето случаи почти недокосната, на следващия ден я притопляше и накрая, когато започваше да плесенясва, я изхвърляше на боклука. Телефонът му бе прекъснат. Сега, когато бе загубил апетит, средствата му стигаха точно за наема и за храна. И тъй като времето се беше постоплило, вече не палеше и печката. Изобщо не светваше лампата. До леглото му се бе насъбрал куп изгорели свещи, а през деня светлината едва-едва проникваше през спуснатите пердета.

Нощем лежеше в леглото си и нагласяваше транзистора на вълната на полицейските радиостанции. Сякаш студена вода нахлуваше в главата му. И единствените свързани звуци бяха тези безразборно преплитаци се гласове — доказателство за съществуването на някакъв друг свят извън стаята: съобщения за пожари; кражба с взлом; някой осакатен или убит; гол човек на улицата. Лежеше с часове в тъмнината и слушаше безстрастните гласове, щракането на превключвателите и едва доловимия рев на колите.

През деня сядаше на бюрото и се залавяше за работа. Виждаше, че вече не може да свърши много. „Какво бихте направили, ако...“, „В самото начало...“, „Чудех се дали...“, „Накрая той стигна до заключението, че...“. Самото обмисляне, самото изписване на тези фрази му доставяше неимоверно удоволствие: вгълбен в себе си, той дъвчеше молива, залавяше се ту с едната, ту с другата и даже ги преповтаряше, сякаш създаваше нещо от епохално значение.

Един ден Коулс мина да го види. Отдолу се позвъни и надничайки през пердетата, той го видя — застанал на улицата,

загледан нагоре право към прозореца. Рязко спусна пердето и целият превърнат в слух, притихна в затъмнената стая.

Отдолу отново се позвъни. Бяха му необходими часове, докато дойде отново на себе си.

Имаше и моменти, когато не можеше да прави нищо друго, освен да плаче. По някое време на деня той просто сядаше, както по принуда би седнал да свърши някоя неприятна работа, и се разреваваше. Със скръстени ръце и леко приведено напред тяло, проточваше дълъг, жаловит и приглушен вой, нямащ нищо общо с никое определено чувство, който накрая засядаше в гърлото му.

Една сутрин, когато отвори входната врата, завари баща си на тротоара пред къщата.

Беше почти дванадесет и улицата бе пълна със служители от съседните учреждения, които използваха обедната си почивка за пазаруване.

Баща му бе облечен в тъмен, зле ушит костюм, имаше младежки перчем, а останалата му коса бе гладко пригладена назад: като някакво превъплъщение на онзи кошмар, от който позвъняването на вратата го бе изтръгнало, все още зашеметен.

И когато го видя, че не е в състояние да обели и дума, той набързо се разпореди с едно „хайде, влизай“, сякаш доста дълго бе очаквал пристигането му.

— Наминах да те видя — каза баща му, като тръгна след него нагоре по стълбите. — Отседнали сме у Кей.

— А, да — смотолеви той.

На вратата на стаята баща му се поколеба.

— Хайде, хайде, влизай — подкани го той, изведнъж обзет от желанието да бъде гостоприемен, даже поуспокоен.

Вътре цареше мрак. След минутно колебание той запали лампата.

Нищо не се случи.

— Парите не стигат за такъв разкош — кимна той с глава към лампата и се засмя.

После се настани срещу баща си и започна да му се усмихва съвсем любезно.

— Не се ли вдигат пердетата? — попита баща му. След първоначалната си нерешителност той съвсем внезапно нахлу в стаята, но като стигна до първия стол, изпречил се на пътя му, застана като закован, здраво стиснал с ръце облегалката, отказвайки изобщо да огледа помещението.

— Не, аз ги държа спуснати — отвърна му той, все още усмихнат. — Човек никога не може да бъде сигурен кой ще го изненада отвън.

Но въпреки всичко след малко отиде до прозореца и дръпна едното.

— Майка ти ще погостува на Кей — каза баща му.

— Сама? — учуди се той.

— Какво? — не разбра баща му.

— Не сте ли заедно?

— Заедно сме — отвърна баща му, като целият пламна. — Дойдохме да видим дечицата.

— А, да — каза той така, сякаш това беше нещо, което специално бе уредил.

— Въобще не сме имали намерение да идваме тук — каза баща му, като против волята си се опита да погледне стаята. Обаче безпорядъкът, който цареше наоколо, трудно можеше да остане незабелязан.

— Искаш ли чай? — попита го Пасмор.

— Не — поклати глава баща му.

Той крадешком погледна към неоправеното легло, нахвърляните по земята хартийки, празни консервни кутии и други боклуци и изведнъж тръгна към него, сякаш всичко това бе нарочно инсценирано, с цел да го унижи и отклони от поетия път.

— Тровиш им душиците — обади се баща му.

— Чии душици? — Той отново се бе усамотил на леглото си, като че ли изведнъж забравил за присъствието на баща си. Само от време-навреме неспокойно поглеждаше към вдигнатото перде.

Вратата на стаята все още стоеше отворена.

Но не след дълго неусетно се разтрепери, ръцете му заиграха, сякаш отново не можеше да проумее какво става около него.

— Говоря ти за дечицата — каза баща му.

— Те не са в Лондон.

— Не са ли? Не са! Знаеш ли откога са се върнали? — Баща му се задъха, после добави малко по-кратко: — Сега вече спокойно те убивам. Убивам те и сам увисвам на въжето. И да знаеш, ще го направя.

Просто не можеше да измисли нищо, достойно за отговор. После, сякаш досетил се за нещо, той се обади:

— Струва ми се, че няма да можеш. Отдавна вече не бесят. И мисля, че така ще бъде поне още известно време.

Баща му вдигна ръка; всички признаци да се разрази бурята бяха налице.

Сякаш бяха стоварили огромна тежест върху главата му. За момент му причерня пред очите.

— Тъкмо излизах на покупки — изведнъж каза той, като че ли нищо не се беше случило. Огледа се за кошницата и парите, които евентуално можеха да му потрябват.

— Е, май че вече ще трябва да тръгвам — продължи той, като се усмихна отново. — Знаеш, по това време има доста народ по магазините.

Огледа се наоколо с невиждащи очи, мъчейки се да открие къде точно е застанал баща му.

Когато заслиза надолу по стълбите, усети зад гърба си тежкото му дишане.

— Слушай — обърна се баща му към него. — Имаш ли намерение да се върнеш в къщи?

— Какво? — попита Пасмор.

— Имаш ли намерение да се върнеш при децата си?

Почти изумен, той се спря на входната врата и го изгледа.

— Виж какво, тук живея сам — наежи се той и сякаш баща му му бе противоречил с нещо, продължи: — Наистина съвсем сам живея. Ако искаш, можеш да завардиш вратата, за да се убедиш в това.

Баща му го наблюдаваше подозрително, ако не и малко уплашено.

Със същия убедителен тон той продължи:

— Ако бях на твоє място, кракът ми повече не би стъпил тук. Просто няма да ти отворя. Бих се прибрал в къщи и бих забравил, че имам син.

— Да — каза баща му. — Така ти се иска.

— Вярно е — съгласи се той. — Но естествено не мога да те заставам да го направиш.

Баща му се озърна наоколо, загледа се в сергиите и минувачите, огледа улицата.

— Цял живот съм се лишавал, за да можеш да живееш тук.

— Не съм съгласен — каза Пасмор. — Ти сам ми предложи всичко това. Не ме карай да ти го връщам.

Видя как очите на баща му се разширяват. Погледът му беше помътнял. От устата му изригна такъв яростен порой от думи, че не успя да долови ясно нито една.

Но така или иначе Пасмор не чу почти нищо. И това, което много по-ясно успя да долови, бе пронизителният вой като на умряло, виенето, което едва ли бе свързано с множеството от думи; по-скоро имаше нещо общо с някакво неизмеримо чувство, каквото той самият никога не бе изпитвал или даже не бе допускал, че изобщо може да съществува. Разплакан, той сякаш започна да пропада заедно с баща си, да губи окончателно контрол над всичко, и физически, с цялото си същество, да се сгромолясва вдън земя.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Най-напред пред очите му се появи черен кръг. Приличаше му на дупка. Но изведнъж дупката прерасна в необятна бездна. Това бе просто някаква огромна празнота. Усещаше, че лети към нея. От една страна, струваше му се, че това бе отвор в самата му черепна кутия, а, от друга — като че ли земята се беше разтворила. Съществуваше едновременно във и извън него. Усети как се подхлъзва на ръба и полита надолу. Пустотата го привлече в обятията си, а тъмнината го погълна.

Озова се в ледена преизподня; цялото му същество бе обхванато от пламъци. Струваше му се, че преминава в някакви нови измерения. Това беше шахта, но стените ѝ бяха неосезаеми; беше бездънна, но въпреки всичко не се усещаше никакво движение нито нагоре, нито надолу. Това бе просто някакво отсъствие, а някъде там, в самия му център, висеше той, терзан от мъки.

Понякога Коулс се отбиваше да го види. Обикновено седнаше мълчаливо до леглото му, втрещваше се в него през дебелиите стъкла на очилата си, отвреме-навреме ги сваляше да ги изтрие, позадържаше ги на коленете си, а безизразните му очи с големи бели кръгове наоколо сляпо се вторачваха пред себе си.

Коулс се чувствуваше необичайно добре сред хаоса, който цареше в стаята — взимаше някакъв стол и го поставяше до леглото наред с бирата, храната или вестника, които обикновено му носеше. От улицата долиташе обичайната глъчка и ревът на колите, както и звукът, който сега за него бе неразривно свързан със стаята — нескончаемото влачене на стотици крака.

Понякога Коулс палеше пура.

Това бе придобит отскоро навик, към който вероятно го бе тласнала неприятната миризма в стаята.

— Откога ги пушиш? — попита го той.

— О, доста отскоро — отговори Коулс, поглеждайки към пурата в ръката си, като че ли и за него самия това бе някак странно.

— Някакви други нови пороци? — попита той.

— Не — поклати глава Коулс.

— Знаеш ли — обърна се той един ден към приятеля си, — социализмът, революцията, това са неща, които винаги малко са ме смущавали. И ми се струва, че ако в крайна сметка човек вникне по-дълбоко в тях, ще открие нещо повече от едно премахване на вече установени неща: искам да кажа, това маниакално отношение на хората към вещите, което съществува открай време.

Очилата на Коулс блестяха в очите му, така че Пасмор не можеше да види изражението му.

— В края на краищата — продължи той объркано, наблюдавайки го от възглавницата — единствената възможна революция, по мое мнение, може да бъде тази, която ще разруши подобни отношения. В известен смисъл, струва ми се, не бихме могли да я наречем и революция. Тя може да бъде разпространена само чрез слова, посредством контактите между хората. Та ние се намираме в ръцете на разни революционни глупаци! Навсякъде тази стадна психология, нали знаеш...

Той удряше безпомощно по леглото, а погледът му блуждаеше някъде наоколо.

— Милиони дадоха живота си, за да създадат тази държава, неспособна на компромиси...

— А ти защо не отидеш да се обадиш на Кей? — намеси се Коулс.

— Какво? — попита той след малко и се засмя.

— А защо пък не? — възрази Коулс.

— Артър, трябва да си полудял.

Коулс само вдигна рамене и повече не подхвана този въпрос. Вместо това го попита за баща му.

В съзнанието на Пасмор не бе останало почти нищо.

— Може и да греша — каза той, — но когато стоях там и крещях, имах чувството, че видът му е повече объркан, отколкото нещо друго. Без съмнение си е мислил, че точно това съм целял. Искам да кажа, че тази ми реакция бе съвсем в противовес на цялостното ми поведение, което в никакъв случай не издаваше отчаянието ми.

Изпускаяйки кълбо дим, Коулс се засмя.

— Наскоро получих писмо от сестра си. Съжалявам, че не мога да го намеря в момента. Пише ми, че той не е добре. Естествено на себелюбието му бе нанесен удар, който в конкретния случай копаенето на въглища не може напълно да смекчи. Завиждам му за това. Трябва да е било нещо, непреживяно дотогава. Както ти е известно, Вулкан е разбил черепа на баща си, за да освободи душата си.

— С брадва — додаде Коулс.

— Е, все пак прогресиране, Артър. Не можеш да не го признаеш. Винаги когато Коулс идваше да го види, го намираще в леглото.

— Никога ли не ставаш? — питаше го той.

— Не ставам, Артър, защото по това време обикновено спя. Не знам защо, но не мога да спя нощем. По някое време ставам и се опитвам да работя.

— Може би ще е по-добре да оставиш работата настрана за известно време — отбеляза Коулс. — Няма защо да се насилваш.

Той се изправи, отиде до масата и започна да преглежда разхвърляните около машината листа.

— А как върви?

— Ами горе-долу...

Както и да е, следващата събота той излезе да се обади на Кей.

Позвъни от една телефонна кабина на метрото в края на улицата, но никой не му се обади.

Тъй като беше събота сутрин, допусна, че е излязла на покупки. Повъртя се известно време навън на припек, после слезе долу и отново набра номера.

Все още никой не вдигаше слушалката.

Върна се в стаята си, седна на един стол и зачака.

Следващата събота се обади от същия телефон. Отговори му непознат женски глас и след като той попита за Кей, разговорът бе рязко прекъснат, а отвътре долетяха някакви чужди детски гласове, които може би даже не принадлежаха на неговите собствени деца.

Изведнъж прозвуча гласът на Кей:

— Ало? Кой е?

— Аз съм — каза той. — Мислех си дали ще бъде удобно да мина да те видя.

Вероятно никога не бе очаквала да чуе отново гласа му.

— Кога? — попита тя.

— Няма значение — отговори той. — Когато на теб ти е удобно. Няма да се застоявам много.

— Ами не зная — измънка тя.

— Утре е неделя — каза той. — Ще дойда, както преди.

— Следобед ще излизаме.

— А сутринта?

— Няма да бъда сама.

Тогава му хрумна, че Фаулър наистина може да се е преселил в къщата.

— Марджори ли се обади преди малко? — попита той. — Не я познах.

— Не, една съседка.

За момент той замълча.

— Ами явно си доста заета. — Извърна се настрани и покри лицето си с ръка. — Много бих искал да дойда.

— По-добре да се уговорим за следващата събота или неделя.

— Да, добре — каза той. За свой ужас се бе разплакал. — Добре, другата събота.

— В неделя ще е по-удобно.

— Мога ли да мина някоя вечер?

— Струва ми се, че не.

— Добре, тогава в неделя.

— Има ли къде да ги заведеш?

— Не, няма — каза той. Не беше съвсем сигурен. — Не мога ли да остана с тях в къщи?

— Не зная — отвърна тя и след кратка пауза добави: — Добре, тогава до следващата неделя.

Чу щракването в слушалката, след което затвори телефона.

През седмицата Коулс дойде отново. По това колко често го посещаваше, можеше да съди за състоянието си. В миналото бе имал случаи, когато в очакване на Хелън се бе чувствувал като затворник: тъмничарят, който се появява с оскъдната дневна дажба — целият предварителен ритуал от долитащи отвън звуци, от стъпки нагоре по стълбите, от натискането на брави и отварянето на врати, цялото това умопомрачение, причинено от дългото чакане.

Коулс не беше никакъв тъмничар. В негово лице той виждаше само един далновиден ангел с очила, който се появяваше, преливащ от внимание и грижи, готов да се усмихне още от вратата и горящ от желание да го оценят и да разберат, че всичко това е едно удоволствие за него.

Седнал на миниатюрната масичка срещу Пасмор, той му помагаше, докато готвеше в кухнята и непрекъснато ликуваше — дали над успехите или пораженията, трудно можеше да се каже.

Когато Коулс си отиваше, Пасмор чувствуваше как самотата отново го обзема. Толкова неща му се искаше да му каже, само че не знаеше откъде да започне. Даваше си сметка само за това, което не можеше и което никога в живота си не се бе и опитвал да направи. Търсеше у Коулс някакво разбиране, някакво потвърждение на безсилието си — нещо, което другият отказваше да му предложи. Той просто не вярваше, че това е така. Един ден Коулс се опита да подхване разговор за посещението на Пасмор у родителите му, но виждайки вълнението, което това предизвика у него, си тръгна може би малко по-рано, отколкото бе възнамерявал.

На следващия ден той му написа писмо, излезе и го пусна. Това бе първото свързано послание, появило се в резултат на бурята и вълненията през последните няколко месеца. Почти не вярваше на очите си, докато гледаше как писмото изчезва в отвора на пощенската кутия и бе доста скептично настроен по отношение на стойността му.

На по-следващия ден писа писмо и на баща си и след известно колебание пусна и него.

В края на седмицата купи няколко дребни играчки за децата, както и букет цветя, който натопа за през нощта.

На сутринта излезе рано и тръгна пеша към къщи. Но даже и при това положение той се озова пред дома си толкова рано, че за да запълни времето, му се наложи да се помотае известно време в единия край на площада. Вълнението му растеше. Имаше чувството, че ще се случи нещо изключително и в същото време познато — пълна противоположност на онова, което бе преживял през последните, изпълнени с объркване и тревога дни.

И когато най-накрая застана на стълбите и позвъни, усети как цялата кръв нахлува в главата му: цветята и малките подаръчета, които грижливо бе опаковал предната вечер, изгаряха ръцете му.

Беше се втренчил във вратата като вцепенен.

Чу гласовете на децата, които, след като бяха изскочили от стаята, огласиха и коридора. После ръцете им запълзяха нагоре, резето беше дръпнато, ключът — превъртян и вратата бе отворена доста непохватно.

С дългите си коси те му се сториха пораснали и някак променени. Гледаха го с определен съдържан интерес и самообладание, за което той едва ли можеше да има някаква заслуга. Сега собствените му деца се бяха отдалечили от него.

— Здравсти — каза той. — Как сте?

В това време на другия край на коридора се появи Кей. Той съвсем смътно долови силуета ѝ.

Само погледна натам, а после отново съсредоточи вниманието си върху децата.

С неуверени и изненадани лица, те бяха застанали така, сякаш очакваха да ги запознаят.

— Мога ли да вляза? — наведе се той към тях.

Понечи да вдигне малкия.

Детето сбърчи вежди, отстъпи назад и се заоглежда за Кей.

— Господи! — възкликна той, повече на себе си. — Та те изобщо не ме познават!

Не се и опита да вдигне останалите.

— Донесъл съм ви нещо — каза той и пристъпи в коридора.

Кей се беше върнала в кухнята.

Когато влезе вътре, забеляза, че мебелите са разместени. Навън тревата бе наскоро окосена. Лехите покрай оградата бяха засадени с цветя.

— Аз пък съм донесъл тези — каза той, като вдигна букета в ръката си.

— А това подаръци ли са? — попита едното от момиченцата.

Кей беше почерняла. Съвсем явно не много отдавна бе прекарала доста време на слънце. Не можеше да не забележи тена, който ѝ придаваше печален и здрав вид.

Тя гледаше някак стреснато, а в очите ѝ се четеше безкрайно недоверие. И сякаш единствената връзка между тях си оставаха подаръците, които беше донесъл.

Децата взеха малките пакетчета и съвсем съсредоточено започнаха да късат опаковките. Всичко — от пъстрата хартия и разноцветните ленти до безупречните панделки и най-различни ширитчета — бе съвсем скоро смачкано и стъпкано на пода.

Кей взе цветята, огледа се наоколо за ваза, после ги остави на масата. Децата вече се бяха проснали на пода и със скупчени глави продължаваха заниманието си.

— Как си? — обърна се той към нея.

— Добре.

— Напоследък доста често се виждам с Артър — продължи той.

— Знаем — каза тя. — Казвал ми е.

Тогавя вече той съвсем ясно разбра, че това бе място, от което му бе отнето всичко. Стаята, къщата, градината — всичко това вече бе съвсем самостоятелно и сякаш движено от някаква собствена вътрешна сила, можеше да мине и без него. От временното му пребиваване в жилището не бе останала ни следа. На стената висеше една от картините на Нюсъм — някакви закривени клинообразни форми в ярки цветове и с ясно очертани краища. На отсрещната стена бе подпряна друга картина, а на полицата над камината имаше малка, загубила блясъка си зеленикава бронзова статуетка — някаква абстракция, чиито форми не му говореха нищо.

Сега цялото помещение му се струваше абстрактно. Толкова познатото и изключително събитие, което бе очаквал, никога нямаше да му се случи. Сякаш някой бе отнесъл стаята в нови, непознати и необятни светове: това не беше вече неговият дом. Целият уют и задушевност бяха изчезнали.

— А ти по-добре ли си? — попита Кей.

Прозвуча му като част от формалностите, които трябваше съвсем строго да бъдат съблюдавани до самия край.

— Струва ми се, че да — каза той.

— Колко време ще останеш? — попита тя.

— Не зная. Колкото кажеш.

— Ако останеш целия ден, бих искала да изляза.

След като бяха разгледали подаръците си, децата отново застанаха зад Кей и здраво я хванаха за полата.

— Не искам да ставам причина да излизаш — обади се той.

— Не става въпрос за това — успокои го тя.

— Ще поостана само един-два часа.

Малкият се върна при подаръците, взе количката, която му бе донесъл, поогледа я, а след това отново я остави на пода.

Средната му дъщеря се запъти към френския прозорец, който като врата се отваряше към стълбите и задната градина.

Обаче стаята сякаш не искаше да я пусне. Тя стоеше там и безпомощно се оглеждаше назад към семейството. До нея остана само по-голямата ѝ сестра и впери в него светлите си очи.

— Значи ще си тръгнеш преди дванадесет? — попита Кей и сякаш успяла да прочете това, което бе изписано на лицето му, продължи: — Тъкмо така ще ми е по-лесно.

— Да, добре — смънка той, отиде до прозореца и се загледа навън. Малката боязливо отстъпи назад. Тогава той се замисли дали ще може да издържи и да не се разридае — да ги изненада с неизбежното, с това, което не можеше така лесно да бъде отминато.

Стоеше загледан в градината и с цялото си същество усещаше мълчанието зад гърба си.

Почти беше сигурен, че усеща и погледа на Кей върху себе си. Обаче когато се обърна, видя, че се е захванала с прибирането на опаковките от подаръците.

— Искаш ли да отидем в градината? — обърна се той към най-голямата.

Тя се намръщи и поклати глава.

Малкият, който беше седнал на пода, отново взе играчката си и примигвайки на светлината, се зазяпа в него.

— Искам да дойда някоя вечер и да поговорим — каза той.

— Добре — отвърна Кей. — Щом искаш...

Това малко го покуражи.

— Мога да дойда довечера.

— Довечера няма да си бъда в къщи.

— А утре вечер? — попита той.

— Мисля, че ще ми е най-удобно към края на седмицата.

Голямата се беше заиграла на пода, а малкият редеше със сестра си кукли върху един от столовете. Атмосферата в стаята беше нажежена от очакване: някакво събитие трябваше или да започне, или да свърши — кое от двете, не беше ясно.

След малко той седна на един стол, недоумявайки до каква степен Фаулър бе заел мястото му: картините, статуетката, разместените мебели, градината, цветята. Сякаш някакъв дух с по-широк размах се бе настанил в дома му.

Кей се беше оттеглила в другия край на стаята, където покрай стената бяха наредени печката, хладилникът и останалите кухненски съоръжения. Със сведен надолу поглед тя трупаше в умивалника мръсните съдове от закуската и той отдалече можеше да различи профила и даже очертанието на клепача ѝ.

Чакаше нещо, подпряла ръце на мивката.

Малкият и средната му дъщеря се скараха. Голямата стана от стола си и отиде при тях, наведе се над една миниатюрна брезентова детска количка и приглади одеялцето, с което беше покрита. Обидата все още не бе изчезнала от лицето ѝ, а ръцете и бяха стиснати в юмруци.

— Ако имаш намерение и за в бъдеще да идваш да виждаш децата, най-добре ще е да се уговорим още отсега — обади се по едно време Кей, като го погледна. — Имам пред вид, че трябва предварително да знаеш с какво ще ги занимаваш.

— Добре — каза той.

Стоеше полуобърната към него и го гледаше съсредоточено.

Беше ужасен, че може да се е издал с нещо.

И само след секунда всичко стана неудържимо.

Първо усети, че децата го наблюдават; после забеляза Кей, която стоеше полуизвърната до мивката.

А с още по-голяма сигурност също разбра, че каквито и позиции да бе спечелил до момента, те започваха да му се изплъзват.

Стана, тръгна към вратата и я затвори след себе си.

Почувствува да го обливат познатите студени вълни. Зарови главата си в ръце и се облегна на стената.

От кухнята долитаха гласовете на децата.

Накрая отиде и седна в предната стая. Струваше му се, че се намира в чакалня. Седеше със стиснати между коленете си ръце, визираше се в пода и се чудеше как да измисли нещо, което би могло да му върне стаята или даже само малка частица от нея. Цялото му тяло пламтеше.

След малко вратата се отвори и влезе Кей, без да я затвори след себе си.

— Ще си тръгваш ли? — попита тя.

— Да — каза той. — Мисля, че трябва.

И като я погледна, напрегна всичките си сили да открие някаква малка сламчица, за която да може да се хване. Децата бяха наизлезли навън в коридора.

— Не мога — каза той и отчаяно поклати глава.

— Ако искаш, ще се обадя на Бил да те закара — предложи тя.

— Не мога да си тръгна оттук — каза отново той.

Беше се хванал здраво за креслото, сякаш вече го изтръгваха оттам.

Другото нещо, което усети, беше страхът ѝ. Като някакво продължение на собствената му уплаха, той сякаш се бе притаил наоколо и надничаше от всички ъгли на стаята.

Чу как децата влязоха вътре и как внезапно утихнаха. После чу собствения си глас, който високо изкрещя. Гласът му идваше някъде отдалече, сякаш преминал над някаква бездна.

Вратата се хлопна. Някой вдигна телефонната слушалка.

И сякаш само след секунда в стаята влезе Нюсъм. Децата бяха изчезнали.

— Е, старче, как си? — попита той. Беше се навел над него, с ръка на рамото му.

— Ей-сега ще се оправя — каза той, но въпреки това не усети никакво облекчение.

Лицето на Нюсъм се приближи към неговото.

— Да ти донеса нещо, а? — предложи той. — Искаш ли чай?

— Да, добре — каза той, въпреки че поклати отрицателно глава.

Не можеше да се помръдне.

— Да отидем в кухнята — предложи Нюсъм.

Почувствува как го потупва по рамото.

— Тогава да те закарам — не спираше Нюсъм.

Вдигайки се на крака, той бегло зърна лицето на Кей.

— Не, няма нужда. Вече съм добре.

Тръгна към вратата и отиде в кухнята. Децата ги нямаше.

По пода стояха разпръснати играчките им.

На масата, все още ненатопени, лежаха цветята.

Той се разплака.

— Хайде сега — опита се да го успокои Нюсъм. — Какво има?

— Не зная — поклати той глава.

Облегна се на масата и се втренчи в пода.

— Хайде, кажи какво има — продължи Нюсъм.

— Не мога повече — каза той. — Не знам какво да правя. Няма къде да отида.

— Нали си имаш стая? — учуди се Нюсъм.

Пасмор не отговори.

— Кажи, нали си имаш стая — настоя Нюсъм.

— Имам си — отвърна.

Нюсъм кимна поуспокоен.

— Нека да те закарам.

— Не мога — каза той.

— Защо? Какво има? — продължаваше Нюсъм.

— Не мога — повтори за сетен път и поклати глава.

— Нека да те заведе в къщи — настоя Нюсъм. — Ако искаш, ще остана при теб.

Изведнъж Пасмор се огледа наоколо, съвсем смътно съзнавайки къде се намира.

Кей бе застанала някъде зад тях.

Той се отдръпна от масата и започна да си бърше лицето.

— Извинявайте.

— Нека да те закарам — каза кротко Нюсъм.

— Добре — съгласи се той. Продължаваше да се тресе целият.

Не можеше да се отърси от странното влияние на спомените, които му навяваше стаята.

Усети как подът потъва под краката му.

— Само искам да знаете, че съжалявам за всичко — каза той.

— Добре, добре, старче — намеси се Нюсъм така, сякаш подобно нещо не трябваше и да се споменава, сякаш той самият страдеше.

Пасмор стоеше, захлупил лицето си в ръце.

— Не мога да се върна. Не знам какво да правя — започна отново той и сякаш това не бе достатъчно ясно и за самия него, добави: — Не знам какво ще направя.

Кей мълчеше.

Знаеше, че и при най-нищожна намеса от нейна страна щеше отново да се затвори в себе си.

Освен това имаше чувството, че се е превърнал в призрак, който веднъж заселил се в стаята, не можеше да я напусне. Духът му я бе обгърнал от всички страни. Това бе единственото нещо, което знаеше и, изглежда, единственото, което можеше да си спомни.

— Къде са децата? — попита той.

— Марджори ги заведе в къщи — каза Нюсъм. — Не се притеснявай.

— Обичам ги — каза той. — Никога не съм искал да им направя нищо лошо.

— Хайде, старче, нека да те закарам — намеси се отново Нюсъм. Той все още държеше лицето си с ръце.

— Никога не съм искал да се случи такова нещо.

Погледна към Кей, страхувайки се да не открие каквато и да е реакция от нейна страна.

Той просто беше някакво чудовище, което със своята неутолимост ги бе отблъснало от себе си. Изобщо не можеше да си представи как и откъде бе започнало всичко.

При все това Кей и всичко, което виждаше наоколо, бе изтъкано от собствената му истерия и си оставаше все така далечно, недостижимо.

— Кей — долови той гласа на Нюсъм. Сигурно я подканяше да се намеси.

Но въпреки това не чу нищо.

Въпреки всичките си усилия, все още не можеше да се върне към действителността.

— Мисля, че вече съм добре — каза той. — Най-добре ще е да си тръгвам.

— Ще те закарам — обади се Нюсъм.

— Добре — съгласи се Пасмор.

Взирайки се наоколо, той се опита да открие нещо, с което да може да слепи счупеното.

— Като смазан съм — каза на Нюсъм, когато тръгнаха към вратата. — Не искам да си ходя. Такъв шок. Наистина си мислех, че се оправям.

Опита се да не мисли за Кей.

Но въпреки това, когато колата потегли, я видя застанала на вратата.

— Върни ме обратно!

И докато колата набираше скорост, той изкрещя:

— Не, не! Върни ме обратно!

Бяха стигнали до ъгъла.

— Не мога да си тръгна — каза той.

— Всичко е наред, старче — каза Нюсъм, без да спира колата.

Площадът се изгуби от очите му.

Минаха покрай улицата, на която живееше Нюсъм. Беше обхванат от някакъв ужасен хлад. Приличаше му на пот. Чувствуваше как избива изпод дрехите му.

Когато стигнаха в апартамента, той каза:

— Всичко опира до Фаулър. В същност това е, което не мога да преглътна.

Чакаше Нюсъм да го упрекне и така да унищожи тази последна и съществена брънка от веригата.

— Мислиш ли, че ще можеш да останеш сам? — попита го Нюсъм. — Ако искаш, ще постоя още малко.

— Не — каза той. — Сам ще се оправя. — И добави: — Във всеки случай съвсем скоро пак ще я видя. Мисля, че каза към края на седмицата.

И въпреки това само след секунда нова вълна от мъка като разбушувал се пламък започна да напирва в очите му.

Хвана се за един стол, видя как Нюсъм му говори нещо, от което не можа да долови ясно нито дума, видя също как стените, прозорците, самият Нюсъм и накрая собствената му фигура се разтапят, чу някакво страхотно бучене в главата си и някакъв глас, вероятно собствения му, който стенеше: „Кей, о, Кей!“ и усети как изтръгват същата тази глава от раменете му, сдъвкват я и я поглъщат, сякаш някой вадеше размекнатите му кости една по една от мозъка.

— Кей, о, Кей!

— На твоето място бих забравил за Фаулър. Бих забравил — повтаряше Нюсъм.

И въпреки това само след секунда отново чу същия глас: „Бих забравил за Фаулър“ и пак: „Бих забравил за Фаулър“ и още веднъж, а

после: „Във всеки случай ще можеш да я видиш до края на седмицата.“

— Ще я видя. Ще я видя. Винаги мога да говоря с нея — нареждаше той, а след малко по-колебливо добави: — Мисля, че ще я видя. — И сякаш неясният ѝ образ, който изплува в съзнанието му, хладен и безмълвен, успя отново да го върне към действителността; така че стените, прозорците, пердетата, стаята и даже самият Нюсъм придобиваха отново предишните си форми. — Мисля, че ще я видя — повтори отново той. — В края на краищата между нас е имало толкова много... А ако тя не иска, ще си отида.

— Във всеки случай Фаулър вече го няма — прекъсна го Нюсъм.

— Наистина ли? — поживи се той.

— Само че не знам дали Кей би искала да ти го кажа.

— Мислиш, че не иска ли? — удиви се той. — И мислиш, че ще се върна при нея само защото той си е отишъл?! — Но отново усети как през огромната бездна пламъците се насочват към него.

— Е, смяташ ли, че ще можеш да останеш сам? — попита Нюсъм и като се наведе над него, повтори: — Кажи, ще можеш ли да се справиш сам или искаш да остана?

— Не, сам ще се оправя — каза той.

Отдели се от прозореца чак когато колата изчезна надолу по улицата.

Легна на пода. Чувствуваше се като вкаменен. Лежеше съвсем неподвижно.

Накрая погледна към прозореца: стъклата постепенно се озаряваха от ръждивата светлина на утрото.

След няколко дни позвъни в къщи и я попита дали иска да се видят.

— Да — каза Кей.

— Вечерта.

— Да. Ще ми бъде приятно.

— Сигурна ли си?

— Да — каза тя. — Уверена съм.

Когато пристигна, я завари седнала на масата. Все още не бе спуснала пердетата: навън, на светлината, която струеше през

прозореца, се открояваха цветята.

Беше седнала с лице към прозореца. Нежните ѝ рамене, крехката ѝ фигура, деликатната ѝ шия — това бяха неща, които винаги го бяха поразявали. И цялата тази изящност по някакъв своеобразен начин хармонизираше със собственото му мускулесто тяло и онази сляпа сила, която не се спираше пред нищо.

— Отвори ми Марджори — каза той.

— Тя тръгна ли си вече?

— Да — отвърна той.

Беше застанал в средата на стаята и се оглеждаше наоколо. В единия край, под картината на Нюсъм, бяха натопени във ваза цветята, които бе донесъл.

— Децата легнаха ли си?

— Да — каза тя.

Той седна, без да си свали палтото.

В едно от тъмните стъкла отсреща забеляза отражението на лицето ѝ. Беше малко и неподвижно. Сенките не позволяваха да се види изражението му.

— Доволен съм, че можах да се върна — каза той.

— Да.

Тя стана от мястото си.

— Искаш ли да пийнеш нещо?

— Не зная — отговори той. — Може би чай.

Тя отиде до печката в другия край на стаята. Той не сваляше очи от нея. Може би точно това винаги бе харесвал у нея: тази стегнатост, осезателното ѝ присъствие наоколо, уязвимостта ѝ, коректността ѝ, недостатъците ѝ; целият този дух на доброжелателство.

Чудеше се как не бе го забелязал по-рано. То бе неделима част от нея.

— Просто не знам какво да кажа — обади се по едно време той.

— Не можеш и да допусна, че ще се случи подобно нещо. — И след малко добави: — Искам да се върна в къщи. Това е всичко, което трябва да кажа.

Тя беше забила поглед в земята. По всяка вероятност това вече ѝ беше ясно или бе толкова далеч от нея, че вече не я и засягаше.

Но след малко тя го погледна и каза:

— Е, добре. Съгласна съм.

Той я гледаше съвсем объркано.

Известно време останаха така, седнали в двата края на стаята.

Децата горе се размърдаха. На вратата се появи най-малката, с побеляло от съня лице и полузатворени очи, и започна да се оглежда наоколо. Отиде до чешмата, наля си вода, после се върна до вратата.

— Лека нощ — каза тя, докато я затваряше.

Накрая, когато реши, че е време да си тръгва, Пасмор каза:

— Ще дойда пак някоя вечер, ако нямаш нищо против, разбира се.

— Не — каза тя.

— Към края на седмицата.

— Добре.

Изпрати го до вратата.

— Лека нощ — каза тя.

— Лека нощ.

Когато стигна до ъгъла на площада, той се обърна и ѝ махна. Почти веднага тя също му махна и се прибра в къщата.

ЧАСТ ТРЕТА

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

През лятото отиде да види родителите си.

Въпреки че им се беше обадил предварително, когато пристигна, завари баща си в леглото.

Пасмор седеше с майка си в дневната, пиеше чай и съзерцаваше буренясалата градина в задния двор и полето между отсрещните къщи, чиято трева бе така избуяла, че почти закриваше оградата.

Чуваше как баща му се върти горе в леглото. Пружината скърцаше, а подът изнемогваше под тежестта му.

— Ей-сега ще слезе — успокояваше го майка му, сякаш продължителното му забавяне бе нарочно инсценирано.

В цялата къща цареше някакво униние като след полесражение: камината беше празна, мебелите изтеглени назад, за да влиза въздух, а лятната задуха свободно нахлуваше през отворените прозорци.

Майка му бе приседнала до масата, гледаше замислено пред себе си през дългите паузи в разговора им и отвреме-навреме притеснено се прокашляше.

— Май че ще трябва да ида горе да му кажа, че си дошъл — не издържа накрая тя.

— Когато реши, сам ще слезе — не ѝ разреши той.

Съвсем осезателно чувствуваше присъствието на майка си. Долавяше в нея първичното, някаква ограниченост и неспособност да вникне в същината на нещата, които някак странно си оставаха затворени в рамките на собствената си несъстоятелност: бе наблюдавал как я обземаше паника, като виждаше уплашено как децата израстват пред очите ѝ, как полека-лека започват да я изместват, оспорвайки авторитета и самото ѝ предназначение и през цялото това време си повтаряше: „Ето ти тебе как стават тия работи.“

В известен смисъл като че ли от цялото семейство тя бе останала най-неуязвимата, сякаш по време на лишенията и несгодите непрекъснато се бе вкопчвала в едничкото, което знаеше: плътта и кръвта, синът ми, синът ми. В известен смисъл за нея нищо не се бе случвало със сина ѝ след появата му на белия свят: женитба, любов,

работа, деца; нещата приключваха почти така, както и започваха. Седеше си на масата и гледаше пред себе си, незатрогната, незатрогваща, може би само леко смутена от мълчанието.

Когато баща му влезе в стаята, съвсем не бе трудно да се забележат веднага следите, ако не и отпечатъка от болестта му: това беше нещо като саможертва; той сякаш се бе заровил в земята и здраво барикадирал всички възможни изходи, даже и сега отказваше да приеме, че е избавен и пуснат на свобода.

Тъмните му очи неспокойно шареха из стаята и когато тя го попита: „Гърсиш ли нещо?“, той набързо смънка: „А, не“ и поклати глава.

Беше по чорапи и неизвестно защо си бе облякъл работната риза и панталоните.

— Ще направя още чай — обади се майка му.

Баща му седна на един стол до отворения прозорец и се загледа в децата, които играеха отсреща на тревата.

Беше ужасно отслабнал. Бузите му бяха хлътнали, а очите — потъмнели и безжизнени.

Пасмор доста се замисли дали изобщо ще подхванат някакъв разговор.

— Как е Кей? — попита накрая баща му, все още загледан през прозореца.

— Добре е.

— А дечицата?

— И те.

— Като по чудо — измърмори баща му. Долови в гласа му известно недоумение.

— Да — каза той. — Имал съм късмет.

— Късмет ли? — за пръв път от влизането си баща му го погледна.

В очите му се появи някаква пустота, сякаш самото страдание го наблюдаваше оттам.

— Късмет — продължи той. — И на това му викаш късмет?

За момент той се заслуша в шума, долитащ от кухнята, където майка му тършуваше нещо; чудеше се дали баща му няма да се нахвърли отгоре му.

— Не съм дошъл да се обясняваме — каза той.

— Знам — отговори баща му. — Знам защо си дошъл. — Той отново се загледа през прозореца.

— Е, тогава, това улеснява нещата.

— О, знам аз, улеснява ги — наежи се баща му. — Улеснява ги я! Теб всичко те е улеснявало. Аз, дете цял живот съм се трепал, и аз съм те улеснявал. Кей, дете ти гледа децата, докато се развяваш с чужди жени — и тя. Всичко ми е ясно, ти не бери грижа. И със свещ да го бе търсил, нямаше да намериш по-лесно. Животът ти е бил толкова лесен, че изобщо се чудя какво търсиш тук.

Баща му се загледа някъде настрани, а после впери поглед в излъсканата до блясък мушама на масата.

— Не бери грижа, знам защо си дошъл — продължи той. — За същото, дете се върна и при Кей. Глупава е, дете те е приела. По-глупава, отколкото съм си я мислил. Само да знаеше, че така ще ти е по-лесно да си тръгнеш другия път...

— По-рано ти искаше на всяка цена да се върна при нея.

— Ти не бери грижа, и това знам — не спираше баща му.

Майка му се върна с табличка, пълна с чашки и чинийки и няколко нарязани парченца кейк.

— Трябва да оставиш Колин да си каже каквото има — намеси се тя.

— И ти си като него — срязва я баща му. — Знаех си аз. — Но въпреки всичко, изглежда, не придаде особено значение на последните си думи, защото стана и отиде до камината да си вземе цигарите. — Както и да е — продължи той, — що се отнася до мен, всичко е свършено. Сам да си реди живота. Ако му се прище да хукне с някоя друга и тя е толкова глупава да го пусне, това си е тяхна грижа.

— Не е хуквал по никоя — възпротиви се майка му.

— А ти какво, да не съм вчерашен? — наежи се отново баща му. — Боже опази! Да не мислиш, че не знам за какво е цялата работа?

Той се върна до стола си, но този път не седна.

— Както и да е — продължи той. — Хич не ме е еня. Първо, съм много стар. И второ — той разпери ръце — не мога да зачитам такъв, дете съсипва живота на хората, а после идва да се извинява.

— Аха, ясно — обади се Пасмор.

— И „аха“ и „ясно“ е — продължи баща му, като запали цигарата си със саморъчно направената запалка. Но почти веднага я загаси и се

обърна към жена си: — Да не мислиш, че не знам защо се е прибрал?

— Аз не знам — каза тя.

— Съвестта му. Гризе го насаме, та мира не му дава. И ето ти го пак — блажен и честит, колкото си щеш. „Съжалявам“. Трябва да си ахмак като него, ако ей толкова му хванеш вяра.

Баща му стоеше безцелно изправен до стола си, а очите му шареха наоколо.

— Не бери грижа — не спираше той. — Не е нужно да идваш тук и да се обясняваш.

Пасмор погледна към майка си. Тя беше застанала до масата, притеснено стиснала длани, а чайт и кейкът си стояха непокътнати да нея.

— И какво мислиш, че си някаква друга порода ли? — подхвана отново баща му. — Не си. Същият си като мен. Не знам за какво си дошъл.

— И аз — каза той. — Вече почвам да се чудя.

Малко по-късно дойдоха сестрите му с колата на Уенди. Спорът беше изоставен.

Майка му пригответи още чай. Баща му притихна на мястото си, като нито си тръгваше, нито искаше да бъде въввлечен в разговора, нито пък желаше някой да го безпокои с нещо. Седнал на стола, обърнат към прозореца, той бе запалил нова цигара и с някакво необяснимо настървение наблюдаваше хлапетиите, които си играеха отсреща.

— Есента приближава, а с нея и изборите на Уенди — каза майка му, като погледна към най-малката си дъщеря, която, облечена в лятната си рокля и с бяла сламена шапка, беше седнала срещу нея. За разлика от сина ѝ, дъщерите ѝ винаги я бяха удивлявали, сякаш в тях тя не можеше да открие никаква връзка между цъфтящите им независими личности и собственото си неуморно, като че ли сраснало се с къщата тяло. Може би това не се отнасяше толкова до Айлийн, чийто живот в известен смисъл бе отражение на нейния собствен.

Седнала до вратата на един стол с висока облегалка, с ръце на коленете, тя доста наподобяваше представител на силния пол.

— Да, приближават — съгласи се Уенди. — Но това не означава, че ще бъда избрана.

— Там, където социалистите имат болшинство... — възрази майка му.

— Социалисти — обади се най-накрая бащата, но сякаш го каза на прозореца. — С всичките тези пари, дето ги имат. Това не може да бъде!

— И против това ли си? — намеси се майка му.

— Не, не съм — отвърна той. — Ще ми се тя да спечели.

Уенди го погледна. Още от самото ѝ влизане в стаята нито тя, нито той бяха показали по някакъв начин, че са забелязали присъствието на другия.

— Е, благодаря ти — каза тя. — Точно това е подкрепата, която ми е необходима.

Пасмор много добре разбираше тази нейна безпомощност; в известно отношение в нея баща му виждаше реализирани всичките си мечти, но при все това, само защото беше жена, тя не бе реализирала нито една. За него тя просто си оставаше едно недоразумение, още една отговорност: бездетна, с известно състояние, безспорно образована. Сякаш самият факт, че е жена, го възмущаваше.

— О, той достатъчно се перчи с тебе, когато те няма — обади се Айлийн от стола си до вратата.

— Ами да, така е — веднага се съгласи баща му, сякаш уплашен да не я раздразни с нещо.

Когато се появи Джек, напрежението в стаята изведнъж явно спадна до нула.

При влизането на зетя баща му едва-едва вдигна глава, а измършавялото му лице някак неспокойно се изопна.

— Каква мила картинка! — ахна Джек от вратата, като огледа семейството.

Той кимна на Пасмор:

— Здравей, как си? Всичко наред ли е?

— Да — отвърна той. — Все същото.

— А как е старецът? — каза Джек.

— О, чудесно — отвърна баща му и така го погледна, сякаш се досещаше защо бе зададен този въпрос.

— Не са ли ти казали, Колин? — обърна се Джек към него. — Татко падна много лошо.

— Ами, голяма работа — измърмори баща му.

— В мината — продължи безпомощно Джек, сякаш веднъж започнал, вече не можеше да спре.

— А ние май ще трябва да тръгваме вече — прекъсна го Айлийн и като се обърна към Пасмор, добави: — Момчетата ме чакат. Знаеш, много рядко ми се случва да мога да отделя някоя минутка за себе си, както сега.

Той ги изпрати чак до пътната врата.

— Не обръщай внимание на баща ми — каза сестра му, като изведнъж го сграбчи за ръката и го прегърна. Застанал на пътя и загледан в колата на Уенди, Джек одобрително кимна с глава. — С това само иска да ти покаже какво е изживял.

— Да, разбирам.

— Така... — продължи тя. — А що се отнася до останалото, просто не мога да ти кажа колко се радвам.

Отсреща се зададе някаква кола, намали ход и с мъка се провря покрай лимузината на Уенди.

— Май че няма да имаш време да наминеш, преди да си тръгнеш, а? — попита сестра му.

— Мисля, че не.

— Добре тогава. И умната — занарежда тя. — И се грижи за Кей. Много поздравя. Знай, че винаги мислим за вас.

Хвана мъжа си под ръка и двамата се отдалечиха надолу по пътя. На ъгъла, преди да завият нагоре към чифлика, те се обърнаха и му махнаха.

Когато се върна в стаята, Уенди също се готвеше да си тръгва. Беше застанала пред огледалото над празната камина и нагласяше шапката си.

— Как е Арнълд? — обърна се той към нея, загледан в отражението ѝ и възхитен от изящните движения, с които си оправяше шапката.

— О, добре е — каза тя.

Баща му беше излязъл от стаята.

Майка му бе застанала малко безпомощно настрани и не сваляше очи от нея. Колко често бе виждал това в миналото!

Едва ли имаше какво повече да си кажат. Стояха така мълчаливо и сякаш чакаха нещо. После отгоре се чу топуркането на бащата, който се бе качил в стаята си.

— Искаш ли да те закарам? — попита го Уенди.

Той поклати глава. Изпрати я до колата.

— Да не би да си нещо разстроена? — попита той.

Майка им бе застанала и ги наблюдаваше от вратата на къщата.

— Ами! — Изглеждаше изненадана, че би могло да му хрумне подобно нещо.

— Искаше ми се да поостанеш още малко — каза той.

— О, тази къща не е за мен — отвърна тя, като погледна към майка си, която им се усмихваше от стълбите, притеснено стиснала длани.

— А при теб как е? — попита я той.

— Много добре — усмихна се тя.

Като я гледаше толкова малка и деликатна на волана на огромната лимузина, той с някаква тъга осъзна, че чак сега я открива като че ли за пръв път.

Сякаш доловила настроението му, тя се обади през отворения прозорец:

— Знаеш ли, той просто нямаше търпение да ме изчака да си тръгна.

— Е, толкова нещо му е минало през главата — измърмори Пасмор, сам изненадан, че се опитва да го защити.

— Така е — съгласи се тя, а после добави: — И все пак това би трябвало да е някаква утеха за него.

Уенди провери волана и огледа тесния път пред себе си.

— А аз знаех, че ще се върнеш при жена си — каза тя.

— Да?

— Какво друго ти оставаше? — Тя го погледна.

— Но все пак, струва ми се, не това бе причината — възпротиви се той.

— Е, нямам претенции да разбирам чак толкова много. Аз се занимавам само с политика, момчето ми.

Тя се засмя и запали колата. Двигателят не издаде почти никакъв звук.

— Добре, успех в изборите — изпрати я той.

— Много ти благодаря.

Тя леко наклони глава, включи на скорост и отново се обърна към него:

— Е, поне имаме нещо, което да ни свързва? — и кимна с глава към къщата.

Майка му остана на вратата и продължи да маха с ръка, докато колата се изгуби от очите ѝ.

Вечерта той излезе да се поразходи из града, почти така, както бе правил преди години. Когато се върна, баща му вече си бе легнал.

През нощта го чу да става, чу тропането на ботушите му по голия под в кухнята, чу как налива вода в чайника — баща му се приготвяше за работа.

След малко се възцари тишина. Чудеше се дали е излязъл. Отникъде не се чуваше нищо.

Пасмор стана от леглото си и тръгна надолу по стълбите. Долови някакво скимтене като на животно.

Когато влезе в дневната, той видя баща си, който, облечен за работа, беше седнал пред празната камина и плачеше, захлупил лицето си с ръце.

— Хайде и ти сега — обади се той, стъписан.

Прекъснат по средата, баща му, изглежда, не беше в състояние да се успокои. Пасмор застана като вцепенен до него.

— Хайде, хайде, стига — опита се да го успокои той.

Баща му вдигна глава. Никога през живота си не бе го виждал да плаче. Лицето му беше зачервено, очите хлътнали.

— Бих направил всичко за теб — обади се баща му. — И ти го знаеш.

— И си го правил — увери го той. — Много си ми дал.

— Да, да знам.

— Само че не мога вечно да тъпча на едно място само с това — продължи Пасмор — Бих искал да го разбереш.

— Да, така е — съгласи се баща му.

— Никога не съм те изложил.

— Не си ме изложил ли?! — възкликна баща му. — Сърцето ми да беше изтръгнал, по-малко щеше да ме заболи. Аз съм прост човек. Не съм учил. Знам това. Само че, за бога, да беше решил нарочно да ме съсипеш, не би избрал нещо по-добро.

Пасмор внимателно сложи ръката си на рамото му. През грубата материя на ризата почувствува яките му мускули. Като че ли беше хванал някой чепат клон.

— Виж какво, не искам да ти причинявам болка — каза той.
Баща му не отвърна нищо. Пасмор само чувствуваше как той трепери под ръката му, сякаш го тресе.

— Ще дойда с теб на работа.

— Какво? — не разбра баща му.

— Ще те изпратя до мината.

— Добре — съгласи се баща му. — Щом ти се идва...

— Ей сега ще се облека. Няма да се бавя.

Когато се качи горе, видя майка си, застанала на осветената врата на стаята му.

— Не е ли добре? — попита тя.

— Всичко е наред — отвърна той, не съвсем сигурен в това.

А когато отново слезе долу, двамата го чакаха в кухнята.

— Поне чай няма ли да пийнеш, преди да тръгнеш? — попита майка му.

— Ще се забавя — измърмори баща му.

— О — намеси се Пасмор, — ще успеем.

Навън чифликът бе съвсем безмълвен. Беше малко преди разсъмване.

Докато вървяха нагоре по тъмните улички и пространството между околните къщи се огласяше от къntenето на бащините му ботуши, над покривите бавно просветля и заревото постепенно очерта черните надвиснали облаци.

Над хълма се появи оранжево сияние.

По-голямата част от пътя изминаха в мълчание, загледани в небето на запад, пламнало от светлините на мината и мирните облаци пара.

— Е, аз влизам тук — каза баща му, когато стигнаха района на мината.

Покрай тях на групички минаваха миньори, подвикваха си нещо и любопитно поглеждаха към необичайния му за това място костюм.

— Като се върнеш довечера, ще съм си тръгнал — каза Пасмор.

Той пое десницата на баща си, който все още стоеше като парализиран.

— Пак ще дойда — окуражи го той.

— Да, да — промърмори баща му и съвсем бегло го погледна право в очите.

— Е, всичко хубаво, татко — каза Пасмор, като все още не пускаше ръката му.

Баща му кимна с глава като замаян. Сякаш не стъпваше по земята.

Пасмор го изпрати с поглед към черните постройките близо до шахтата.

Когато ги наближи, баща му се обърна, а оранжевите пламъци осветиха лицето му.

Той му кимна, след което отново се обърна, оглеждайки останалите работници, и се стопи сред тях.

Когато тръгна обратно към чифлика, наоколо бавно започна да просветлява. Гъстите облаци, скупчени над къщите, в далечината отстъпваха място на зеленикава омара.

Пасмор се повъртя малко наоколо, мина покрай къщата на сестра си, където пердетата все още бяха спуснати, и накрая излезе в най-високата част на чифлика.

Пред очите му се откри долината, цялата огряна от слънце. Някъде долу, в най-ниското, се стелеше лека мъгла. Отсреща небето беше навъсено. Снопове светлина като прожектори осветяваха отделни дървета, а още по-нататък очертаваха ниските контури на далечните хълмове.

Когато се прибра в къщи, слънцето се бе дигнало над хоризонта, а купестите облаци бяха започнали да се разсейват.

Майка му приготви закуската, след което го изпрати до гарата.

В автобуса седнаха един до друг.

След като я целуна и се качи във влака, тя остана сама на перона и някак стеснително се загледа нагоре към прозореца.

— Е, хайде — каза той. — И да се пазиш.

— Да, добре — кимаше усмихнато тя.

Гледаха се така, докато влакът потегли.

— И да се грижиш за баща ми — продължи да нарежда усмихнат, докато фигурата ѝ бавно се отдалечаваше.

Наведе се през прозореца и ѝ махна.

Тя също вдигна ръка.

Влакът зави зад сградите и той я изгуби от очи.

Усети как засилва ход през долината, а след това прогърмя над някакъв мост.

Небето се беше прояснило.

Слънцето спокойно си грееше над пожълтелите, с цвят на прегоряла захар житни ниви, ширнали се между канавките.

А там някъде долу, в мината, беше баща му.

Понякога вечер, когато не можеше да заспи или когато бяха някъде навън с децата, той я разпитваше за Фаулър, взирайки се в очите ѝ, без обаче да може да надникне вътре в спомените ѝ, като че ли бе почукал на някаква врата и чакаше да му отворят, та в крайна сметка да разбере дали вътре има някой или не.

Беше си изградил някаква странна представа за него: виждаше го или като старец, или като малко дете — човек, който не може да се отърве от характерната за тях обърканост и съмнения. И в крайна сметка се питаше дали не му приписва нещо от собствената си личност.

— Той беше сигурен, че ще се върнеш — казваше Кей.

— Така ли? — Странно бе, че именно Фаулър, който бе несигурен по отношение на толкова много неща, трябваше да бъде уверен точно в това.

— А ти?

— Аз не — отговори тя. — Струва ми се, че така успях да се застраховам.

— Права си — съгласи се той.

Удивяваше го фактът, че жена му, цялото му семейство, като по чудо изтръгнато от миналото и отново извадено на бял свят, можеше да бъде около него.

Може би Фаулър гледаше на себе си като на някакъв фактор, отговорен за цялото това изравяне от миналото, защото след като то веднъж бе приключило, той бе доволен да се оттегли. Поне Пасмор си го представяше така, защото един ден, без да се обади предварително, Фаулър пристигна в къщата и когато той отвори вратата и го видя застанал на стълбите, въпреки изненадата си, му бе приятно да го види.

Фаулър се държа кротко и почтително. Усмиваше се непрекъснато, зяпаше наоколо, подаде на Кей ръка така сякаш в момента ги запознаваха, известно време се позанимава с децата.

Изглеждаше му груб и недодялан. Беше много горещо. Отвреме-навреме той вадеше кърпичка от малкото джобче на костюма си и бършеше лицето си. Вероятно с децата се чувствуваше малко неловко, защото се успокояваше само когато те, както и Кей, преставаха да му обръщат внимание и го оставяха на мира: седеше като истукан, с леко извита на една страна глава.

Можеше и да греши, но въпреки всичко, когато Фаулър си тръгна, той почувствува някаква признателност към него.

Задаваше си и въпроса дали пък той, от своя страна, не го презираше.

През зимата отново се върна в колежа. Въпреки събитията от изтеклата година, на пръв поглед сякаш нищо не се беше променило. Той все още имаше постоянна работа, дом, жена и деца, механизмът на живота му в същност си бе останал съвсем същия — от книгите до колата и обратно. Даже му се струваше, че и песимизмът му не бе го напуснал. Но въпреки всичко нещо се беше променило. Какво точно — трудно можеше да се каже. Все едно че се бе върнал от дълго пътуване. Понякога му се струваше почти невероятно, че изобщо бе успял да оцелее. Все още сънуваше бездната и тъмнината. Те бяха навсякъде около него — някаква напрегната неизвестност, която предвещаваше любов или насилие — трудно можеше да се каже.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.